Intervju: Zoran Drakulić

O Boru i srpskim privrednicima

Vlada Srbije i ljudsko dostojanstvo

Naš odgovor njima

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 RSD

9 770353 802002 01305

VREME

broj 1353

8. decembar 2016.

SKUPŠTINA: OD BUDŽETA DO IZBORA

PINOKIO, FROJD I PREMIJER

HOTEL ZLATIBOR

10% popusta za 4 i više dana
Deca do 7 godina borave gratis
Cena od 154 eur

Mini zimski odmor

Miladina Pećinara 26, 31315 Zlatibor
tel: +381 (0)31 841-021,
e-mail: hotel@monazlatibor.com,
www.monazlatibor.com

VREME
BROJ 1353
8. decembar 2016.

04 Premijer, izbori, budžet i priključenja: Tok svesti jednog Aleksandra
07 Zoom: Vučić tera ovčice
10 Vlada Srbije i ljudsko dostojanstvo: Naš odgovor njima
12 Deset godina fabrike "Gorenje": Ivica je stalno u kampanji
14 Intervju: Zoran Drakulić
19 Nuspojave: Erotika tiranstva
20 Sudovi i banke: Ima neka tajna veza
22 Evropske integracije Srbije (19): Nevolje sa usklađivanjem
24 **Zločin i kazna: Knjigovođa smrti**
28 Intervju: Ivana Buš Jović
30 Tačka susreta (5): Vidimo se u Evropi
38 Intevju: Dr Jelena Zajeganović Jakovljević
41 Lisica i ždral: Otvoreno pismo Telekomu

KULTURA

42 **Čuvanje kulturnih vrednosti: Dobra volja**
45 Intervju: Jurica Pavičić
48 *U tri lepe* Dragana Todorovića: Spektakularni spektakli
49 *Pilule protiv zaborava* Teofila Pančića: O mrtvima sve najbolje
50 Kolekcionari: Danak bogatima
51 Film *Stado*: Četiri lica traže producenta
52 Koncert Repetitora: Lete patike i telefoni
53 TV manijak: Zamračeni vidici

SVET

54 **Poraz premijera Rencija: Italijanski gambit**
56 Predsednički izbori u Austriji: Poraz desnog populiste
58 Portret savremenika: Sergej Lavrov
61 Navigator: Nikolica s prikolicom
62 Vreme uživanja: Osam kila

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

Pravosnažna presuda knjigovođi iz Aušvica Oskaru Greningu više od sedamdeset godina po završetku rata ponovo je otvorila pitanja o osveti, oprostu, pravu i pravičnosti i saučesništvu u zločinu, pitanja o kojima se na jugoslovenskom prostoru tako nerado govori kada je reč o zločinima počinjenim u ime sopstvenog naroda
PIŠE: IVAN IVANJI

Ili da sami gradimo zajednički depo za muzeje, ili da se sa Kunsttransom nađe vansudsko rešenje, da se prekine sa arbitražom i da se postigne razuman dogovor – predlaže ministar kulture Vladan Vukosavljević kao dobro rešenje problema zaštite nacionalnih vrednosti
PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

Posle ostavke Matea Rencija, pitanje je šta očekuje treću najveću ekonomiju Evropske unije kojoj političke krize nisu nepoznanica
PIŠE: UROŠ MITROVIĆ

Na naslovnoj strani: Poslanici "Dosta je bilo" na sednici Narodne skupštine 5. decembra; **Fotografija:** DJB

PINOKIO, FROJD

Kad je već psihologiziranje, zahvaljujući Vučićevom pominjanju Frojda, ušlo u Skupštinu, hajde da testiramo mogućnost prevremenih parlamentarnih izbora REBT tehnikom. Da li je logično raspisati parlamentarne izbore samo godinu dana nakon prethodnih? Pa, nije. Mi još nismo shvatili ni zašto su prošli izbori bili raspisani. Da li je razumno raspisati još jedne vanredne izbore? Bogme, nije ni to. Štaviše, ideja je van svake pameti. Stižemo do poslednjeg, najbitnijeg REBT pitanja: kako je ovo dobro za Aleksandra Vučića? Moguće je da je okuražen istraživanjima javnog mnjenja koje u ogromnoj većini smatra da su čvrsta ruka i autoritarna vladavina najbolje za Srbiju. Zaista, ako se stavimo u kožu Aleksandra Vučića, ovakva slika sveta izgleda sjajno za njega

I PREMIJER

Uskliknimo triput ura, izgleda da nas sledeće godine čekaju još jedni prevremeni parlamentarni izbori. Osim ako predsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić ne daje takve nagoveštaje iz samo njemu znanih razloga. Ovaj tekst nastaje u utorak po podne, a u poslednja 24 sata, od premijera smo više puta čuli izjave iz kojih ipak direktno sledi da će biti parlamentarnih izbora.

Prvo je održao konferenciju za novinare zajedno sa Johanesom Hanom, komesarom Evropske unije za proširenje. Povod je bio potpisivanje ugovora kojim Srbija od EU dobija 80 miliona evra podrške za transformaciju javne uprave. Ali, Vučić ne bi bio Vučić kada bilo koju priliku ne bi koristio da priča o svemu što mu padne na pamet, a i kakva je to konferencija za štampu na kojoj se ne izvrišti na novinare. U paljbi koju je osuo, između ostalog je izletelo i sledeće: "Ne sviđa vam se Aleksandar Vučić? Nema problema, imate izbore svake godine, pa izaberite boljeg od mene." Pre toga je na direktno pitanje novinara o mogućim parlamentarnim izborima odgovorio okruglo pa na ćoše: još je rano, odlučićemo o tome kad bude vreme.

Ne lezi vraže, iste večeri je u parlamentu obrazlagao budžet, gde je pobesneo na svih nekoliko opozicionih poslanika koji su uspeli da dobiju reč (što se u novom sazivu dešava retko i uz težak napor), pa im je svečano obećao da za nekoliko meseci "nećete sedeti u tim klupama". Naime, zbog nemogućnosti da dobiju reč, poslanici pokreta "Dosta je bilo" podigli su transparente i sliku Pinokija sa velikim nosem (onim koji malo poraste svaki put kad dečak-lutak izgovori laž), pa je Vučić prasnuo: "Još nekoliko meseci i više neće biti potrebe za Frojdom u Narodnoj skupštini, možda na nekom drugom mestu... Sram vas bilo da se tako ponašate u Skupštini. Uskoro vam stiže druga »

HVALILI BUDŽET, NAJAVILI NOVE PARLAMENTARNE IZBORE: A. Vučić i D. Vujović
Foto: Dragan Kujundžić /Tanjug

vrsta pomoći da vas rastereti ovih teških dužnosti."

U utorak, u nastavku sednice Skupštine, nakon što je budžet za 2017. već bio usvojen, Vučić je još jednom podsetio opoziciju "kak je velik": "Ja sam čist kao suza i zato vas pobeđujem i pobeđivaću vas dokle god budem hteo da se bavim politikom", i još: "Obećavam za predstojeće predsedničke, a videćemo da li i parlamentarne izbore, imaćete punu zaštitu."

Potpisnica ovog teksta više je puta skretala pažnju javnosti na činjenicu da su premijerova izlaganja puna protivrečnosti, te da ih je nemoguće uočiti bez naknadnog preslušavanja ili hvatanja beležaka, pa kasnijeg upoređivanja. Međutim, stvar, šta god ta stvar bila, progresira: ovog puta apsolutno je nejasno šta znači "neće vas biti u tim klupama", ali "imaćete punu zaštitu".

DEŠIFROVANJE UMA

Pokušajmo prvo da raspetljamo premijerovu tvrdnju da poslanici "Dosta je bilo" (DJB) za nekoliko meseci neće sedeti u poslaničkim klupama. Koliko je javnosti poznato, DJB ne planira nikuda: ni da kolektivno emigrira, ni da rasformira poslanički klub, a pogotovo ne iskazuju nameru da, poput nekog ekstremnog kulta, šta znam, izvrše kolektivno ritualno samoubistvo. Niti su tako šta pomenuli, niti pokazuju naznake da su zabrazdili u fatalizam, a znamo da saopštenja, reakcije i izjave izbacuju na dnevnoj bazi. Isto kao što znamo da u parlamentu ne mogu da dođu do reči ama nikako. I znamo da nije prvi put da ih premijer vređa. Dakle, poslanici DJB, kojima je nepobedivi premijer obećao da ih u Skupštini biti neće, sasvim izvesno sami ne planiraju svoj nestanak.

Posledično, Vučićevo obećanje ima dva moguća tumačenja. Jedno je da ulazimo u otvorenu diktaturu u kojoj će sve neistomišljenike vladajuće stranke i premijera lično "pojesti mrak". Nije nezamislivo, ali onda vladajuća elita mora da se oprosti od svake šanse da će se Srbija ne pridružiti, nego ni približiti Evropskoj uniji. Drugo moguće objašnjenje je da će biti parlamentarnih izbora, a da je Vučić uveren kako DJB neće preći cenzus. Što nas opet vodi ka zaključku da će biti parlamentarnih izbora. »

UZNEMIRILI PREMIJERA I VLADAJUĆU VEĆINU: S. Radulović i poslanici DJB
Foto: Dimitrije Goll /Tanjug

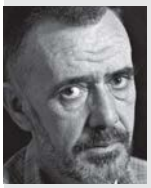

NIKO NE ZNA ŠTA ĆE SVE BITI NA SEDNICI: Skupština Srbije
Foto: Dragan Kujundžić /Tanjug

OPOZICIONARI PO MERI VLASTI: V. Šešelj i V. Radeta
Foto: Sava Radovanović /Tanjug

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Svi na izbore: Vučić tera ovčice i druge pesme za naprednu decu

Premijeru izgleda racionalno da u jednoj trci dva puta pobedi, a ima i onih koji sve to tumače njegovom potrebom da u Skupštini obezbedi dvotrećinsku većinu koja bi omogućila ustavne promene

Đavo je pušten iz boce i duhovi srpske političke scene su se uzmuvali. Obelodanjen je verovatan i logičan datum predsedničkih izbora (9. april 2017) sa pikantnim nagoveštajem još slađe i uzbudljivije izborne trke – novih parlamentarnih izbora.

Neko je nagoveštaj o tome pustio, poturio, dojavio – zovite to kako vam volja – ali otvoreno je pre nedelju dana novo pitanje: da li će se stranke godinu dana nakon prethodnih parlamentarnih izbora ponovo nadgornjavati.

Nešto nisam bio siguran da će to da se dogodi, ali najteže je biti prorok u svom selu, posebno kad je seoski starešina onako "na svoju ruku", i mogu reći da me danas ne bi začudilo da 150 dana posle prvih 100 dana ove vlade biramo novu vladu.

Vučić je izbornu retoriku i pretnju pojačao ovih dana u sladostrasnom nadgornjavanju oko budžeta. Pošto budžet uopšte nije loš, u smislu racionalnosti i balansiranja između mogućeg i poželjnog, premijerovo mešanje u svaku čorbu nije bilo neophodno, osim ritualno, ali on se umešao, lupajući na sve četiri strane sveta i po svakom ko bi mu iskočio iz podsvesti.

Tako je umislio i da je Miroslav Mišković za njega rekao da je dobar čovek, što nije nemoguće, ali sigurno to nije rekao u intervjuu za "Vreme", kako je tvrdio premijer, jer Mišković nikad nije dao intervju ovom nedeljniku.

To je nevažan detalj u sveopštem Vučićevom bagatelisanju dobrih običaja i činjenica. Porazno je da on pravi generalizacije na štetu širih društvenih interesa i grupa. On je tome inače sklon, pa je tako tvrdio da su mediji prema njemu neblagonakloni jer mu je neko dojavio da je na Fejsbuk stranici "Kurira" neka ostrašćena budaletina napisala kako je u Abu Dabi išao da proda kćerku.

Ali, on je to predstavio kao opšti medijski trend, ne pominjući ni "Kurir" ni Fejsbuk, i tako je tu kofu govana izvrnuo na glavu svih medijskih radnika. Pa se ti sada peri...

U svakom slučaju, i bez eksplozije u skupštinskoj raspravi, bilo je već dodatnog materijala za zamajavanje i nećemo imati ni vremena ni materijala za neka goruća i aktuelna pitanja – od Savamale, preko državnih udara, oružja u Jajincima... pa sve do "ubrzanog skidanja gaća" u briselskim pregovorima o Kosovu.

I predsednički izbori su u političkoj javnosti prerano nametnuta tema, a sad kad su u igri i opšti... biće to, kako sam već napisao, ludnica, prava ludnica!

Ovogodišnje, aprilske parlamentarne izbore Vučić je pravdao nekom lošom atmosferom u društvu, a kad je posle toga dobio parlament kakav je dobio, sada bi, ako se ipak odluči za opšte izbore, lako mogao da ih pravda lošom atmosferom u parlamentu.

Vladajuća većina očigledno podgreva i dosoljava buku i bes u Skupštini i može to da tera do kraja – dok se narodu ne ogadi, a podnošenje ostavke i raspisivanje izbora bilo bi pravdano nemogućnošću donošenja zakona i kočenjem akcije "pet zlatnih godina".

Vučić bi rado iz parlamenta izbacio "uljeze", one koji su mu se provukli s minimumom iznad cenzusa, i očistio skupštinske klupe od malobrojnih poslanika većeg broja partija nego što je on i u najgorim snovima zamišljao da će ih biti u sazivu parlamenta iz 2016. godine.

Ako i SPS okrene na drugu stranu, što nije nemoguće, glasovi unutar SPS-a protiv Dačićeve kohabitacije sa SNS-om sve su izraženiji, i Vučić bi mogao da ima ozbiljne probleme. Nije, dakle, nemoguće da imamo opšte izbore.

Posebno bi to bila racionalna odluka ukoliko reši da se kandiduje za predsednika jer se nada da bi svoju stranku mogao još da ojača i da smanji broj sporednih igrača unutar sopstvene koalicije kao i ukupan broj parlamentarnih stranaka. To bi mu omogućilo da komotno upravlja Srbijom, pa bio predsednik države ili predsednik ribolovačkog društva.

Njemu izgleda racionalno da u jednoj trci dva puta pobedi, a ima i onih koji sve to tumače Vučićevom potrebom da u Skupštini obezbedi dvotrećinsku većinu koja bi omogućila ustavne promene.

Opozicija, ovako rasparčana, usitnjena i politički ponižavana u Skupštini Srbije, odnekud vidi da će je pitanje predsedničkog kandidata vratiti u orbitu, a slatku jezu podgrejao je i Aleksandar Vučić izjavom od pre neki dan da neće pristati na neku mrljavu kohabitaciju (u slučaju da pobedi neki kandidat koga SNS ne podržava).

Ali, izazov opštih izbora mora da ih plaši. Opozicija po definiciji mora da se zalaže za novu izbornu šansu, ali u uslovima medijske blokade i usitnjenih resursa strahuje da će izgubiti i ono malo što ima. ¶

Ovde ćemo napraviti malu digresiju, u kojoj čuči odgovor na pitanje zašto bi Vučiću odgovarali izbori samo godinu dana nakon prethodnih. Mi se nećemo pozivati na Frojda, jer je u savremenoj psihologiji prevaziđen. Pozvaćemo se na jednu tehniku iz racionalno-emotivno-bihejvorijalne terapije (REBT). Biramo ovu psihoterapeutsku školu jer naučne studije pokazuju da daje najefikasnije rezultate u rešavanju svakodnevnih teškoća. Naime, ta REBT tehnika nalaže da čovek, svaki put kad se zaglavi pred svakodnevnim problemima i treba da donese neku odluku, postavi sebi tri pitanja: da li je ovo logično, da li je racionalno i kako je ovo dobro za mene?

Pa kad je već psihologiziranje, zahvaljujući Vučićevom pominjanju Frojda, ušlo u Skupštinu, hajde da testiramo mogućnost prevremenih parlamentarnih izbora REBT tehnikom.

Da li je logično raspisati parlamentarne izbore samo godinu dana nakon prethodnih? Pa, nije. Mi još nismo shvatili ni zašto su prošli izbori bili raspisani, pa je neshvatljivo šta će nam još jedni, u tako kratkom roku. Odluku o raspisivanju ovogodišnjih vanrednih izbora premijer je pravdao time da mu za sprovođenje reformi treba još jedan ceo mandat, ne bi li Srbija procvetala do 2020. Novim izborima, procvat i progres bi bili odloženi za 2021. Godina gore-dole ne znači ništa, pogotovo sa aspekta istorije, a znamo koliko su ovoj vlasti važni istorijski uspesi.

Da li je razumno raspisati još jedne vanredne izbore? Bogme, nije ni to. Štaviše, ideja je van svake pameti. Istina, premijer je obećao kratku kampanju. Doduše, on ne zna da li će izbora biti ili ne, ali zna da će kampanja biti kratka. Ali, ma koliko kratka bila, ta kampanja košta, a greota je ovako istorijski uspešan, netom usvojen budžet štrpkati i čerečiti zarad nekih tamo bilborda. Uostalom, gradovi su nam sve lepši, Kraljevo je dobilo semafor, Beograd će dobiti muzičku fontanu, nići će i prva kula Beograda na vodi i krajnje je nerazumno da te divne, urbanistički besprekorne slike naših gradova kvarimo plakatima, bilbordima i sličnim tricama.

Stižemo do poslednjeg, najbitnijeg REBT pitanja: kako je ovo dobro za Aleksandra Vučića? Možda on misli da će na mogućim izborima razbiti ovo malo patrljaka preostale opozicije. Možda smatra odličnom idejom da Srpska napredna stranka i prateći sateliti uzmu svih 250 mandata u Skupštini. Moguće je da je okuražen istraživanjima javnog mnjenja koje u ogromnoj većini smatra da su čvrsta ruka i autoritarna vladavina najbolje za Srbiju. Zaista, ako se stavimo u kožu Aleksandra Vučića, ovakva slika sveta izgleda sjajno za njega. Problem je što je to samo privid. Apsolutna vlast i jednoumlje nisu dobri ni za jednu zemlju na svetu, pa ni za Srbiju. Ali, nisu dobri ni za Vučića. Štaviše, to je možda najgore što može da ga snađe u životu: da i formalno svu vlast drži u sopstvenim rukama. U tom slučaju, za sve političke promašaje, loše odluke, prepreke i sunovrate na putu ka progresu kriv će biti isključivo – Aleksandar Vučić.

USTA MOJA, HVALITE ME

Onima koji politički život u Srbiji prate tek ovlaš i nasumično, poslednje četiri godine mogu izgledati kao *status quo*. Imamo sveprisutnog, omnipotentnog premijera, ministre u njegovoj senci (bože dragi, pa nama je i oficijelna vlada zapravo vlada u senci), stalno izdiranje na novinare, gašenje i ukidanje medijskih sadržaja koji su kritički nastrojeni prema vlasti, te stalnu samohvalu o istorijskim, neviđenim, supermegagigamakro-fantastičnim uspesima Vlade Srbije. Međutim, pažljiv posmatrač trebalo bi da bez mnogo muke uoči najnoviju, što bi rekli mladi, promenu narativa.

Ranije smo imali ministre u Vladi koji su svaku svoju izjavu počinjali sa: "naše ministarstvo, Vlada Srbije i premijer Vučić lično..." Istorijski uspeh ili odluku dopisati po želji. Ruku na srce, premijer nikada nije bio nesklon samohvali, ali od aprila naovamo, njegove su se izjave svele samo na to. "Ja vas se ne plašim", "ja sam čist kao suza", "ja ne znam šta je pet miliona evra", "ja sam i Angeli rekao", "moj prijatelj Renci", "moj prijatelj Bojko", "ja imam prijatelje", "ja radim 24 sata dnevno", ja, ja, ja, moj, moj... Nepristojno je i neprimereno, ali objašnjivo: kada neko usisa u sebe sav politički sadržaj, kada odgovara na pitanja postavljena ministrima, pa čak i u ponedeljak na pitanje postavljeno komesaru Hanu, jasno je da mu je ego veći od najviše kule Beograda na vodi. Prave, ne makete. Naravno, ovoliko "ja pa ja" je delimično i proračunato, s obzirom na ankete po kojima je najpopularniji političar u zemlji. Setimo se, uostalom, ovogodišnjih lokalnih izbora na kojima se svaka lista zvala "Aleksandar Vučić", a ne po nosiocima izbornih lista SNS-a na lokalu. Računalo se, naravno, na glasanje po automatizmu – kome je Vučić prirastao srcu, zaokružiće njegovo ime na izbornom listiću na svim nivoima. O tome koliko je, sa aspekta političke pameti, dobro da lider bude popularniji od stranke, takođe nije zgoreg porazmisliti.

No, možda baš u tom grmu leži zec: predsednički izbori su neminovni 2017. Srpska napredna stranka za ove četiri

Foto: Rade Prelić /Tanjug

Ruku na srce, premijer nikada nije bio nesklon samohvali, ali od aprila naovamo, njegove su se izjave svele samo na to. "Ja vas se ne plašim", "ja sam čist kao suza", "ja ne znam šta je pet miliona evra", "ja sam i Angeli rekao", "moj prijatelj Renci", "moj prijatelj Bojko", "ja imam prijatelje", "ja radim 24 sata dnevno", ja, ja, ja, moj, moj... Nepristojno je i neprimereno, ali objašnjivo: kada neko usisa u sebe sav politički sadržaj, kada odgovara na pitanja postavljena ministrima, pa čak i u ponedeljak na pitanje postavljeno komesaru Johanesu Hanu (na slici), jasno je da mu je ego veći od najviše kule Beograda na vodi. Prave, ne makete

godine koliko je na vlasti nije uspela da iznedri nijednu politički prepoznatljivu i snažnu individuu koja bi mogla da bude kvalitetan predsednički kandidat. Paralelno se odvijao još jedan proces: predsednik Srbije Tomislav Nikolić marginalizovan je i od njega se Vučić prećutno, ali i te kako očigledno, ogradio do te mere da se jedva iko seća da su iz iste partije. Takođe u tišini, obavljena je i čistka Nikolićevih ljudi sa svih bitnih funkcija u SNS-u i u prethodnom sazivu Vlade Srbije. Eto nama (donekle) logičnog objašnjenja zašto Vučiću odgovaraju parlamentarni izbori koji bi bili raspisani istovremeno sa predsedničkim. Bez jakog kandidata, jedino na šta može da računa je glasanje po automatizmu. Po toj logici, može i konja da kandiduje za predsednika, ovaj će dobiti većinu glasova jer ga podržava Aleksandar Vučić. Ako je do sada nešto kod političara Vučića bilo nesporno, to je politička spretnost, sposobnost da dobro izračuna i preračuna šta mu ide naruku i da uvek bude svež, nov i drugačiji. Međutim, izgleda da se preigrao. Činjenica da su predsednički izbori pred vratima, a da SNS nema nikoga ko slovi za potencijalnog kandidata, govori nam da su Vučićeve političke veštine ipak ograničene, te da vrlo lako može da odseče granu na kojoj sedi.

ZDRAVORAZUMSKA PITANJA

Na onoj konferenciji za novinare koju je držao zajedno sa Johanesom Hanom, Vučić je u jednom od svojih ispada osuo iznebuha i po EU, pa i po Hanu. S obzirom na izraz lica komesara za proširenje, sva je prilika da mu ovaj deo Vučićevog izlaganja nije simultano prevođen. S druge strane, Han nije štedeo lepe reči za Vladu Srbije i Vučića lično. S obzirom na sveukupno stanje i pravac u kom evoluira Vučićeva vladavina od 2012. do danas, nameće se nekoliko zdravorazumskih pitanja. Prvo, dokle će EU zvaničnici imati nerava da se smeškaju i gledaju u pod dok se Vučić dernja naokolo – kad-tad će shvatiti da nešto ne štima i da ne dobijaju kompletan prevod. Drugo, isti ti zvaničnici Evropske unije često su meta tabloida i Tviter botova (ovih dana je na meti opet Majkl Davenport jer se "meša u unutrašnja pitanja Srbije"). Treće, Vučić je svima njima super jer isporučuje rezultate, u vidu zakona, propisa, podzakonskih akata, i dobar je dečko u pregovorima sa Prištinom. Za sve to bićemo nagrađeni sa još dva-tri otvorena pregovaračka poglavlja, možda i pre nego što se ovaj broj "Vremena" nađe na kioscima. Ali sve to očas posla može da postane dim i prašina. Nije kvaka u tome da se pregovaračka poglavlja otvore, nego ih treba i zatvoriti. A tu nek nam je bog u pomoći.

Osim toga, Vučiću stalno nad glavom visi pitanje do kada će mu najbliži saradnici biti lojalni. Sva je prilika da onolika javna poniženja i uvrede trpe jer zauzvrat dobijaju nešto drugo. Ali, apetiti rastu, a resursa je malo, pa će Vučić vrlo lako doći do tačke kada će mu i najodaniji okrenuti leđa. Izraz lica Maje Gojković na sednici Skupštine, u trenutku kada je narodni poslanik Marko Đurišić uhvatio premijera u laži, indikativan je: svi ostali su dobili udobne ministarske i savetničke fotelje, a njoj je zapala "koska" u vidu Skupštine Srbije, gde, o jada, ima onih koji ne podržavaju politiku Aleksandra Vučića.

Sve u svemu, ako uz predsedničke izbore narednog proleća budemo imali i parlamentarne, to bi, kakav god ishod da bude, mogao biti početak kraja ovog režima. Ako Vučiću popularnost padne, pa u Skupštini bude više opozicionih poslanika nego sad, pritisak na svaku iole kritičku reč biće još veći nego sada. Ako prođe bolje, pa osvoji još više mesta u parlamentu, a njegov kandidat pobedi na predsedničkim izborima, Vučić je sam na čistini, sa saradnicima koji su mu lojalni iz interesa. Takav sistem može da snađe samo jedna sudbina: da se uruši iznutra. A to neće biti loše samo za Vučića i njegov režim. Kad nastane opšti haos i grabež, nadrljaće svako, do poslednjeg građanina Srbije. Neće to biti prvi put da pacovi prvi napuštaju brod koji tone, ali nikad nismo imali brod sa ovoliko pacova. Nema Srbija toliko rupa u koje bi mogli da se posakrivaju. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Naš odgovor njima

Koliko god nevidljivi bili, efekti nastupa Violete Petrović i anonimne valjevske heroine zapravo su više nego dugoročni. Iako su i Vučić i Vulin pokušali da profitiraju na njihovom jadu, teško da ima onih kojima još nije jasno da je ovde dogorelo do noktiju i da ovako neće moći još dugo. Drama ove dve žene pokazuje da silnici više nemaju ni mere, ni kompasa. Njih dve s druge strane, pokazale su da i oni zaboravljeni, "prezreni na svetu", opet mogu da progovore i da ustanu, da ima nade

PROTIV SILNIKA, ZA ODBRANU DOSTOJANSTVA I LJUDSKOSTI: Violeta Petrović (Jura) i bivša radnica "Gorenja" u razgovoru sa premijerom
Fotografije: Daliborka Miljković i TV snimak N1

Onaj ko mlati svoje ukućane, uvek ih ubeđuje da su sami krivi zbog toga što im se dešava, a da je on zapravo milosrdan što ih ne mlati više i jače. Istu matricu ponašanja u svom opho đenju prema građanima i građankama ove države već neko vreme primenjuju Aleksandar Vučić i njegovi epigoni.

U poslednjih nedelju dana, ta je stvar postala više nego očigledna na primeru dve žene.

Jedna je samohrana majka, koja je od kompanije "Jura" dobila otkaz neposredno nakon što je završila treći ciklus hemoterapije. Druga je radnica "Gorenja" iz Valjeva koja se usudila da, okružena dobro dresiranim pružaocima aplauza i podrške, lično premijeru objasni šta je nezakonito i nehumano.

Jedna je kriva što se razbolela, dok je krivica druge u tome što neće da radi 24 sata: u slučaju prve, Vlada je morala da "moli" kako bi se ona vratila na posao, dok je slučaj druge premijeru poslužio da još jednom demonstrira kako su njegovi podanici zapravo lenji, nezahvalni i nesposobni da shvate "širu sliku".

Obe priče, međutim, pokazuju šta su oni koji vode ovu zemlju u stanju da izgovore, urade i režiraju, a ove žene možda su najbolje predstavnice osiromašene, ponižavane, pogažene, a (opet i uprkos svemu) žive Srbije, koja više ne raspolaže ni sa čim, izuzev s malo preostalog ličnog ponosa i golom fizičkom egzistencijom.

HUMANOST I LJUDSKOST

Potresno svedočenje Violete Petrović, 41-godišnje radnice fabrike "Jura", započelo je na Fejsbuku: "Divno... upravo su me zvali iz 'Jure' i rekli da sam dobila otkaz! Nema veze što sam na bolovanju, nema veze što imam karcinom... kažu da idem da mi vrate radnu knjižicu... super... gde je sad premijer... ne tako davno reče baš u leskovačkoj 'Juri'... radnici imaju pravo da se leče, da budu bolesni, ne mogu da dobiju otkaz ako se razbole..." Reakcija medija bila je momentalna, pa je ona za TV N1 iznela i detalje: "Pozvala me je neka žena, koja se predstavila da je iz 'Jure' i rekla da mi je 30. novembra istekao ugovor i da mi ga neće produžiti. Bila sam u šoku i pitala da li znaju da imam karcinom i da sam zaista teško bolesna. Hladnim glasom mi je odbrusila da joj je žao i da dođem po svoju dokumentaciju. Htela sam da je pitam kako da dođem kad jedva stojim na nogama, ali je ona već spustila slušalicu."

Čitavu ovu priču ona je iznela s osmehom osobe koja je prebrodila sva zla ovog sveta i koja duboko veruje u nebesku pravdu – bez trunke gorčine, prebacivanja ili straha.

Činjenica da žena ostaje bez posla bez obzira na svoj zdravstveni status, već je i sama po sebi prevazišla granicu na koju smo naviknuti. Nije ni do sada bilo čudo da otkaze, a sve po zakonu, dobijaju trudnice, porodilje, ljudi koji iz ovog ili onog razloga nisu isplativi svojim poslodavcima. Ali, mogućnost da se otpusti žena kojoj je 33.000 dinara sva zarada koju ima, žena koja pritom sama izdržava dete i koja je upravo u procesu lečenja od karcinoma, pa su joj neophodni i zdravstvena knjižica i lekovi – bila je teško zamisliva. Čak i za fabriku čije se rukovodstvo već proslavilo fizičkim i mentalnim zlostavljanjem radnika, kao i potpunim odsustvom humanosti, empatije i obzira.

Ipak, i ta bi se činjenica nekako "progutala" da nije bilo epiloga. Hitrom i udruženom reakcijom "Jure", lokalne i državne vlasti (nepoznato je kojim je redosledom sve to tačno teklo), Violeti Petrović ugovor je ipak produžen na još šest meseci, ona se zahvalila, gradonačelnik Niša se uslikao, a onda je na scenu stupio Aleksandar Vulin s izjavom koja zaslužuje da bude prenesena u celosti: "Poslodavac je postupio u skladu sa Zakonom, ali smo kao i stotine puta do sada molili da se učini nešto da bi se pomoglo radniku koji je teško bolestan. Ovaj put smo naišli na razumevanje... Osim Zakona, postoji i ono što se zove ljudskost i humanost, i eto,

'Jura' je pokazala da ume da vodi računa o ljudskosti i humanosti."

Ovaj Vulinov biser mudrosti strašan je, degradirajući i ponižava svakog ko je osuđen da živi na mestu na kojem taj čovek ima bilo kakvu moć. Pre svega, a po mnogo puta viđenom scenariju, Vulin se pobrinuo da se strani partneri slučajno ne naljute: ministar koji se deklariše kao levičar, najpre ističe kako je poslodavac postupio u skladu sa Zakonom. I jeste, zaista. U skladu s nakaradnim izmenama i dopunama Zakona o radu, koje je samo ova i ovakva vlast mogla da smisli i sprovede – u skladu s odredbama krojenim po meri raznoraznih lovatora koji su ovde došli da do kraja iscede ono malo snage i elana koji su ljudima preostali, da za to ne plate gotovo ništa i da se prema ljudima odnose kao prema stoki.

Onda ministar kaže kako smo "kao i stotine puta do sada molili". Kada, ministre? Kada si, ministre, ustao u odbranu bilo koga? Kada je ova Vlada molila za milost i humanost prema bilo kome? Za kakvu se to milost prema bolesnima molilo u državi u kojoj ljudi umiru od preloma ruke i operacije čukljeva, u kojoj se čovek bogu moli da se ne poseče, a kamoli nešto gore; u zemlji u kojoj se zbog infekcija malo-malo zatvaraju čitava bolnička odeljenja, u kojoj pacijenti odlaze u toalete koji ne priliče ni najgorem staničnom bircuzu?

Možda je ministar i molio nekoga za nešto, ali to sigurno nisu bila teško obolela deca za čije lečenje građani i građanke šalju humanitarne SMS-ove i prikupljaju ono malo jada što imaju. To sigurno nisu bili ni radnici Zastave INPRO u Kragujevcu, koji su glađu štrajkovali čitavih pedeset dana, a da ih nije posetio niko iz te tako humane i čoveku okrenute Vlade.

Konačno, tu dolazimo i do glavne teze – kako osim zakona "postoji ono što se zove ljudskost i humanost" i kako je baš "Jura" pokazala da vodi računa o ljudskosti i humanosti. To je, što se ove Vlade tiče, izgleda aksiom. Nakon što je čitava država brujala o famoznim pelenama i zabrani radnicima da odlaze u toalet, Aleksandar Vučić posetio je "Juru" i vickasto primetio: "To je ta užasna fabrika o kojoj svi pričaju u Srbiji, ja sam ponosan kako ta fabrika izgleda, i nigde nisam video čuvene pelene."

Ni reči o zaštiti onih koji su ga izabrali i zahvaljujući čijoj je volji tu gde jeste, onih iz čijih je bednih džepova poslovanje "Jure" u Srbiji subvencionisano s neverovatnih 25 miliona evra. Ni reči o ljudskim pravima, ili makar smislenog i obzirnog osvrta na ozbiljne optužbe radnika i sindikata. Ni reči o potvrđenoj informaciji da je "Jura" još 2013. godine Inspekciji rada donirala automobile u vrednosti od 30.000 evra i tako obezbedila da Inspekcija ubuduće ćuti na sve skandale. O svemu tome Vučić ni zucnuo nije, baš kao što ni slučaj Violete Petrović nije inspirisao Vulina da kaže nešto iole smisleno i u vezi s realnim životom realnih ljudi.

"JA SE DIČIM"

Bivša radnica "Gorenja", koja se premijeru obratila iz mase okupljenih građana prilikom njegove posete pogonu te fabrike u Valjevu 1. decembra, rekla mu je da proveri kakva je zapravo situacija u "Gorenju" i da li plaćaju radnike. Baš poput novinara i novinarki koji se usude da nešto pitaju, dobila je nešto opširniji odgovor: "Odmah ću da pitam, nikakav problem sa tim nemam. Ako imate nekog drugog koji je obezbedio 300 ili 2500 radnih mesta. Ako imate, pokažite mi."

Na njenu konstataciju da tu radnike teraju da rade i po 24 sata dnevno i da je to nezakonito, sledio je komentar sličnog tipa: "Ja se dičim što radim ponekad i 24 sata. Ne znam da li je tako u svetu, ali ja se hvalim. Ne znam za profit, ja ga ne uzimam, ali se trudim da radim što više i time se ponosim."

Boreći se s aplauzima oko sebe, ona je opet replicirala: "Ja ne bih volela da moja deca rade 24 sata."

Premijer joj je, ne trepnuvši, rekao: "Možda vi ne biste voleli, ali ja bih voleo da moja deca rade što više moguće. Samo da rade."

Iako ova za sada nepoznata žena srećom nema karcinom, snimak njene prepirke s Vučićem podjednako je potresan koliko i ispovest Violete Petrović. Jer, u pitanju je ista borba protiv sile koja preti da vas satre, koja je teoretski mnogo jača od vas, a kojoj možete da se suprotstavite samo golim pesnicama i poslednjim »

atomima snage koji su vam preostali. Više nemate šta da izgubite i to vam je zapravo prednost. Okružena Vučićevim pristalicama, sigurno unapred svesna da to što radi može imati određene posledice, objasnila mu je (jasno kao niko do sada) kako ovde ljudi žive, kako ih tretiraju premijerovi poslovni prijatelji, koliko im je teško.

Naravno, već iz samog dijaloga bilo je jasno da čovek opterećen sopstvenim hipertrofiranim egom to ne može ili neće ni da čuje, ni da shvati. Pokažite mi boljeg investitora, ja sam vredniji od vas, i moju decu vaspitavam da budu vrednija od vaše, ja se dičim onim na šta se vi žalite – bile su glavne poruke čoveka koji upravlja Srbijom i svim što se u njoj dešava, napaćenoj ženi koja nema ništa osim sopstvenog glasa.

Kasnije, na konferenciji za novinare, dobila je i dodatnu grdnju zbog toga što ne razume više ciljeve i ideale: "Prišla mi je jedna žena i rekla 'ali tamo se mnogo radi, ne može da se izdrži, radi se 24 sata', pretpostavljam metaforično. Ja sam rekao, pa to je valjda dobro kad se radi. Bio sam srećan kada sam čuo da ste radili 15 ili 20 subota ove godine. To znači da firmi ide dobro, da imate tržište, da možete da zarađujete. Pitao sam plaćate li to, ne znam, i rekli su mi da plaćaju. I dodatno sam zadovoljan zbog toga. Mi sebe po tom pitanju moramo da promenimo. Ne da tražimo razloge, da se ljutimo što treba da radimo više, već da se radujemo tome da radimo više jer ćemo više da napravimo."

Koliko god nevidljivi bili, efekti nastupa Violete Petrović i anonimne valjevske heroine zapravo su više nego dugoročni. Iako su i Vučić i Vulin pokušali da profitiraju na njihovom jadu, teško da ovde još ima onih kojima nije jasno da je ovde dogorelo do noktiju i da ovako neće moći još dugo.

Drama ove dve žene pokazuje da silnici više nemaju ni mere, ni kompasa. Njih dve s druge strane – jedna svojim osmehom, a druga svojim nastupom – pokazale su da i oni zaboravljeni, "prezreni na svetu", opet mogu da progovore i da ustanu, da ima nade.

Da su nam uzeli sve, osim dostojanstva. A dok je ono živo – nije kraj. ¶

TAMARA SKROZZA

Ivica je stalno u kampanji

Premijer otvori rezedo frižider, otvori i beli, pred sivim se začešlja, otvori i njega, i on bio prazan, čime je demantovao insinuacije da je počeo da iskače i iz frižidera

Na ulazu u veliku proizvodnu halu "Gorenja", u Valjevu, dobrodošlica devojke u crnim, u struku skupljenim, haljinama. Unutra bina, natpis "10 godina proizvodnje rashladnih aparata u Srbiji", na bini, sa mikrofon, RTS kviz voditelj Dejan. Pred binom zelena sedišta, desnu stranu popunilo desetak radnika u sivo-zelenim radnim uniformama, pozadi postrojene kamere, tu i nekoliko izloženih frižidera, u drugom kraju hale barski stolovi zastrti belim čaršavima, među njima hodači na štulama, žongleri, jedan pokazuje trikove sa kartama, pitamo, Može li u kartama vidi dokle će Vučić bude predsednik, umetnik na neviđeno odgovori, Doživotno!

BRAVO, TAKO JE

Iz hale uze izlazi Šef protokola Vlade, za njim kamere, novinari, sve krenu ka istočnoj kapiji. Dok se tako išlo, Šefica Vučić protokola uputi kolege da će gospodin Premijer pogledati frižidere, kojih ima 7-8, različitih boja, različitih veličina, da će to otvori i pogleda, da će bude potpisivanje ugovora, biće nagrade najboljim radnicima, na kraju zajedničko fotografisanje...

Na Istočnoj kapiji sve spremno, špalir meštana, u kome je bilo vazdan SNS funkcionera i aktivista, odbornici, SNS direktor Vrtića, lepo gologlav SNS član Gradskog veća, kome resor kultura, svi su od onižeg, plava jakna, SNS partivođe primali uputstva kako da se vladaju i rukama izražavaju. U sve pristiže SNS gradonačelnik Valjeva, sa crvenu kravatu gospodin Gvozdenović, koji diplomirani ginekolog. Šef protokola Vlade je već bio na mestu gde treb'o stigne Vučić, tamo ode i specijalna RTS izveštačica, raspuštena kosa po sivi kaput, crne čizme sa odzada silver nitnama, koja istraživački prati premijera u svim njegovim podvizima.

Od hale stiže ministar Knežević, svečano plavo odelo na svečane žute cipele, koji je pored se imao saradnicu u jahaće čizme. Od puta, koji je kontrolisao Šef protokola, krenu aplauz, ispade probni, onaj SNS partivođa do kapije se uzvrti, opet aplauz, digoše se kamere, u sve stupi Vučić gospodin, farmerke plave, sako pirgavo zelen, cipele tradicionalno braon boje. Meštani pružiše ruke, premijer ih sve radosno prihvati, kad, iz zadnjeg reda špalira, jedno žensko uze pita, da li zna kolike su plate, koliko se radi, Premijer, bez da se konsultuje sa literaturu, odgovori da pokaže ako ima nekog drugog ko će da zaposli 2500 radnika, i da će odmah da pita za plate, nikakav problem sa tim nema. Meštani dadoše veliki aplauz, svi povikaše, Bravo, tako je. Onda gospođa iz poslednjeg reda nastavi da radila u "Gorenju", neizdrživo, ljudi rade po 24 sata, a Premijer i tu bio spreman, on se diči što radi 24 sata, i to bez profita, trudi se da radi što više, i time se ponosi. Kad žena reče da ne bi volela da joj deca rade 24 sata, Premijer imade odgovor, Možda vi ne, ali ja bih voleo da moja deca rade što više moguće. Svi SNS meštani okolo dadoše veliki aplauz, i svi povikaše, Bravo, tako je!

Vučić stiže do Bobinca, generalnog direktora "Gorenja", tu se nađe i Diplomirani ginekolog, krenuše ka proizvodnoj hali. Uđoše u halu, radnici u žutim "Gorenje" majicama su bili na proizvodnim linijama, Vučić je klimao glavom, svi oko njega su klimali. Premijer stade kod jednog od radnika, čestita, radnik reče da izuzetno zadovoljan, ministar Knežević klimnu, i ostali klimnuše. Značajno

PRAZAN: Dupli frižider pred premijerom i generalnim direktorom
Foto: Đorđe Đoković /"Kolubarske"

klimnu i specijalna RTS izveštačica, koja se bejaše raskomotila u sitna kocka crno-belu baš po meri haljinu, dok novinarka Radio-televizije Vojvodine, plava kosa na jahaće čizmice, sve sa mikrofonom, nikako nije uspevala da dovoljno priđe da bi i ona klimnula.

Vučić nastavi da ide i zastajkuje, jedna od radnica mu pokaza koje dugme se pritiska, svi klimnuše, i novinarka RTV uspe da se probije bliže, i ona klimne. Samo što reporter upita jednog od radnika, pa kolika je plata, kad svi toliko srećni, ovaj odgovori da u proizvodnji bude 28.000, novinari stigoše do frižidera, gde Šefica Vučić protokola izdade medijskim ekipama poslednja uputstva. Vučić otvori rezedo frižider, otvori i beli, pozva saradnike da i oni vide, preskoči narandžasti, što reporteru, koji imađaše nandžaraste pantalone, ne bilo pravo, pa otvori dupli sivi frižider, zatvori ga, još jednom otvori, svima pokaza da prazan, ko da 'teo, onima koji insuiniraju da iskače i iz frižidera, pokaže da ga nema u frižideru.

GDE SI, DEKI

Sve stiže u halu sa binom, Vučić se začešlja pred jednim od frižidera, javi se voditelj Dejan, kad najavi poštovanog predsednika Vlade, Vučić gospodin ode do voditelja, zagrli ga i srdačno pljesnu po slabinama. Direktor Bobinac i ministar Knežević potpisaše ugovor o novoj investiciji, svi dadoše aplauz, voditelj zatraži još jedan veliki aplauz, najavi direktora Bobinca. Ovaj se reče, Poštovani predsedniče vlade, ministri, ambasadore, svi koji ste pomogli da fabrika živi 10 godina... U Valjevu planiramo novo širenje, ostaje da Srpska vlada potvrdi danas potpisan memorandum o pomoći za otvaranje novih radnih mesta... Valjevo je centar programa zamrzivača i frižidera, 1470 radnika, planiraju još 300...

Pa voditelj objavi da je za novu proizvodnu liniju najzaslužnije 11 radnika, "jedanaest veličanstvenih", izađe na binu, svi dobiše veliku i belu "Gorenje" kesu, voditelj zatraži još jedan veliki aplauz, Šef protokola pokaza radnicima da se vrate odakle došli. Reporter priđe jednoj od kesa vidi šta dobilo jedanaest veličanstvenih, ugleda, fotografisa, "Gorenje" kutiju, na kojoj pisalo "Sekljalnik".

Sa bine se javi gradonačelnik Valjeva, koji točno 2008, kako javlja portal "Kolubarske", rekel da će, kad on dođe na vlast "Gorenje motkom oterati iz Valjeva". Ovaj put Diplomirani ginekolog, na funkciji gradonačelnika, pročita sa 'artije, na kojoj se kolektivno radilo bar sedam dana, da je "Gorenje" jedan od stubova privrede grada, kao da, naš Premijer, koji je ovde, zna da je vođstvo i vođenje države sposobnost da se ljudi nadahnu i pokrenu... Gradonačelnik turi govor u levi unutrašnji džep, ambasador Slovenije sve pozdravi, posebno Premijera, između Srbije i Slovenije postoji sinergija...

Opet voditelj, Veliko mi je zadovoljstvo što je sa nama i predsednik vlade Republike Srbije, gospodin Aleksandar Vučić, izvolite, obratite nam se povodom velikog jubileja... Premijer prvo pa reče, Dekija poznajem 40 godina... pa reče, Srbija i Slovenija imaju odlične odnose... ovo je važan dan, potpisali smo 300 novih radnih mesta, 12 miliona evra novih investicija... Posebno zahvaljujem radnicima, i molim aplauz za njih, kad je dolazio u fabriku, svi bili zadovoljni, samo jedna žena rekla da se mnogo radi, da ne može da se izdrži, odgovorio joj da je valjda dobro kad se radi, bio je srećan kad su mu rekli da su radnici radili 15–20 subota ove godine, pitao sam, plaćaju li, rekli da plaćaju, i dodatno sam zadovoljan zbog toga, moramo da se radujemo što ćemo da radimo više, jer ćemo više da napravimo... Srbi su narod koji voli da kuka, i Austrijanci, Slovenci vole da kukaju, niko više ne radi nedeljom, e kod nas Srba može da se radi, i ja sam srećan što mogu da vam kažem da može da se radi, i subotom i nedeljom, i nije problem, zato smo počeli sve da pristižemo, dogodine stopa rasta četiri posto, svi ostali u Evropi jedan posto, četiri puta brže ih pristižemo...

Još jednom na binu popeše "11 veličanstvenih", dodeliše im veliki karton na kome velikom slovima pisalo "Priznanje", uslikaše ih sa premijerom. Voditelj Deki objavi da gotovo, sve pozva na koktel, novinare da pitaju premijera. Oko Vučića se sjatiše kamere, voditelj Deki dade specijalni mikrofon specijalnoj RTS izveštačici, ova, u stojećem stavu, istraživački prekrsti noge, pa upita neočekivano pitanje o Predlogu budžeta. Vučić spremno odgovori da ove godine imamo suficit od 300 miliona evra, a da je predlog budžeta za 2017. sa najnižim predviđenim deficitom u istoriji Srbije, prvi put od '45. da imamo takvu projekciju... Nastavi specijalna novinarka sa specijalna pitanja, A da li će poslanici imati dovoljno vremena da se upoznaju sa Predlogom, kako da ne, odgovori Vučić, imaju nekoliko dana, ali, ma koliko imali vremena, uvek će Vlada biti kriva, i kad vam psuju oca i majku vi ste krivi, što ste krivi, pa krivi ste što nemate oca, a imate majku, pa mogu da psuju, ili obrnuto...

Pit'o i "Pink", premijer lepo odgovorio da povećavamo izvoz i potrošnju, pa pit'o nezavisni "Srpski telegraf", o tome, da Dačić, na EU najavu naplate ulaza, najavio protivmere, a Vučić lepo odgovorio da je daleko 2020, a da je Ivica uvek u kampanji. Kad rek'o da ljudi teško žive, ali da, u formalnom smislu, krize više nema, bilo gotovo. Sve krenu ka izlazu, gde dobrodošlica devojke delile poklone za novinare. Ne bio frižider, ne bio ni sekljalnik, u beloj kesi bilo blokče, olovka, i staklena pahulja. I pored takve ponude, neki novinari tražili repete. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

O Boru i srpskim privrednicima

“Nije dobro što se na neki način strani investitori tretiraju bolje nego domaći. Stalno sam govorio da privreda Srbije ne može da ide dalje bez srpskih privrednika, to je osnovno. Oni su ta baza, oni su ti koji najviše treba da nose srpsku privredu. A mi uvek više cenimo strani novac nego domaći. Uvek smo pokušavali, i kroz ‘Privrednik’ i pojedinačno, da budemo ravnopravni. Zašto mi ne dobijamo te subvencije koje dobijaju stranci? I mi bismo znali da napravimo nov posao i zaposlimo stotine ljudi kada bi nam neko za to platio ili izgradio halu. Mi sve to moramo sami”

Uprkos nedavno usvojenom Unapred pripremljenom planu restrukturiranja (UPPR) RTB-a Bor, kojim je ovoj kompaniji oprošteno oko 900 miliona evra duga, veoma brzo su u javnost isplivali podaci da se poslovanje RTB-a Bor nije nimalo izmenilo. “Budžet krvari oko 100 miliona godišnje zbog Bora”, saopštio je krajem oktobra predsednik Vlade Aleksandar Vučić, dodajući da je spreman da “klekne pred kineskog premijera i da ga moli za Bor”. Prema poslednjim informacijama, samo u periodu januar–novembar 2016, RTB Bor je napravio dug prema EPS-u od skoro četiri milijarde dinara, plativši pritom samo oko 650.000 dinara. Poseban kuriozitet predstavlja činjenica da je deo kompanije “Topionica i rafinacija” napravio dug od milijardu i 27 miliona dinara, a EPS-u platio ukupno – 35 dinara.

Zoran Drakulić, vlasnik kompanije Point Group, u više navrata se dovodio u vezu sa kupovinom RTB-a Bor, a najbliži tome bio je 2007. godine, kada je tadašnji Ist point, nakon odustajanja pobednika tendera rumunskog Kuproma, ostao prvi na listi za kupovinu RTB-a Bor. Međutim, tada je ministarstvo Predraga Bubala (DSS) raspisalo novi tender, a epilog je poznat, i nalazi se u uvodu ovog teksta. Osim RTB-a Bor, povod za razgovor sa Zoranom Drakulićem bila je i najava da će se kandidovati za mesto novog predsednika Kluba “Privrednik”.

“RTB Bor je srpski biser, nešto što moramo da očuvamo. Smatram da Bor može da radi profitabilno”, kaže za “Vreme” Zoran Drakulić. “Napravljene su velike greške u proteklih desetak godina, pre svega sa jednom investicijom za koju mislim da je promašena, a to je nova topionica. To je moglo da se uradi za mnogo manje para, za nekih 40-ak miliona evra, a da efekti budu isti. Umesto toga je potrošeno 200 miliona za nešto što ne radi kako treba.”

“VREME”: Može li nešto da se uradi s njom, da se nekako prepravi, pa da bude koristi od nje? U čemu je, zapravo, promašaj?

ZORAN DRAKULIĆ: Ta tehnologija ne odgovara proizvodu koji Bor ima u ovom trenutku. Mi vadimo relativno siromašnu rudu i ona ne može da dâ koncentrat koji je potreban za tu topionicu. Tako, pored domaćih koncentrata, moramo da uvozimo koncentrate koji imaju mnogo veći sadržaj bakra, da bi se mešanjem sa našim koncentratom dobila smeša koja odgovara ovoj topionici. Ona treba da bude na nivou između 22 i 24 odsto, a naš koncentrat ima oko 16-17 odsto bakra.

Pa da li se to znalo kad se pravila topionica?

Naravno da se znalo, pa znamo valjda šta imamo. Za novu topionicu trebalo je da sačekamo da dođemo do bolje rude, a samim tim i do boljeg koncentrata. Nađena su nalazišta za koja se govori da su među najboljima na svetu. Međutim, dok oni dođu u eksploataciju, treba sigurno da prođu još tri-četiri godine. Ali, problemi u Boru su mnogo dublji. Pre svega, govorimo o firmi koja godinama nema odgovarajući menadžment. Kao i u mnogim drugim javnim preduzećima, i tu mora da dođe profesionalni menadžment.

Kao u Železari?

Ne bih poredio Železaru i Bor, to je ogromna razlika. Prvo, ni u Železari nismo imali profesionalni menadžment, što se pokazalo kada su napravili veći gubitak nego “neprofesionalni menadžment” – zato što su imali druge interese. Mi nismo imali nijednu sirovinu u Srbiji za pravljenje čelika, sve smo morali da uvozimo.

Kod Bora je drugačije. Mi iz naših rudnika vadimo bakar i pravimo proizvod koji je dobar, koji se prodaje na berzi i koji ima svoju vrednost. Sa proizvodnjom od 60.000 tona bakra o kojima se stalno priča, zavisno od cene, mi dobijamo sopstveni proizvod u vrednosti 300–500 miliona dolara svake godine, plus zlato i neki drugi metali. To je vrednost koja se stvara u Srbiji, to je naš proizvod – nije Zastava, nije Železara, i zato to treba čuvati. Malo mi toga imamo.

Foto: Vladislav Mitić

Kako tih 300–500 miliona postane gubitak od nekoliko desetina miliona svake godine?

Postane zato što imate višak radnika, neracionalno poslovanje – ne možete od Bora da pravite socijalnu ustanovu. Danas tamo ima 5000 radnika, a potrebno je 3000. Samo to je ušteda veća od 20 miliona evra godišnje, da ne pričamo o drugim stvarima koje jedan profesionalni menadžment treba da uradi.

Koje su to stvari?

Povećanje proizvodnje iz domaće rude, izvlačenje drugih metala, način prodaje, ekonomičnije poslovanje, netrošenje para na neke stvari koje nemaju veze sa Borom... Ta firma može da se utegne, i sigurno može da pravi profit. Kada smo konkurisali za Bor 2004–2005, imali smo pozitivne kalkulacije i pri ceni bakra od 3200–3300 dolara po toni. U međuvremenu, cena je išla i do 10.000. Danas je na nivou oko 5900 dolara za tonu. To su sve cene po kojima Bor mora da bude profitabilan.

Gde su onda otišle sve te pare? U plate radnika ili u nešto drugo?

Nije samo u plate, gradili su se neki hoteli i kapaciteti koji nemaju veze sa Borom, pravile su se neracionalne investicije. A sa druge strane, imate potpuno zapuštene rudnike, koji danas ne mogu da daju one rezultate koje bi trebalo da daju. RTB Bor ne treba sada prodavati, on prvo treba da se sredi, pa tek onda, eventualno, da se proda. Bor je jako važan i za prerađivačku industriju koju imamo u Srbiji. U Srbiji imamo fabrike koje bi mogle da potroše tih 60.000 tona bakra koji bi trebalo da se proizvede u Boru i da stvore dodatnu vrednost. Sevojno troši 40.000 tona bakra godišnje, kablovska industrija Zaječar, Novkabel... Tu je i fabrika cevi u Majdanpeku, ima još manjih fabrika kablova – to je industrija koja je vredna milijardu dolara godišnje.

Da ste vi vlasnik Bora, šta biste uradili s njim, koliko bi vam para i vremena trebalo?

Ja nisam direktno unutra, ali smatram da bi najviše novca trebalo uložiti u rudnike, kako bi se doveli na nivo na kojem mogu racionalno da se koriste. Zatim, trebalo bi videti šta da se radi sa topionicom, kako je najracionalnije iskoristiti takvu kakva jeste, jer sada nema nazad. Ili, možda, uraditi nešto sa drugom linijom, sa starom topionicom, i možda nju poboljšati i staviti u funkciju. Možda bi stara topionica mogla da radi racionalnije nego ova nova. Ali, verovatno, sa novim rudnim nalazištima, gde je sadržaj bakra mnogo veći, počela bi i nova topionica da radi racionalno: sadržaj bakra u postojećim rudnicima je negde oko 0,3 odsto, a mi govorimo o novim rudnicima gde je taj sadržaj veći od 2,5 odsto. Govori se o 65 miliona tona rude, što bi značilo oko 1,7 miliona tona bakra, odnosno obezbeđenu proizvodnja za narednih 30 godina.

Da li je RTB Bor vlasnik tih nalazišta?

Vlasnik je država, ali istraživačka prava ima jedna kanadska firma, a eksploatacija bi trebalo da počne 2019. godine. Oni nemaju svoju preradu, oni bi vadili rudu, a najracionalnije je da se odmah tu u Boru i prerađuje.

Kažete da ne treba sada prodavati RTB Bor, nego prvo da se sredi. A to treba da uradi sadašnji vlasnik to jest država, koja u poslednjih koliko godina dokazano ne zna da posluje. To malo ne ide jedno s drugim?

Zato treba dovesti profesionalni menadžment, koji ne bi pravio nove gubitke, nego bi iz postojeće akumulacije sredio ono što je potrebno. Ali, država mora na sebe da preuzme dve stvari: jedna je višak radnika, a druga je istorijska ekološka komponenta, koja mora da se sredi. Niko neće ući u Bor uz obavezu da sređuje ekologiju. To je ogroman novac, sigurno stotine miliona evra. Svetska banka je htela da isfinansira sređivanje starog »

jalovišta sa 40 miliona evra, a mi nikad nismo te pare iskoristili. Čuo sam da nešto pokušavaju da urade, ali to mora da se finansira iz državne kase, Bor te pare jednostavno nema.

RTB Bor je dogovorio taj UPPR, po kojem mu je oprošteno 900 miliona evra, i onda nakon toga dođe vest da ni struju ne plaćaju i da i dalje imaju gubitke.

Pa, Bor ne može da nosi ni postojeću investiciju koja je na kraju dostigla nivo od 300 miliona evra. Sa ovakvim neracionalnim poslovanjem, lošim rukovodstvom, sa ovoliko ljudi – Bor ne može da otplaćuje te kredite.

Pa čemu onda cela ova priča sa UPPR-om, zašto se ne menja menadžment, zašto se ne menja poslovanje, kada se zna da Bor ne može samostalno da opstane?

kvalitetna ponuda i odredi rok za koji to može da se uradi.

Povod za ovaj intervju jeste najava da ćete biti kandidat za novog predsednika Kluba "Privrednik". Hajde da malo razgovaramo o stanju u privredi. Našao sam vašu izjavu iz 2005, gde kažete "privreda je servis budžeta – opterećuje se onoliko koliko treba Dinkiću da napravi budžet". To bi moglo i danas da se kaže?

Stvari danas izgledaju mnogo bolje nego što su izgledale pre dve, tri godine. Budžet je mnogo bolji, puni se na odgovarajući način, imamo relativno mali budžetski deficit. Međutim, suština je u tome da naša privreda ne funkcioniše. Imamo relativno malu proizvodnju i to mora da se podigne što pre. Moramo mnogo više da proizvodimo, da bismo podigli standard ljudi na viši nivo. Da li je u redu

treba još i da platite dodatni porez državi, što nema nigde na svetu. Ako banka otpiše svoje potraživanje prema pojedincu, plaća porez od 20 odsto, a 15 odsto ako otpiše privrednom društvu. O tome se govori godinama. Privreda nosi na leđima nešto što ne može da plaća, a banke godinama vuku sa sobom nenaplativa potraživanja i ne otpisuju ih, jer bi platile dodatni porez. Bilo je priča da će neki fondovi kupiti to od banaka...

Hteo je KKR da uđe...

Pa hteo je, ali ništa nije urađeno, jer mi prvo kod sebe moramo da sredimo stvari, da sredimo propise, da bi to neko mogao da kupi i da bi banke to htele da prodaju.

Ali, ti dugovi i dalje ostaju nenaplaćeni, samo menjaju vlasnika...

To fondovi rešavaju tako što uđu u firmu koja duguje i srede je. Ako neka firma duguje banci 40 miliona, a fond kupi taj

"Hajde da vidimo kraj procesa Miškoviću. Nekoliko puta sam izjavio da je tu napravljena veća buka nego što je realno društvena šteta. To je u tom trenutku nekom izgledalo kao politički opravdano, a da li je buka koja je podignuta bila opravdana, da li je dokazana šteta, to je pitanje"

Mekinsi je radio studiju, ima tome skoro godinu dana, u kojoj je zaključeno da ne valja menadžment, da ima mnogo ljudi i tako dalje. I ništa nije urađeno, a trebalo je reagovati odmah. Ako je naručena studija, valjda je naručena zato da bi se nešto uradilo, a ne da se čeka godinu dana da se shvati da to ne valja, a onda da se prihvati neki program za koji se zna da nije realan. Nema šanse da se oni sami izvuku. Sa tim menadžmentom, i na taj način, nema šanse. Moraju da dođu novi ljudi, da sprovedu mere onakve kakve su Boru potrebne. Verovatno je u ovoj situaciji teško otpustiti 2000 radnika u Boru, ali je to nužno, to mora da se uradi da bi se firma pokrenula. Nisu nam potrebni stranci, imamo ljude koji to mogu da urade – treba napraviti konkurs za profesionalni menadžment.

Da li biste vi to radili?

Možda. Možda bi to bio izazov da se okupi tim i da se to uradi kako treba. Garantujem da Bor može da radi profitabilno. Ne mogu da govorim o rokovima jer sam van kompanije, ali za tri meseca moglo bi sve da se sagleda, da se pripremi

da idemo ka Evropi sa prosečnom platom od 350 evra? Smatram da nije. Moramo taj nivo plata da podignemo maltene duplo, a to možemo samo ako podignemo proizvodnju i stvorimo novu vrednost.

Kako da podignemo proizvodnju?

Postoje mnoga preduzeća koja ne rade, a morala bi da rade. U metalnoj industriji postoje takva preduzeća. U poljoprivredi postoji potencijal da proizvodimo četiri puta više nego danas, da ne izvozimo sirovine, nego poluproizvode. Za to su potrebna određena ulaganja, drugačija politika prema malim i srednjim preduzećima, koja moraju da budu motor te buduće privrede. Tu postoje nagomilani problemi iz prošlosti. Jedan od najvećih problema postojećih preduzeća jesu dugovi koje ne mogu da servisiraju, a bez tih dugova bi mogli profitabilno da rade. Dakle, trebalo bi uraditi nešto po pitanju tih, faktički, nenaplativih potraživanja. Tu su dva problema. Jedan je što banke ne otpisuju svoja potraživanja, a ne idu ni ka tome da ih prodaju. Prodajom tih potraživanja gube pare, a propisi u Srbiji kažu da, ako prodate svoja potraživanja sa gubitkom,

dug za 10 odsto, to znači da taj fond više ne rešava problem od 40, nego od četiri miliona, i onda je to lakše da se sredi.

Država je postupila slično kad je Srbijagas postao vlasnik Azotare, Petrohemije, tako što je dug pretvoren u kapital...

Ali, država to ne može da radi. To treba da rade profesionalne firme. To je jedan od ključnih problema u Srbiji.

To je jedno rešenje, da se prodaju dugovi. Drugo je da se jednostavno ode u bankrot, ali ni to se ne dešava, sve stoji napola. Kao da ne sme neka firma da bankrotira...

Kod nas, kad firma uđe u stečaj, prođu godine dok se bilo šta reši. A taj proces mora da bude brz i efikasan, da nađete nove investitore koji su spremni to da kupe uz neki diskont i poprave stvari. To je suština – da se ono što ne funkcioniše ili trajno zatvori ili da to neko preuzme. Osim toga, drugi problem je što mala i srednja preduzeća teško dolaze do para. Neće banke da finansiraju nove poslove, nove inicijative, a svuda u svetu to rade. Za to bi morale da se odvoje određene »

#MINI4YOU.

Jedinstvena ponuda u MINI salonu. MINI Countryman, MINI Cooper S i MINI ONE sa 5 vrata uz **uštedu do 4.000€ i 4 godine besplatnog redovnog servisa ili 60.000 pređenih kilometara.**

Zakažite test vožnju na **www.MINI.rs**

MINI

Akcija traje do isteka zaliha ili do 31.12.2016., a ponuda se odnosi samo na modele sa lagera koji su dostupni za isporuku.

pare, čak i iz budžeta, i da se zajedno sa bankama napravi aranžman da se podrže MSP, da se ljudima koji imaju nove ideje za posao omogući da dođu do novca i da ih realizuju.

Ako se država za to bude pitala, to će odmah da ode nekim partijskim kanalima...

To ne mogu da rade državne, nego komercijalne banke. Država bi samo delom učestvovala u riziku. A treća stvar, nama ne radi tržište kapitala. To tržište je najbolji i najprirodniji način da se privreda pokrene – tako što će pojedinci da izvuku pare iz slamarica i da ih ulažu u privredu. Za to treba da postoji organizovano tržište, privreda koja daje rezultate, koja je otvorena prema svetu, a mi to nemamo.

Šta može da uradi predsednik Kluba "Privrednik"? Nekoliko puta do sada ste pomenuli mala i srednja preduzeća (MSP), a u "Privredniku" su samo veliki privrednici.

To je nasleđeno stanje. Ove godine je inicirano i sprovedeno da se "Privrednik" malo otvori – do sada je on bio elitističko udruženje, što je u početku i bila ideja da se okupe najveći privrednici. Poslednji izvršni odbor je omogućio da u klub mogu da uđu i mali i srednji privrednici, uz upis koji je deset puta manji nego dosadašnji, s tim da nemaju sva prava kao osnivači kluba. Dobro je da se klub otvori prema MSP, prema novim biznismenima koji kreću u posao i koji su uspešni, kako bi se ostvarila dobra komunikacija sa najvećima. To je ideja i uskoro bi trebalo da bude primljeno desetak novih ljudi, što bi trebalo da se događa svake godine.

Kakav je stav privrednika iz "Privrednika" o politici Vlade? Kakav je položaj velikih domaćih privrednika u odnosu na strane investitore koji se naveliko promovišu?

Nije dobro što se na neki način strani investitori tretiraju bolje nego domaći. Stalno sam govorio da privreda Srbije ne može da ide dalje bez srpskih privrednika, to je osnovno. Oni su ta baza, oni su ti koji najviše treba da nose srpsku privredu. A mi uvek više cenimo strani novac nego domaći. Uvek smo pokušavali, i kroz "Privrednik" i pojedinačno, da budemo ravnopravni. Zašto mi ne dobijamo te subvencije koje dobijaju stranci? I mi bismo znali da napravimo nov posao i zaposlimo stotine ljudi kada bi nam neko za to platio ili izgradio halu. Mi sve to moramo sami.

Jeste li kontaktirali državu po tom pitanju, kao udruženje?

Poslednjih 10–15 godina mi, domaći privrednici, tretiramo se kao neko zlo u ovom društvu. Mi smo takvi kakvi smo, i kad gledamo naše okruženje, smatram da i nismo tako loši. Bilo je određenih problema, oni koji su radili na način koji ne valja bili su sankcionisani, ali ljudi koji pošteno rade trebalo bi da budu pošteno tretirani u ovom društvu. To je poruka.

Imaju li veliki privrednici privilegije koje drugi ljudi ne mogu da imaju?

Možda su u nekom trenutku imali, ali to je opet greška onih koji su im davali te privilegije. Mi ne tražimo privilegije, samo da budemo tretirani na isti način kao i strani investitori.

Na primer, Fond za razvoj, namenjen nerazvijenim područjima.

Fond za razvoj je godinama bio zloupotrebljavan, dosta je tu para podeljeno onima kojima nije trebalo.

I vi ste jedni od tih. Šta će Drakuliću Fond za razvoj?

Mi smo taj novac uložili u opštinu koja je tada bila nerazvijena. Napravili smo jedan od najboljih projekata u Srbiji. Sagradili smo fabriku peleta Bioenergy Point, koja je sada jedna od najboljih u regionu. Novac koji smo uzeli od Fonda za razvoj uredno smo vratili. Bilo je spominjano moje ime u negativnom kontekstu bez ikakvog osnova, jer novac je uložen u nerazvijeno područje, a za to valjda i služi Fond za razvoj.

Hoću da kažem da su te stvari razlog što se domaći privrednici vide na način na koji se vide.

Slažem se da je bilo i dosta zloupotreba, upravo u političkom smislu, pare su davane nekim miljenicima režima i nikada nisu vraćene.

Da li je i sada to slučaj?

Sada imate malo banaka na koje država može da utiče. Neke su propale, a ove druge ipak moraju da vode računa šta rade, sužen je taj krug. Za Fond za razvoj sada stvarno ne znam, ne pratim.

Ne mislim samo na Fond, nego na princip da postoje miljenici države, i svi ostali.

Svaka Vlada je imala svoje miljenike. Videli ste u prethodnom periodu šta se desilo sa nekim od tih privrednika, koji su imali šansu da dobiju stotine miliona od banaka, iako njihov posao to nije opravdavao. Zašto meni niko nije dao stotine miliona?

Jeste li tražili?

Nisam. Mi poslujemo tako što uzimamo novac koji možemo da upotrebimo u korist biznisa i da se taj novac na kraju vrati. Ja nisam tražio neke "druge pare", da bih posle "nekom drugom" davao deo tih para.

Ova vlast je dobila ogromnu popularnost zato što je zaratila sa najvećim privrednikom. Možda tu leži deo tog stanja?

Hajde da vidimo kraj tog procesa Miškoviću. Nekoliko puta sam izjavio da je tu napravljena veća buka nego što je realno društvena šteta. To je u tom trenutku nekom izgledalo kao politički opravdano. A da li je ta buka koja je podignuta oko Miškovića bila opravdana, da li je dokazana ta šteta, to je pitanje.

Pre izbora 2012, izjavili ste da bi nova vlada trebalo da pokrene "široke reforme, smanji deficit i pokrene privredu i izvoz". Da ste ministar ili premijer, koje bi bile vaše mere?

Urađeno je jedno, smanjen je deficit. Ali, privreda nije pokrenuta. Trebalo bi sve totalno liberalizovati. Mi i dalje imamo mnogo birokratskih problema da bismo pokrenuli posao – dok legalizujete prostor, dobijete građevinske dozvole... Priča se da se na tome radi, ali to nije tačno. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

"Svaka Vlada je imala svoje miljenike. Videli ste u prethodnom periodu šta se desilo sa nekim od tih privrednika, koji su imali šansu da dobiju stotine miliona od banaka, iako njihov posao to nije opravdavao. Zašto meni niko nije dao stotine miliona"

TEOFIL PANČIĆ

Erotika tiranstva

Dokle god levica razne "fidele" bude prikazivala kao jedinu dostojnu alternativu postojećem, svet nezadovoljnih će se sve više trampovati

Svet je iskočio iz zgloba još mnogo puta nakon Hamletovog premijernog otkrića, a Fidel Kastro je tu sasvim nedavno "iskočio" s tog i takvog trampovanog sveta, pravo u legendu, da o njemu i njegovom besmrtnom delu do kraja sveta zaneseno guslaju svi koji u njegovom malom ostrvskom carstvu jednakosti, bratstva i slobode (u kastinstvu, sirotinji i ropstvu) nisu nikada živeli. A stvari gledane izdaleka umeju da nam izgledaju jako romantično, utoliko više ukoliko su različitije od onih kod kuće.

Otkud sad preminuli kubanski diktator u ovoj kolumni? Zar nije bolje da se bavim, šta znam, Vučićem? Hoću, ali dopustite da se od tolike banalnosti koju emaniraju tipovi poput Vučića čovek ponekad i umori, pa potraži promenu. Na tome su likovi poput Fidela i sticali globalnu popularnost: njihova "drugačijost" je mnogima delovala kao prečica za izbavljenje od trivijalnosti svakovrsnih mediokritetskih politika koje umilno svrdlaju po mozgu "malog čoveka".

Kad je ono javljeno da se Fidel K. upokojio, blizak mi je prijatelj sugerisao da neizostavno pišem o Kastru (ili, pre će biti, o "kastristima"), a ja pomislio da mora da je šenuo pameću, jer šta me samo briga za ostarelog tiranina s drugog kraja sveta, pored tolikih prečih, bližih i važnijih tema? Koju nedelju kasnije, mogu samo da zaključim da je prijatelj bio u pravu. Iščitao sam desetke dirljivih nekrologa F. C.-u po globalnim medijima, probio se i kroz gustiš ovdašnjih (ergo, eksjugoslovenskih) odjeka i reagovanja, i zapanjeno otkrio kako je tzv. vođa kubanske revolucije umro mnogima za koje to čovek ne bi pomislio, a i mnogima za koje se ne bi iznenadio, to jest da je ožalošćena porodica impresivno šarolika i da je ništa drugo valjda ne bi moglo okupiti na jednom mestu.

Nije možda preterano neobično da i nama i našim životnim antipodima podjednako umre neki fudbaler, šlager pjevač ili glumačka lepojka, ali da nam podjednako umre političar ili državnik, e, to mora da izazove izvesno podozrenje. Ako, recimo, Fidel umre i pametnim i časnim ljudima koliko i preispoljnom ološu i huljama, teško je ne pomisliti da je ono šekspirovsko iskakanje sveta iz zgloba otišlo još dalje, izglobilo se baš do nepopravljivosti. Zato se prenerađen pitam, bože, šta li je to za tren spojilo ove nespojive elemente jedne slagalice, sastavljene od vrha i dna intelektualne, političke, moralne piramide? I pre svega, odakle uopšte u pametnog i divnog sveta – za fukaru me, uostalom, baš briga – tolika fascinacija nekim ko je činio mnoge iste stvari kao i najveći zlikovci, ali je za to, jebiga, imao mnogo seksepilnije zvučeća opravdanja?

I tu opet dolazimo do "drugačijosti". Umore se ljudi od istosti, od banalnosti, od mediokritetstva "normalne" politike, kojom vladaju prosečni i bledunjavi, birokrati i aparatčici, sterilni profiterčići i grebatori svih vrsta. Kad se tzv. običan svet zasiti te tako neprivlačne normalnosti, on izglasa razne trampove, le penove, putine, u krvavoj istoriji i hitlere i slične; posle, doduše, žestoko najebe od istih, ali deder ti njima to objasni dok su još uveliko u fazi zaljubljenosti?! Na drugoj strani, progresivni intelektualci, humanisti opšte i specijalizovanih praksi i slični – tipovi, dakle, poput mene i mojih kolega – na ova su reakcionarna iskušenja prilično otporni, ali zato onim *progresivnim* ne mogu da odole; zato su toliki sartrovi podržavali tolike staljine, mimo i protiv za početak sopstvene izvorne pameti, kuraži i časti, a toga im bar nije falilo.

Na koncu, stvar se svodi na ovo: Fidel je bio naporni, pogani tiranin koji je svoj narod držao u zaptu. Oslobodivši ga jedne vrste robovanja, zatočio ga je desetinama drugih. U pravu je tu Jergović: dovoljno ti je znati da običan Kubanac nije mogao slobodno da izađe iz zemlje, ništa više od toga ti ne treba. Uprkos, dodajem ja, svim divnim bajkama i balalajkama o "najboljem i najbesplatnijem zdravstvenom osiguranju na svetu", i tome sličnom. Sve i da je to mnogo tačnije nego što jeste, biste li vi proveli život u zatvoru samo zato što bi vam neko garantovao vrhunsku zdravstvenu negu? Ne, kao što to ne bi učinili ni bezbrojni obožavaoci Kastra (ili Čavesa, ili raznih sličnih) sa platonske distance.

Pa dobro, ali zašto su onda baš Kastro i njegov pobratim Če – a ne neki drugi, neretko žešći i sumanutiji, ili naprosto radikalniji od njih – doživeli toliku globalnu obožavanost autentičnih pop ikona? Nije to samo zato što je "levu obalu Sene" uvek posebno draškala ideja da neko "prkosi Amerima u samom komšiluku" nego i zato što su to bili, brate mili, naočiti, muževni tipovi, latino lovers, govorili španski koji je lep i melodiozan i divan za revolucionarne koračnice koje na španskom ne zvuče kvrgavo i totalitarno kao na slovenskim ili azijskim jezicima nego nekako romantično i erotizovano, idealno za muvanje zanesenih studentkinja naprednih shvatanja.

Ukratko, romantizovanje banalnog tropskog tiranina rasni je primer pop kiča. Nevolja je u tome što ovaj minoran estetski problemčić može da preraste u nešto mnogo gore: dokle god levica razne "fidele" bude prikazivala kao jedinu dostojnu alternativu postojećem, svet nezadovoljnih će se sve više *trampovati*. Takozvani običan čovek ne zna mnogo, ali jedno zna: ni najtramplji tramp nije u stanju da proizvede toliko štete koliko i sasvim prosečno fidelizovani fidel. ¶

Ima neka tajna veza

Kako je moguće da barem osam sudija jednog od nadležnih sudova ima povlašćene kredite u bankama kojima, u procesima protiv njih od strane sluđenih "švajcarskih" klijenata, sudi

Godinama se već u svim državama regiona valja priča o kreditima u evrima i švajcarskim francima, pri čemu su ovi drugi kreditni obveznici došli do *gaća na štapu*. Samo u Srbiji nema nikakvog pomaka u situacijama u kojima je netko, na primjer, prije desetak godina uzeo kredit od 50.000 evra, uredno ga otplaćivao, da bi ovih dana bio dužan 90.000 evra.

Nikla su udruženja koja se bave tim problemom u državama "na našim prostorima"; ovdje je to Centar za zaštitu korisnika bankarskih usluga CHF Srbija, koji je ovih dana podnio krivičnu prijavu protiv doktora ekonomskih nauka Veroljuba Dugalića, "zaposlenog kao generalni sekretar Udruženja banaka Srbije", kako se navodi u prijavi, zato što je u Dnevniku RTS-a 23. novembra 2015. godine ("u stanju uračunljivosti, sa umišljajem, svestan zabranjenosti dela čije je izvršenje hteo, u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist u iznosu od preko 1.500.000,00 dinara, koristeći svoj društveni položaj, stvarni ili pretpostavljeni uticaj, a povodom sudskih sporova i presuda sudova u Republici Srbiji, koji se vode povodom stambenih kredita indeksiranih u švajcarskim francima, između korisnika kredita i poslovnih banaka), kao generalni sekretar izjavio: "Mi ćemo imati razgovore sa sudijama i pokušaćemo da im to objasnimo", osvrćući se na nepovoljne sudske presude po banke donesene u tom periodu, čime je – kaže se u prijavi – izvršio krivična djela trgovine utjecajem i ometanja pravde.

Prijavljeni Dugalić je, naime, jasno govorio u toj emisiji (ima na internetu) o sporovima koje su pokrenuli korisnici stambenih kredita indeksiranih u švicarskim francima – uveliko spornih ne samo u Srbiji – i spomenuo razgovore sa sudijama, koji – to mora da se zna – vode na hiljade sporova protiv poslovnih banaka zbog spornih stambenih kredita, iako nije ni stranka u postupku, niti se smije miješati u rad suda.

POVLAŠTENI SUDIJE

Od te Dugalićeve izjave – da će pričati kao "dobra vila bankara" sa sudijama – ništa se nije promijenilo, osim što je javnost (zahvaljujući najviše Bošku Obradoviću, poslaniku u Skupštini Srbije) saznala da je Dugalić, čovjek od banaka, tu tek jedan element priče, a da je puno veći element samo sudstvo. Naime, Obradović je u parlamentu obznanio činjenicu da su pojedini sudovi sklopili ugovore o (povlaštenim?) kreditima s određenim bankama, koje su uzeli sudije koji – zamisli čuda u pravnoj državi Srbiji! – sude upravo predmete oštećenih korisnika kredita u švicarskim francima, protiv banaka koje su istim tim sudijama dale neke pogodnosti.

Da ne bude zabune: taj povlašteni ugovor s bankama (nekoliko njih) potpisala je i Narodna banka Srbije, koja svojim zaposlenicima jamči bolje kreditne uvjete nego "običnim građanima". No, NBS je nezavisna, a ipak izvršna vlast. Može im se, usprkos tome što im je u opisu poslova i da kontroliraju banke koje posluju u državi Srbiji, da kažu da oni sa cijelom pričom nemaju ništa, da ne moraju niti polagati račune ni o svojim kontrolama, niti o pojedinačnim povlaštenim kreditima za koje su u odnosu na razne privatne i strane banke garantirali svojim, a uglavnom našim novcima.

Kad je mogla NBS, mogli su i sudovi ući u tu koruptivnu priču, i tu dolazimo do najstrašnije konstatacije: da je većina beogradskih sudova svih nivoa ušla u to. Nije Viši sud u Beogradu, koji se ogradio od oglasa jednog od pravosudnih sindikata (nije Sindikat pravosuđa Srbije, njegove predsjednice Slađanke Milošević) saopćenjem da oni svoje objave stavljaju na one oglasne ploče zaštićene staklom, a ne na one proste table po aulama sudova po gradu.

Uopće, do svih raspoloživih podataka došlo je – po zakonskim odredbama o dostupnosti informacija od javnog značaja (i zahvaljujući zaštitniku Rodoljubu Šabiću, kojem, kao i zaštitniku građana Saši Jankoviću, neznalice pokušavaju po pogrešnom zakonu smanjiti plaće, određene u toj istoj Skupštini Srbije) –udruženje "švajcaraca" koje je saznalo da, kao prvo, svi ti podaci o sudijama koji su dobili (navodno) povlaštene kredite potpadaju pod zaštitu njihove privatnosti, da bi potom ipak dobili i (neke) ugovore koji su potpisali predsjednici pojedinih osnovnih sudova, Apelacionog suda u Beogradu te Vrhovnog kasacionog suda, najvišega u zemlji.

ZLOUPOTREBE

"Primetno je da je poseban pritisak za zaključenje tih ugovora kraj 2014. godine i 2015. godina, kada sudovi masovnije počinju da donose presude u korist korisnika bankarskih usluga. Posebno je sporno što se kroz komunikaciju, od strane banke, konstantno naglašava ideja o pogodovanju, povoljnijim uslovima za zaposlene u sudu", kaže za "Vreme" Jelena Pavlović, advokatica i članica Centra za zaštitu korisnika bankarskih usluga CHF Srbija. Ona dodaje da je Zakon o uređenju sudova osnovni zakon za rad i poslovanje sudova, da je njime i Poslovnikom predviđeno da predsjednik suda rukovodi sudskom upravom i da je odgovoran za rad suda, njegove unutrašnje organizacije. "Ni Zakon o uređenu sudova, niti Poslovnik o radu ne daju ovlašćenja predsednicima sudova na zaključivanje ugovora o poslovnoj saradnji sa bilo kojim subjektima, posebno ne sa bankama, radi povoljnijih uslova kreditiranja i to baš u vreme masovnih tužbi protiv istih tih banaka", kaže advokatica Pavlović.

Osim toga, dodaje ona, sve nabavke za sud obavljaju se preko Ministarstva pravde. "Stoga se postavlja pitanje, na osnovu kog zakona, ovlašćenja ili naloga su predsednici određenih sudova ulazili u

KLIJENTI, BANKE, SUDOVI: "Švajcarci" kao jedini gubitnici
Foto: Zoran Mrđa /FoNet

ime suda u poslovni odnos sa bankom i da li su prekoračili granice svog delokruga rada, naročito kada se poslovni odnos uspostavlja sa bankama, koje nude povoljnije uslove. Posebno je sporno što je u poslovni odnos sa bankom ušao Vrhovni kasacioni sud, koji je najviši u Srbiji, dakle, ne može se uraditi delegacija nadležnosti", kaže ona.

Nova ministarka pravde Nela Kuburović ni u parlamentu, niti izvan njega, nije odgovorila na poslaničko pitanje o čemu se radi, i kako je moguće da barem osam sudija jednog od nadležnih sudova ima povlaštene kredite u bankama kojima, u procesima protiv njih od strane sluđenih "švajcarskih" klijenata, sudi.

Podatke, barem zvanične, o tome koji su sudije – imenima i prezimenima – angažirani u konkretnim "bankarskim" predmetima nitko tko je tražio nije dobio, uz uniformno obrazloženje da bi odavanje takvih podataka zadiralo u privatnost konkretnih pojedinačnih sudija. Usprkos činjenici da su uzeli povlašteni kredit, da ih je u tome podržao neki sudski čelnik – poput onih šefova sudova najvišeg Vrhovnog kasacionog suda, Apelacionog u Beogradu, Drugog i Trećeg osnovnog (eto, Prvi osnovni sud u Beogradu, njegov predsjednik i uprava, na to nisu nasjeli!) – niti jedan od tih i takvih sudija nije se izuzeo iz postupaka u kojima su sudili "švajcarskim jadnicima" i bankama od kojih su uzeli, za razliku od onih kojima sude, povlaštene kredite.

Konkretna imena sudija i predsjednika sudova – bar ove druge uglavnom znamo ili ih možemo naći po novinama i zvaničnim sajtovima – i nisu važna.

ŠVAJCARSKI MORAL

Mnogo je važnije ovo: da su predsjednici sudova, bar neki od njih, pristali na to da korumpiraju svoje vlastite sudije potpisujući sumnjive ugovore s bankama, svjesni toga da su im u nadležnosti *bankarski* sudski procesi. Sudije, pritom, ne moraju samim time biti korumpirani: tko ne bi uzeo kredit po povlaštenim okolnostima, ako mu se to može, a sindikat – ma koji, to im je posao – tu posreduje. No, predsjednik suda – svi oni koji su u Srbiji takve ugovore potpisali – mora znati da unižava sve svoje sudije i da o korupciji jeste riječ. Sudije će to tek kasnije, kad se suoče s bankom od koje su uzeli povlašteni kredit i nekog "švajcarskog građanina", shvatiti i postupiti po savjesti ili vlastitim kamatama. Te kamate će im svima jednoga dana doći na naplatu, kao što su i građanima, da li su izračunate u evrima ili švajcarcima, došle već danas. Sve te sramne ugovore banaka i sudova, pribavljene uglavnom zahvaljujući službi povjerenika za informacije od javnog značaja Rodoljuba Šabića, posjeduju i udruženja "švajcarske siročadi" i ostali razni.

Ono što će sudskom poštenju, odavno poljuljanom i devastiranom – o tome bi i ministarka Kuburović morala voditi računa – jedino pomoći jest da objelodane sve te povlaštene kredite i imena predsjednika sudova koji su to odobrili, sve se zalažući za navodnu nezavisnost sudstva! Moral, točnije, njihov, a i tuđi nepostojeći. ¶

TATJANA TAGIROV

Nevolje sa usklađivanjem

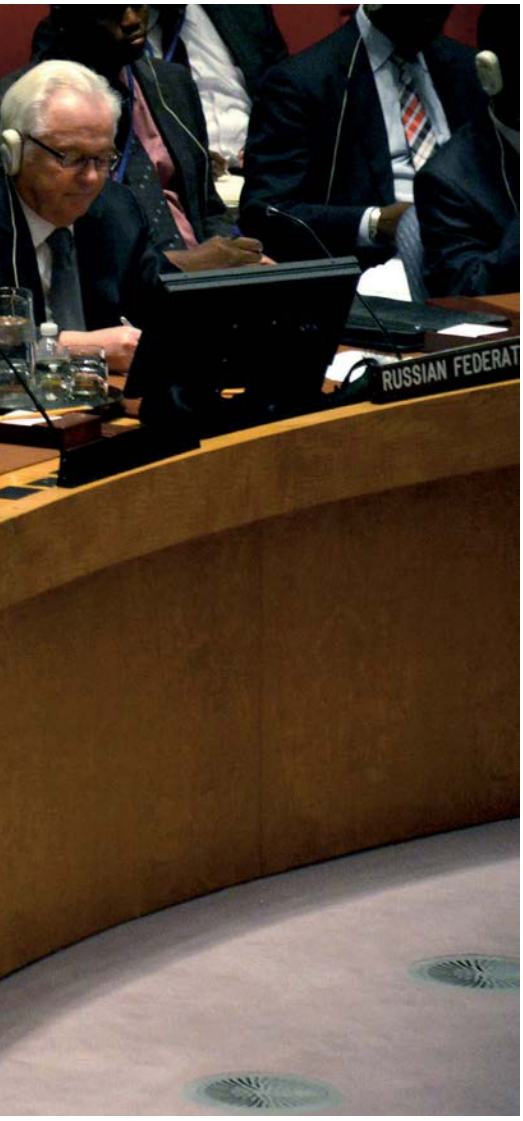
Poglavlje 31, koje se tiče zajedničke spoljne politike i bezbednosti, predstavlja jedan od najvećih izazova na evropskom putu Srbije

Kada se govori o Evropskoj uniji, ponekad se gubi iz vida šta ona u stvari predstavlja. EU je nešto više od međunarodne organizacije (kao što su Ujedinjene nacije ili Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju), ali manje od federalne države (kao što su Ruska Federacija ili SAD). Shodno tome, ona nema svoje ministarstvo spoljnih poslova, mada ima nešto nalik na to, niti ima svoju vojsku, mada se povremeno čuju zahtevi da se ona formira.

Spoljna politika i bezbednost su prerogativi koje zemlje članice, pogotovo one veće i važnije, ljubomorno čuvaju za sebe – Henri Kisindžer se svojevremeno žalio da EU nema telefonski broj koji može pozvati u slučaju krize. Sa druge strane, odavno je bilo jasno da politički entitet koji obuhvata preko pola milijarde stanovnika mora imati diplomatskog predstavnika koji bi bio nešto više od činovnika, to jest komesara. Stoga je Lisabonskim sporazumom krajem prošle decenije osnovana Evropska služba za spoljne poslove (EEAS), koja predstavlja neku vrstu surogata za Ministarstvo spoljnih poslova EU.

Kažemo surogata jer i pored toga što ima hijerarhijsku strukturu i diplomatske misije u gotovo svim zemljama sveta, EEAS ipak ima manja ovlašćenja od nacionalnih ministarstava spoljnih poslova većine nacionalnih država. Na čelu službe se nalazi Visoka predstavnica (trenutno je to Federika Mogerini, a pre nje Ketrin Ešton) koja odgovara kako predsedniku Evropske komisije tako i Savetu EU i Evropskom parlamentu. U praksi, njena uloga se svodi na to da koordinira sastancima i sprovodi zaključke Spoljnopolitičkog saveta EU, koji čine šefovi diplomatija zemalja članica, kao i ono o čemu se dogovore šefovi država i vlada.

S obzirom na to da EU ima 27 članica

MINISTAR SPOLJNIH POSLOVA SRBIJE IVICA DAČIĆ: Između EU i Rusije
Foto: Tanjug

(biće ih 26 nakon Brexita), jasno je da su diskusije koje se vode na sastancima Spoljnopolitičkog saveta često iscrpljujuće, naročito ako se ima u vidu da se sve važnije odluke donose konsenzusom, pa svaka članica defakto ima pravo veta. Osim toga, spoljnopolitički interesi članica se razilaze, pa i suprotstavljaju u zavisnosti od geografskog položaja, ekonomskih prioriteta, pa i dominantnog ideološkog opredeljenja.

Zato se zaključci Spoljnopolitičkog saveta obično svode na najmanji zajednički sadržalac spoljne politike, odnosno na ono u čemu su svi uspeli da se slože, pa su često puni opštih mesta, a spoljna politika Unije ume da deluje beskrvno i mlako. Sa druge strane, kada se jednom svi slože, zaključci postaju izvršni i obavezujući su za sve.

U NEBRANOM GROŽĐU

Dobar primer su sankcije Rusiji, koje su inače glavni kamen spoticanja kad je reč o usklađivanju spoljne politike Srbiji prema EU. Postoje, u stvari, dva paketa sankcija, od kojih je jedan uveden zbog aneksije Krima, a drugi zbog upornog angažovanja Rusije na strani separatista u Donjecku i Lugansku. Te su sankcije uglavnom personalne i obuhvataju zabranu izdavanja viza i zamrzavanja imovine u EU ruskim funkcionerima koji su pobornici takve politike, mada su pod njihov udar došla i neka manja preduzeća i banke. Nakon što je Rusija uzvratila kontramerama u vidu zabrane uvoza hrane, automobila i još nekih proizvoda iz EU, mnogi su predviđali da Unija neće dugo ostati složna oko ove stvari. Nasuprot tim očekivanjima, sankcije se već treću godinu svakih šest meseci uredno produžavaju, mada bi jedan glas "protiv" bilo koje članice bio dovoljan da ih ukine.

Upravo zbog toga je ovo pitanje od velike simboličke važnosti za Uniju i često se navodi kao dokaz da spoljnopolitičko jedinstvo EU ipak postoji. Stoga se i od kandidata za članstvo traži da im se pridruže, odnosno, kako se to eufemistički kaže, da "usklade svoju spoljnu politiku sa evropskom". Srbija je tu u nebranom grožđu ne samo zbog tradicionalno bliskih veza sa Rusijom i ruskog protivljenja nezavisnosti Kosova, već i zbog gotovo stoprocentne energetske zavisnosti. Ukoliko bi se pridružila sankcijama, pretrpela bi veliku ekonomsku i političku štetu, a od EU ne bi dobila nikakvu kompenzaciju jer pravo na obeštećenje imaju samo članice.

U izveštaju Evropske komisije za ovu godinu navodi se da je Srbija usvojila svega nešto više od polovine spoljnopolitičkih mera i deklaracija EU (26 od 41) i da se većina onih koje je odbila da usvoji odnosi na Rusiju i Ukrajinu. Međutim, ako je stav o sankcijama protiv Rusije razumljiv, manje je jasno zbog čega je Srbija odbila da osudi masovna vešanja u Iranu, ratne zločine u Sudanu i teška kršenja ljudskih prava u Azerbejdžanu. To što pomenute zemlje nisu priznale Kosovo ne bi trebalo da im obezbedi bezuslovnu podršku Srbije kada je reč o humanitarnom pravu.

U POTRAZI ZA STRATEGIJOM

Osim sankcija prema Rusiji, Srbija ima još jedan problem: državne strategije odbrane i bezbednosti nisu se menjale od 2009. godine, a i tada su u nekim delovima bile manjkave. U međuvremenu je u svetu došlo do tektonskih promena, a srpska spoljna i bezbednosna politika se umesto na strateškim dokumentima češće zasniva na improvizaciji i trenutnim raspoloženjima ljudi iz vrha vlasti nego što to priliči budućoj članici EU.

Kada je reč o bezbednosnoj komponenti, ona je u EU manje razvijena od spoljnopolitičke, jer se o bezbednosti u praksi brine NATO, u čijem su sastavu sve članice EU osim Austrije, Švedske, Irske, Finske i Malte. Na povremene inicijative da EU razvije sopstvenu vojsku uobičajen odgovor glasi da bi to samo predstavljalo dupliranje kapaciteta, a usput bi ugrozilo odnose sa SAD. Ipak, EU nezavisno od NATO-a šalje mirovne vojne misije širom sveta, a Srbija je u neke od njih – u Somaliju i Mali – poslala svoje vojnike, što nije prošlo nezapaženo.

Sve u svemu, teško je očekivati da se ovo poglavlje otvori dok Srbija u većoj meri ne uskladi svoju spoljnu politiku sa EU i ne usvoji pomenute strateške dokumente. Ne treba isključiti mogućnost da sankcije Rusiji u nekom trenutku budu ukinute, što bi znatno poboljšalo poziciju Beograda. Međutim, za odlaganje donošenja novih strategija odbrane i bezbednosti teško je naći bilo kakvo opravdanje.

Na kraju treba reći i to da će diplomatska pozicija Srbije ulaskom u EU biti višestruko poboljšana, jer ne samo da će učestvovati u odlučivanju u okviru Spoljnopolitičkog saveta, već će njeni predstavnici dobiti mogućnost da rade u mnogobrojnim EU misijama širom sveta, uključujući i brojne zemlje u kojima nema srpskih ambasada i konzulata. Sem toga, biće otpornija na pritiske iz trećih zemalja, pa kad se sve oduzme i sabere, odricanje od malog dela suvereniteta u vođenju spoljne politike višestruko bi se isplatilo. ¶

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Projekat "Pristupni pregovori sa Evropskom unijom: 35 koraka do cilja" sufinansiran je iz budžeta Republike Srbije – Ministarstva kulture i informisanja. Izneti stavovi ne izražavaju nužno stavove organa koji je dodelio sredstva.

Knjigovođa smrti

Pravosnažna presuda knjigovođi iz Aušvica Oskaru Greningu više od sedamdeset godina po završetku rata ponovo je otvorila pitanja o osveti, oprostu, pravu i pravičnosti i saučesništvu u zločinu, pitanja o kojima se na jugoslovenskom prostoru tako nerado govori kada je reč o zločinima počinjenim u ime sopstvenog naroda

Piše: **Ivan Ivanji**

Svaki dan na internetu čitam nemačku i austrijsku štampu. Još 2015. godine zapazio sam da je bivši esesovski podnarednik Oskar Grening (*Gröning*) optužen i osuđen na četiri godine zatvora zbog toga što je u koncentracionom logoru Aušvic bio knjigovođa. Zašto tek sad, više od sedamdeset godina posle rata? Nisam se udubljavao u slučaj, slegao sam ramenima. Baš me briga da li će starac od devedeset četiri godine umreti u svojoj ili u zatvorskoj postelji. Na presudu su se žalili i tužilaštvo i privatni tužioci u ime žrtava i odbrana. Savezni sud – najviša sudska vlast u Saveznoj Republici Nemačkoj – nedavno je doneo odluku da je presuda ispravna i time je postala pravosnažna. Svi nemački mediji, celokupna javnost, viknuli su tako snažno da sam se i ja trgao iz ravnodušnosti i počeo da razmišljam o značaju ishoda procesa protiv ovog matorog esesovca.

Sudska praksa je, naime, dotle bila takva da je za presudu bivšim čuvarima u koncentracionim logorima smrti bilo neophodno da se dokaže da je optuženi lično nekoga ubio uz navođenje konkretnog datuma i svih okolnosti. Nova presuda je presedan, na najvišem nivou nemačkog pravosuđa utvrđuje se da je već i samo službovanje u logoru saučesništvo u zločinu. Grening, koji je pre nego što je postao esesovac bio niži bankarski službenik, postao je knjigovođa u Aušvicu. Jedan od njegovih poslova bio je da popiše predmete konfiskovane od pristiglih žrtava, prebroji novac koji im se oduzimao, rasporedi po valutama i uredno zavede u knjige, zatim odnese u Berlin i preda vrhovnoj esesovskoj komandi. Nema sumnje da je to bio poverljiv i odgovoran posao, da poneka dolarska stotinarka ne bi odlutala u privatni esesovski džep. Za vreme službovanja u Aušvicu unapređen je u podnarednika. Nije neki visoki čin, ali napredovao je u službi. Nemački mediji su starca prozvali "knjigovođom smrti".

JEDAN OD MAĐARSKIH JEVREJA

Da bi se suđenje svelo na konkretne događaje, optužba se koncentrisala na proleće 1944. godine kada je u Aušvic za svega osam nedelja stiglo 425.000 mađarskih Jevreja, od kojih je 300.000 odmah ugušeno u gasnoj komori i spaljeno. Jedan od tih 425.000 "mađarskih Jevreja" koji se navode u procesu protiv Greninga bio sam i ja, jer sam uhapšen 27. aprila 1944. u Novom Sadu koji je bio pod mađarskom okupacijom, pa su nas Nemci registrovali kao Mađare. Posle zadržavanja u logorima u Subotici i Baji, stigao sam u Aušvic 27. maja. Naravno da se ja tih datuma ne bih setio, ali o njima imam dokument ispostavljen u Nemačkoj posle rata.

Bez nekih posebnih objašnjenja odakle baš taj broj, počelo je da se piše da bi sad moglo da se otvori tri hiljada novih suđenja bivšim esesovcima koji su služili u onolikim koncentracionim logorima u Nemačkoj i širom onih delova Evrope koje su okupirale nemačke vojne jedinice. Upitao sam se: zar još ima toliko živih? Mora da imaju preko devedeset pet godina. Znamo da je kroz Aušvic prošlo 7000 esesovaca, a da je osuđeno njih manje od pedeset. Jedan od te pedesetorice je i komandant logora na beogradskom Starom sajmištu, Herbert Andorfer, koji je odsedeo dve i po godine zbog saučesništva u ubistvu oko osam hiljada Jevreja u kamionima dušegupkama. Među žrtvama je bila i moja mama. Njegov zamenik Edgar Enge nije osuđen.

Oskar Grening se na suđenju bitno razlikovao od optuženih na sličnim suđenjima, jer je priznavao krivicu i izvinjavao se žrtvama. Naveo je da je tri puta zatražio da ga prekomanduju iz Aušvica i da je posle treće molbe zaista premešten na Zapadni front gde su ga zarobili Englezi. Njemu su 1985. bivši "kameradi" poslali brošuru sa "dokazima" da je holokaust

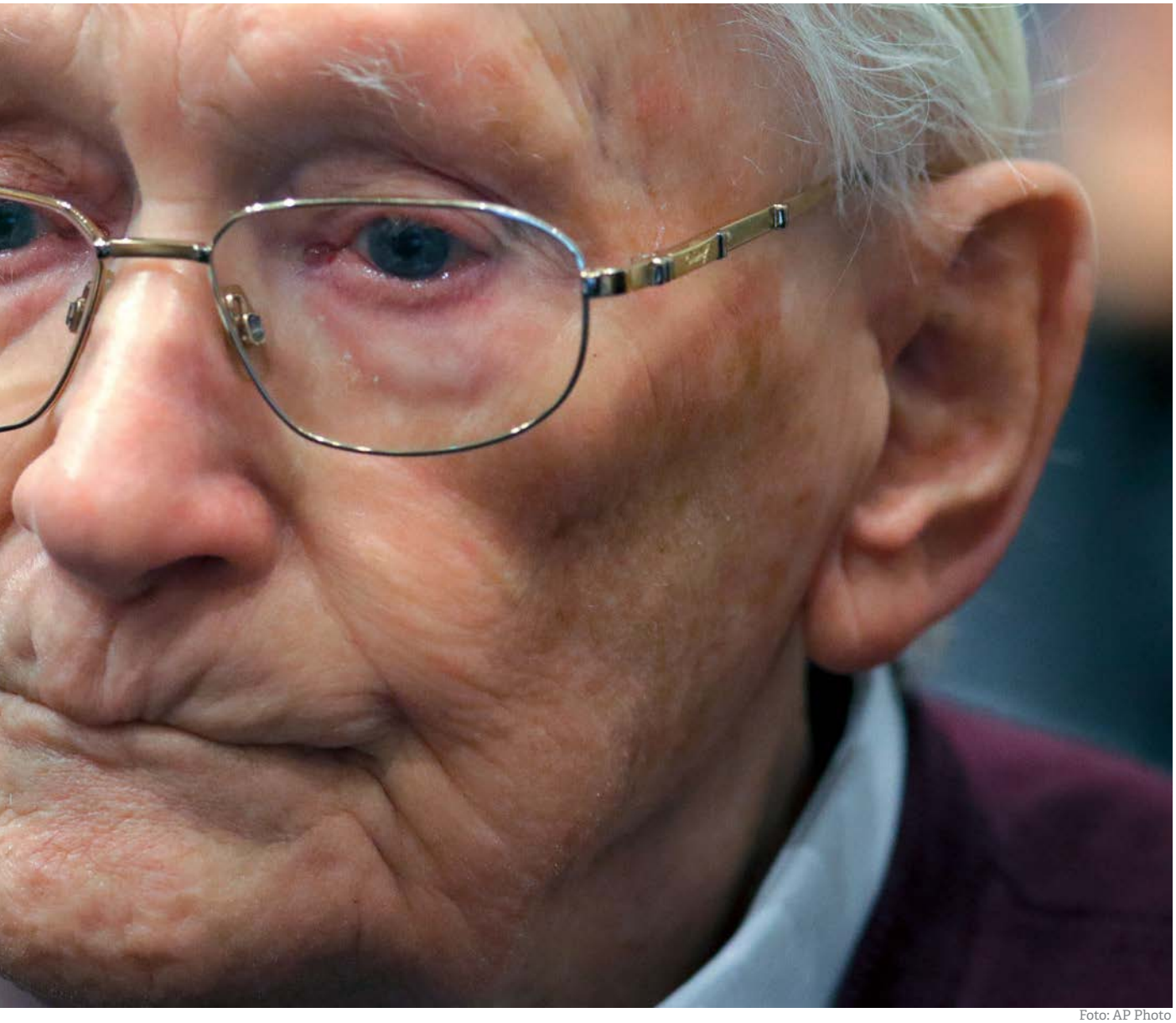

Foto: AP Photo

izmišljen, da nije postojao. On je pismeno odgovorio: "Ja sam sve video, video sam gasne komore i spaljivanje leševa i selekcije, to je istina!" Ultradesničari su ga citirali rugajući mu se, ali sve to je prošlo prilično nezapaženo. Grening je 2005. godine tim povodom dao izjave za BBC i nemački nedeljnik "Špigel". U to vreme, doduše, nije bio optužen i sebe očigledno nije smatrao krivim. Verovatno je sve to uticalo na to da mu se izrekne blaga kazna. Nemački mediji pretpostavljaju da uopšte neće morati da poslednje godine ili mesece života provede u zatvoru, jer postoji institucija "nesposobnosti izdržavanja kazne iz zdravstvenih razloga" koja bi mogla da se primeni na njega. Principijelna važnost pravosnažnosti presude svejedno ostaje na snazi.

SAMO ČETIRI GODINE

Oskar Grening se posle rata iz engleskog ratnog zarobljeništva vratio u rodni gradić Ninberg (ne brkati sa Nirnbergom) i zaposlio kao knjigovođa u fabrici stakla, kasnije je postao šef personalnog odseka. Dvanaest godina bio je i sudija-porotnik, ugledan građanin. Povremeno bi ispitivali njegovu prošlost, ali uvek se konstatovalo da je bio "samo knjigovođa". Lista sa 300 imena ratnih zarobljenika koji su službovali u koncentracionim logorima objavljena je još 6. marta 1947. »

Oskar Grening

Oskar Grening (*Oskar Gröning*) rođen je 10. juna 1921. godine u Ninburgu. Završio je kurs za bankarske činovnike. Kao mladić se učlanio u organizaciju "Šarnhorstova omladina", koja je za vreme Vajmarske republike pružala neku vrstu predvojničke obuke. (General Gerhard fon Šarnhorst bio je reformator pruske vojske početkom XIX veka.) Posle dolaska Hitlera na vlast 1933. godine učlanjuje se u Hitlerjugend, 1939. godine u Nacionalsocijalističku partiju Nemačke. U esesovce se dobrovoljno prijavio 1940. Raspoređuju ga zbog stručnosti u finansijsku upravu.

Premeštaj na drugo, kako mu rekoše, "neprijatno, ali veoma važno mesto", u Aušvic, određen mu je u jesen 1942. Godine 1944. prekomandovan je na Zapadni front i pao u britansko ratno zarobljeništvo.

Suđenje Oskaru Greningu za saučesništvo u vezi s ubistvom 300.000 žrtava u Aušvicu počelo je 21. maja 2015. godine. Presuda na četiri godine zatvora izrečena je 15. jula iste godina. Savezni sud Nemačke potvrdio je presudu 27. novembra 2016. godine čime je postala pravosnažna.

godine i na njoj se nalazilo i ime Oskara Greninga. Međutim, ministarstvo inostranih poslova Velike Britanije donelo je odluku da im se ne sudi. Protiv te odluke bezuspešno su protestovale Jugosavija i Poljska.

U vezi sa slučajem ovog esesovca, kome su tako kasno sudili, ja sam prvo pomislio da zapravo i nije tako važno koliko će još senilnih saučesnika dželata umreti na robiji, jer se radi o principu. Posle izricanja presude ipak nemam više nikakav izgovor da se ogradim od ovog moralnog pitanja. Iako me tim povodom niko ništa nije pitao, ja samome sebi moram da odgovorim šta to znači za mene. Kao svedok na nekom od budućih procesa ne bih bio od koristi, jer se ne sećam lika nijednog esesovca iz logora. Ali, rekoh, radi se o principu.

Kada je već osuđen, problem postaje zašto je Grening osuđen na samo četiri godine robije, a prema presudi je svojim kancelarijskim radom doprineo ubijanju 300.000 ljudi – muškaraca, staraca, žena i dece. Nemačko zakonodavstvo za ubistva i saučesništvo u ubistvima u koncentracionim logorima ne dozvoljava zastarevanje: za ubistvo propisuje doživotnu robiju, za saučesništvo u ubistvu i pomoć pri ubistvu od tri do petnaest godina. Za Oskara Greninga kazna od četiri godine praktično znači doživotno, ali pošto se prevashodno radi o principu, a ne samo o njegovoj ličnosti, zašto onda nije izrečena najviša moguća kazna?

O OPROSTU

Često sam imao prilike da u Nemačkoj pred različitom publikom govorim šta mislim o memorijalnim centrima posvećenim koncentracionim logorima. Rekao bih da me to, doduše, zanima, ali ne pogađa, nije to moja tema, o tome treba da odluče Nemci, pre svega generacija unuka dželata i onih koji ništa nisu preduzimali protiv dželata. U vezi s presudom nemačkog Saveznog suda u slučaju Grening prvo sam mislio slično, da je to problem Nemaca, a ne moj, pogotovu što sam nekoliko puta u životu posle rata imao lični kontakt sa esesovcima, pa i sa negdašnjim stražarima u koncentracionim logorima.

Svoj stav o tome izneću na osnovu primera koje sam zapisao u "poslovnom dnevniku" koji vodim pod naslovom "Zbrda zdola".

Osmog i devetog maja 1993. godine otišao sam u Salzburg na poziv Evropskog udruženja podunavskih Švaba. Molili su me da održim predavanje na njihovoj godišnjoj konferenciji, jer je neko od njih slušao moj fičer emitovan na jednom nemačkom radiju o postupku Jugoslavije prema njenim podunavskim Nemcima posle rata, njihovom, kako smo tada govorili, "logorisanju".

AJHMANOV SARADNIK: Vilhelm Hetl

Sala je bila prepuna. Ja sam pored ostalog rekao i da su mladi Nemci iz Banata praktično morali "dobrovoljno" da se jave u esesovsku jedinicu, jer Hitlerova Nemačka njih kao strane državljane nije htela da primi u redovnu vojsku Vermaht (Nemačka je, jelte, bila "pravna država", ali nije htela ni da se odrekne vojnog potencijala stranih državljana nemačkog porekla). Nemci iz Bačke odgovarajućih godina, međutim, mogli su kao mađarski državljani da služe u redovnoj vojsci kod *Honvéda*, mađarskih "domobrana", svako od njih koji je postao esesovac prijavio se zaista dobrovoljno.

Pošto sam završio, prvi se za diskusiju javio čovek sa unakaženim licem, možda od neke ratne povrede, i rekao: "Gospodin Ivanji je u pravu, ja sam iz Bačke i dobrovoljno sam se prijavio za esesovca", i obrativši se direktno meni, nastavio: "Rekli ste nam kada ste vi bili u Buhenvaldu, pa sam proračunao, bili smo tamo istovremeno, ja kao stražar, a vi kao zatvorenik..."

U sali je nastala tako duboka tišina da je čak i on shvatio da bi bolje bilo da je ćutao, i pre nego što će sesti dodao je: "Ne znam zašto sam to rekao, ali morao sam da kažem."

Posle završetka konferencije su on i još jedan čovek prišli mojoj ženi Dragani i meni. Onaj drugi se predstavio kao bivši Beograđanin, takođe esesovski oficir, samo što nikad nije služio u logoru. Pozvali su nas na pivo. Posle kratkog premišljanja prihvatio sam poziv. Sedeli smo nekih pola sata, pili pivo i razgovarali na srpskom. O čemu? Ni o čemu. Logore i esesovske jedinice, rat i sudbinu banatskih Jevreja i Švaba nismo pominjali. Šta se to dogodilo? Ja sam posle imao utisak da su od mene tražili oprost. Još uvek odnekud imam utisak da sam im dao oprost. Da li sam imao pravo da to učinim?

O OSVETI

Drugi slučaj. Na godišnjem odmoru smo 1994. godine bili u mestu Altausze u Austriji, gde austrijski književnici imaju lep apartman sa pogledom na jezero koji sam dobio na korišćenje.

Vlasnik restorana u kome smo često ručavali saznao je da stanujemo u "stanu književnika", doneo mi gomilu isečaka iz novina o ljudima iz ovog kraja, pa tako naiđem na ime koje mi je bilo poznato – Vilhelm Hetl (*Wilhelm Höttl*). Taj Hetl, visoki esesovski oficir, poznat je u literaturi, prvi je, naime, posvedočio Amerikancima da mu je Ajhman rekao da je ubijeno šest miliona Jevreja. Baš šest miliona. On je prvi naveo taj broj. Blagovremeno je pred kraj rata uspostavio vezu sa američkom obaveštajnom službom, tako da je na suđenju u Nirnbergu protiv glavnih ratnih zločinaca sa Hermanom Geringom na čelu bio svedok optužbe, pa mu nikada nije bilo suđeno. Preko našeg ugostitelja, koji je poznavao "starog gospodina" – saznaćemo da je 1915. godište – molio sam da me primi. Zakazao nam je sastanak. Dragana se plašila da idemo u "lavlju špilju" takvog zločinca, ali ja takvu priliku nisam hteo da propustim.

Lepa vila iznad sela, pogled na jezero i planine. Tako dakle žive bivši esesovski oficiri. Pitam ga da li je tačno da mu je Ajhman rekao šta je rekao. Tačno je. Saznali smo da je on, Hetl, za vreme rata službovao i u Beogradu i tu se "veoma lepo provodio". Zatim su ga premestili u Budimpeštu. Kaže da je imao sukob sa svojim kameradom Ajhmanom. Njegov,

Hetlov, zadatak bio je pored ostalog da se pobrine za što više vozova i vagona radi slanja namirnica i drugih potrepština na Istočni front, a Ajhman bi mu oduzimao te vagone da bi transportovao Jevreje.

"Zamislite!", rekao je tonom još uvek ljutitog čoveka. "Pa šta je onda bilo važnije, front ili ubijanje Jevreja?"

Još nisam komentarisao. Iz našeg razgovora nije proizašlo ništa naročito zanimljivo. Naglašavao je da je uvek samo hteo da se bori protiv komunista, a da zapravo nije bio nacista. Tek kad smo se opraštali, rekao sam: "Možda vam se na početku nisam dovoljno precizno predstavio. Ja sam i Jevrejin i komunista i bio sam 1944. u jednom od onih vagona koje vam je preoteo vaš ratni drug Ajhman da bi me odvezao u Aušvic..."

Toliko je prebledeo da sam naslutio šta mu prolazi kroz glavu. Gledao je u veliku Draganinu letnju tašnu. Pomislio je verovatno da je tamo automatski pištolj marke "uzi", da sam ja onaj mosadovac koji će ga sad kidnapovati ili ubiti. Posle se smirio. Čini mi se da smo se na rastanku čak i rukovali.

Znači, ja sam prihvatao da se sastajem sa ljudima koji su u najmanju ruku bili saučesnici ubica, saučesnici ubica i mojih roditelja. Nisam vernik, ponajmanje hrišćanski, najmanje se kod mene radi o pitanju da li čovek treba da oprosti, jer je božije da sudi, mada se u potpunosti slažem sa patrijarhom Germanom koji je u vezi s Jasenovcem govorio da kao hrišćani moramo da oprostimo, ali da kao ljudi zaboraviti ne možemo. Ja prosto ne osećam nikakvu potrebu za osvetom, ona nikoga oživeti neće, znam da pravda ne treba da se zasniva na osveti, nego... U tom pogledu sam nesiguran. Na čemu treba da se zasniva? Pravda na osnovu zakona? Kojih zakona? Zakona koje je ko, kada i zašto doneo? Na osnovu prirodnog prava ili božijeg proviđenja, ili prosto na osnovu toga što svi ljudi nekako osećaju? Na osnovu čega to "osećaju"? Pa valjda na osnovu vaspitanja, sredine u kojoj žive. Esesovske ubice radile su oslanjajući se na važeće zakone Hitlerove Nemačke. Hitler je na vlast došao na osnovu demokratskih izbora, te zakone je doneo "demokratski izabrani" parlament. Što se tiče prirodnog prava u vreme nacističke vladavine, većina Nemaca je "osećala" da sve zlo dolazi od Jevreja.

SEĆANJE NA ZLOČIN: Preživeli u Aušvicu

Foto: AP Photo

Ne menjam stav da ja ne bih da sudim, prepuštam to Nemcima, osveta me ne zanima. Nisam tako važan da nekome namećem svoje mišljenje, ali moje je pravo da osećam šta osećam. To što ne poznajem nikog ko misli i oseća kao ja, pa ni među svojim najbližima, čini me usamljenim, ali pomalo i ponosnim.

UZOR ZA SRBIJU

Direktor Memorijalnog centra Buhenvald Folkhard Knige, kome sam pisao o svojim dilemama, odgovorio mi je da je sa stanovišta njegovog rada presuda Saveznog suda u slučaju Grening veoma važna, jer rad na tumačenju zločina nacističkog režima postavlja na pravne osnove, a osim toga predstavlja temelj za suđenje zločinima koji bi se – "nadajmo se da nikada neće" – mogli dogoditi u budućnosti. Dodaje i da bi desničari rado te odluke u Nemačkoj poništili ako dođu na vlast, Alternativa za Nemačku (AFD) u Tiringiji (pokrajini u kojoj se nalazi Buhenvald) podnela je predlog da se ukine paragraf 130 krivičnog zakona koji svako poricanje holokausta označava kao krivično delo, a proganja se po službenoj dužnosti. Knigeovo razmišljanje shvatam veoma ozbiljno.

Da li ga ozbiljno shvataju i u Hrvatskoj, članici EU? Da li još živi neki knjigovođa iz Jasenovca?

Aleksandar Vučić današnju Nemačku pominje kao uzor Srbiji. Da li će se prilikom izmena krivičnog zakonika uzeti u obzir nemačko pravo i sudska praksa? Promene nekih naših zakona, pa i samog Ustava, svakako postoje i predstoje u okviru približavanja Evropskoj uniji, i to, kako se naglašava, ne zbog toga što se to od nas zahteva, nego zato što je to u interesu Srbije.

Uzmimo za primer slučaj masakra počinjenog u Ovčari 1991. godine. Suđenje za ovaj zločin pred domaćim pravosuđem počelo je 9. marta 2004. godine. Presudom Apelacionog suda u Beogradu 23. juna 2010. godine predmet je prvobitno pravosnažno okončan. Četrnaestoro optuženih osuđeno je na zatvorske kazne od dvadeset do pet godina zatvora. Međutim, Ustavni sud Srbije doneo je 12. decembra 2013. godine odluku kojom je, suprotno svojoj ranijoj praksi, usvojio ustavnu žalbu osuđenog Saše Radaka našavši da mu je povređeno pravo na pravično suđenje. Na osnovu ove odluke, branioci osuđenih su Vrhovnom kasacionom sudu (VKS) podneli zahteve za zaštitu zakonitosti, koje je VKS usvojio i 19. juna 2014. godine i doneo presudu kojom je ukinuo pravosnažnu presudu, te predmet vratio Apelacionom sudu na ponovno odlučivanje.

Da kod nas postoji presuda najviše sudske instance slična ovoj u Nemačkoj, odgovarali bi ne samo oni koji su u Ovčari pucali i ubili ratne zarobljenike, već i mnogi koji su tamo bili na službi kao pripadnici JNA i srpskih paravojnih formacija. U Nemačkoj je bilo potrebno da prođe sedamdeset godina da bi Savezni sud doneo odluku o krivici saučesnika u zločinima koji lično nisu ruke uprljali krvlju. U Srbiji je od početka naših nesreća, koje su propraćene mnogim zločinima, proteklo tek dvadeset i pet godina. Znači li to da imamo vremena? ¶

Manje oružja, manje mrtvih žena

"U slučajevima zloupotrebe vatrenog oružja u porodici, muškarci su bili počinioci 32 puta češće nego žene, i to se uglavnom završava smrtnim ishodom"

Na Radio-televiziji Vojvodina nedavno je počelo emitovanje serijala "Dok nije kasno" koji se bavi vezom vatrenog oružja i rodno zasnovanog nasilja. Serijal je radila Playground produkcija iz Novog Sada, a sastoji se od tri dela, od kojih je svaki jedinstvena celina. Kakva je veza između posedovanja oružja i rodno zasnovanog nasilja, za "Vreme" objašnjava Ivana Buš Jović, novinarka, urednica i producentkinja ovog serijala: "Zločini počinjeni vatrenim oružjem, slučajevi nasilja u porodici koji su se završili fatalnim ishodima, ali i brojni primeri ranjavanja usled nepoznavanja osnovnih pravila bezbednog rukovanja vatrenim oružjem, samo su neke od tema koje smo imali na umu prilikom osmišljavanja koncepta za TV serijal 'Dok nije kasno'. Kada smo već ušli u snimanje serijala, dogodila se i tragedija u Žitištu, koja je samo potvrdila naše stavove da se o ilegalnom vatrenom oružju na Balkanu mora otvoreno govoriti i da nije dovoljno da se o njemu izveštava samo kada posledice postanu očigledne i kada uđu u crnu statistiku. Pored problema zloupotreba vatrenog oružja, u serijalu se bavimo i razlaganjem problema nasilja, uzrocima koji do njega dovode, ali i o preventivnim merama koje je država počela da sprovodi, kako bi se društvu jasno stavilo do znanja da se nasilje ne sme tolerisati i da od njega ne treba da okrećemo glavu, jer imamo i moralnu, ali i građansku dužnost da ga prijavimo i da na vreme sprečimo njegovu eskalaciju, koja može dovesti do novih žrtava."

"VREME": Možete li da nam elaborirate vezu između vatrenog oružja i rodno zasnovanog nasilja?

IVANA BUŠ JOVIĆ: Kada se vatreno oružje koristi savesno, u skladu sa zakonom, na strelištu ili u lovištu, uz poštovanje svih bezbednosnih mera, opasnost da će doći do povreda, ranjavanja ili lišavanja života, gotovo da i ne postoji. Problem, međutim, nastaje ukoliko se oružje zloupotrebljava, kada njime rukuju nestručna i neobučena lica, ali i ljudi skloni nasilju, alkoholu ili drugim porocima. U tim situacijama, ukoliko već postoji u kući, upravo to oružje je najčešće sredstvo dokazivanja moći nad slabijima, nad bračnim partnerom ili članovima porodice. Prema istraživanju koje je prošle godine objavio Centar za kontrolu streljačkog i lakog naoružanja u Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi (SEESAC/UNDP) u slučajevima zloupotrebe vatrenog oružja u porodici, muškarci su bili počinioci 32 puta češće nego žene, i to se uglavnom završavalo smrtnim ishodom. Naime, kada je žena žrtva nasilja sa upotrebom vatrenog oružja, smrtni ishod je 44 odsto češći u odnosu na muškarce kod kojih je smrtnost oko 34 odsto, ali kod njih dominira ranjavanje sa 54 odsto. Vođeni tim podacima, razgovarali smo sa organizacijama civilnog društva, sa predstavnicima državnih institucija, sa samim žrtvama nasilja, ali i sa ljubiteljima oružja i došli do zajedničkog zaključka da je nasilje nedopustivo, ali je podjednako važno buđenje svesti o posledicama zloupotreba oružja, kao i oštro sankcionisanje svakog oglušivanja o zakon.

Do kojih ste zaključaka i uvida došli tokom rada na serijalu, a da ih niste očekivali?

Interesovanje dece za oružje najviše nas je iznenadilo, ali i njihove izjave da su neki od njih već bili u kontaktu sa pravim vatrenim oružjem. Roditelji očigledno ne vode dovoljno računa da radoznalost neće umanjiti tako što o oružju neće pričati direktno, iako ga imaju u kući, naprotiv. Nisu retki primeri gde je ta naizgled bezazlena dečija igra prerasla u slučajnu tragediju, ali tada je već kasno. Oružje se u svakom trenutku mora bezbedno čuvati, odvojeno od municije i nedostupno drugim licima koja nisu obučena da rukuju sa njim i nemaju neophodne dozvole.

Da li zaista ovaj fenomen može da se objasni isključivo ratnim traumama, kako nam mediji nameću, ili je objašnjenje ipak šire?

Potreba za posedovanjem vatrenog oružja kod nas seže daleko u prošlost. Nisu tu samo ratovi devedesetih. Oružje je kod nas korišćeno vekovima, kako za odbranu teritorija, tako i za dokazivanje muškosti, zrelosti, spremnosti da se preuzme odgovornost za brigu o porodici. Ono, međutim, nije bilo toliko rasprostranjeno kao danas i upravo tu dolazimo do bolnih tačaka. Ratovi na prostoru bivše Jugoslavije za sobom su ostavili velike količine vatrenog oružja, pušaka, pištolja, bombi i na hiljade komada municije različitog kalibra. Ljudi su se u ratu naoružali i iako je bilo nekoliko talasa amnestija u kojima je država pozivala građane da predaju oružje, ipak je velika količina završila na tavanima i podrumima, da se nađe "za svaki slučaj". To je uglavnom ilegalno vatreno oružje, čiji vlasnici ne mare za zakon, a najčešće i ne poznaju osnovna pravila bezbednog rukovanja i u stanju frustracije i nemogućnosti rešavanja nekih ličnih konflikata, lako potežu za njim. Epilog posle poveća tiraž dnevnih listova, ljudi o tome pričaju neko vreme i sve pada u zaborav do neke nove tragedije koje nam se ponavljaju iz godine u godinu. Tu nije reč o ratnim traumama, nego isključivo o psihološkim problemima, neumeću kontrolisanja besa, alkoholizmu, reagovanju u afektu i drugim vidovima poremećaja ponašanja.

Serijal ste podelili na segmente. O kojim celinama je reč i šta je bio kriterijum prilikom izbora?

Foto: Lična arhiva

Prva emisija pretežno se bavi oružjem na Balkanu, tradicijom, zakonskom regulativom, ali i osnovnim uslovima koje treba ispuniti da bi se bezbedno rukovalo vatrenim oružjem, kao i problemima koji prate ovu oblast, od akcija legalizacija, do nedostatka svesti o opasnostima koje nesavesna upotreba oružja nosi. Čuveno šenlučenje takođe je jedna od tema kojom smo se bavili na početku serijala. Druga celina odnosi se na problem nasilja, sa fokusom na nasilje u porodici. Koji su stepeni nasilja, kako se oni mogu prepoznati i na koji način se iz tog začaranog kruga može izaći, samo su neki od odgovora koje smo pokušali da prikažemo kroz prizmu žrtava nasilja, stručnih lica iz Centara za socijalni rad, policije, pravosuđa, ali i organizacija koje se bave pružanjem podrške i osnaživanjem žrtava nasilja u porodici. Za sam kraj serijala, u trećoj emisiji zaokružili smo obe teme kroz primere savesnog odnosa prema oružju, ali i modele prevencije nasilja. Edukativni programi namenjeni deci mlađeg uzrasta poput radionice "Oružje nije igračka i tačka" koju je organizovala Nacionalna asocijacija za oružje Srbije, kao i obuka SOS ženskog centra "Nasilje se ne dešava nekom drugom" koja je namenjena srednjoškolcima, zauzele su značajno mesto među pričama sportskih strelaca, ljubitelja oružja i stručnjaka koji se zalažu za to da se svest društva podigne na viši nivo, kako bismo zajedno uspostavili stabilne temelje kulture nenasilja i odgovornog odnosa prema oružju.

Da li ste tokom rada na serijalu došli do ideja kako smanjiti, prevenirati ovaj vid nasilja?

Sve tri emisije bave se primerima dobre prakse, koji su zasnovani na iskustvima stručnjaka i sagovornika u serijalu. Kod oružja, stvar je veoma kompleksna jer se u praksi pokazalo da je daleko manji problem legalno oružje koje je obuhvaćeno strogim zakonima i za čiju kontrolu su direktno zaduženi pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova, za razliku od ilegalnog oružja, na čijem se otkrivanju radi, jer je van svih evidencija, a kojim se najčešće vrši nasilje i druge zloupotrebe. Smanjiti količinu ilegalnog oružja, edukovati građane o bezbednom čuvanju i rukovanju, ali i pooštriti kazne, samo su neki od zadataka koji imaju sve državne institucije u lancu borbe protiv nasilja i zloupotreba vatrenog oružja. Ono što mi kao društvo možemo da uradimo jeste da se zapitamo da li nam se isplati da rizikujemo i u kući čuvamo neregistrovano oružje, jer je svako ilegalno posedovanje oružja, ne samo opasno za celu porodicu, nego predstavlja i krivično delo za koje zaprećena zatvorska kazna. Oni koji žele da legalno rukuju vatrenim oružjem, to mogu da čine kroz sportsko, rekreativno streljaštvo ili lov, za šta je potrebna obuka o bezbednom rukovanju i poštovanje svih pravila koje zakon propisuje. Sa druge strane, dužni smo da ne žmurimo, da prijavimo svaku zloupotrebu oružja, ali i nasilje, jer nove tragedije nikome ne idu u prilog.

Koji su institucionalni mehanizmi nedovoljno snažni da bi se sprečio i smanjio ovaj oblik rodno zasnovanog nasilja?

Prvi korak je mehanizam prijavljivanja nasilja, a potom i povezivanje svih karika u lancu prevencije posledica. Imamo dobar institucionalni okvir koji prate i zakoni, a među njima je i novi set mera za sprečavanje nasilja koji je pre svega nekoliko dana usvojen u Skupštini, međutim, ono što škripi je njihova primena i izricanje oštrih kazni za počinioce nasilja.

Da li ste se bavili iskustvima zemalja u regionu i šire?

O iskustvima drugih zemalja govorili smo kako kroz primere sprovedenih legalizacija i uspostavljanja sveobuhvatnije kontrole nad vatrenim oružjem, tako i kroz primere efikasne borbe protiv nasilja. Bez obzira na to što težimo ka članstvu u EU i radimo na usklađivanju pravnih propisa sa njihovom zakonskom regulativom, ne postoji model koji možemo preslikati. Balkan je specifičan, te se borbi protiv nasilja mora pristupiti kroz jedinstven model koji će biti prilagođen našem mentalitetu, istorijskom kontekstu i društvenim okolnostima, uz istovremeno jačanje institucija. ¶

J. GLIGORIJEVIĆ

Članak je objavljen u okviru projekta "Nasilje u porodici – Pogled uprt u evropsko pravo" koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka odgovornost je isključivo nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije.

Vidimo se u Evropi

Šta je Balkan danas i kakvi su odnosi između zemalja u regionu? Da li se zaista toliko ne poznajemo ili smo, naprotiv, isuviše bliski? Da li je težnja ka Evropskoj uniji nešto što nas neraskidivo spaja? Koliko smo okupirani sobom, a kakav je naš pogled ka drugima? Da li nevladin sektor sarađuje dovoljno i da li su naše mlade demokratije i sve što iz toga proizlazi ono što nas danas najpre čini sličnima

"Voz kasni, jedna od onih balkanskih stvari, šta drugo da očekujete?", piše Agata Kristi u knjizi *Ubistvo u Orijent ekspresu* (1934), dok će njen sunarodnik, britanski novinar dvadesetak godina ranije, došavši u ove krajeve da snimi putopisne filmove i serije, svoje putovanje nazvati putem po "divljoj Evropi" koja se odlikuje bezakonjem, pa je opisuje kao žarište kriminala i hajdučije. Ova slika Balkana, uz napomenu da je on bure baruta i da narodi susedi na Balkanu jedni druge mrze, obnavljana je s vremena na vreme u zapadnim medijima, ma koliko akademski svet potekao sa ovih prostora pokušavao da se tome suprotstavi.

Ali šta je Balkan danas i kakvi su odnosi između zemalja u regionu? Da li se zaista toliko ne poznajemo ili smo, naprotiv, isuviše bliski? Da li je težnja ka Evropskoj uniji nešto što nas neraskidivo spaja? Koliko smo okupirani sobom, a kakav je naš pogled ka drugima? Da li nevladin

Foto: Radoslav Ćebić

sektor sarađuje dovoljno? I konačno, da li su naše mlade demokratije i sve što iz toga proizlazi ono što nas danas najpre čini sličnima?

To su bile teme pete po redu tribine "Mesto susreta: šta je to Balkan, šta pričaju o njemu i šta bi Balkan mogao da bude" u okviru projekta "Tačka susreta", koji zajedno organizuju nedeljnik "Vreme", Fondacija za otvoreno društvo i Forum ZFD. Tribina je ovog puta održana u Podgorici. Učesnici su bili Daliborka Uljarević, izvršna direktorka Centra za građansko obrazovanje iz Podgorice, Ivana Vaseva, kustos za savremene vizuelne umetnosti iz Skoplja, i politikolog Milan Aleksić iz Centra za primenjene evropske studije iz Beograda, dok je moderator bio Andrej Ivanji, urednik spoljnopolitičke rubrike nedeljnika "Vreme". Naglasak razgovora bio je na odnosima između Srbije, Crne Gore, Albanije i Makedonije, kao i na odnosima manjina i većine u ovim državama.

BLIZU, A DALEKO

Na prvoj diskusiji u Beogradu, održanoj marta ove godine, Miki Manojlović je kazao da je malo naroda na svetu koji geografski žive tako blizu jedni drugima, a koji su toliko udaljeni jedni od drugih po svim pitanjima. Osvrnuvši se na to, Milan Aleksić je kazao da na pitanje "koliko se (ne) poznajemo?" verovatno svaki pojedinac u svim državama ima svoj sud: "U Tirani smo govorili da je odnos Srba i Albanaca opterećen nepoznavanjem, dok se odnosi Srbije i Crne Gore, kao i Srbije i Makedonije, vide često kao odnosi prevelikog poznavanja. Naši odnosi su opterećeni pre svega bliskom istorijom, mnogim nerazjašnjenim i nerešenim problemima. Narodi žive 'isparcelisani' u političkim entitetima koji, u pojedinim slučajevima, imaju sulude granice. Ali to ne treba da bude osnov za produbljivanje problema, već podloga da pokušamo zajedno da ih rešavamo." Aleksić primećuje i da je velika boljka svih naših društava što su prepolitizovana, što je generator čitavog niza problema u drugim oblastima. "Nama je profesor na fakultetu govorio da našem čoveku, što važi za ceo region, možeš reći da se ni u šta ne razume, ali u vreme i politiku ne smeš da dirneš, u to se svi razumeju." Ta prepolitizacija je osnov koji političari (zlo)upotrebljavaju i »

“Pretpostavljam da nema mnogo regiona kao što je naš, u kojem se više živi u istoriji i za istoriju, a manje u sadašnjosti i za budućnost, a gde se tako malo činjenično zna o toj istoj istoriji i njome se vrlo sistematski manipuliše”

– Daliborka Uljarević

zahvaljujući takvoj društvenoj atmosferi lako skreću pažnju sa drugih životnih problema, sa pitanja standarda i razvoja.

Ivana Vaseva, sa druge strane, naglašava da region mora izaći iz tog “balkanističkog diskursa” po kojem smo mi narodi koji se najviše sukobljavaju, a među sobom smo slični. Ona kaže kako nas stereotipi i etikete zarobljavaju te da moramo da se promenimo i da posmatramo međusobne odnose iz drugačije perspektive. Govoreći o situaciji u Makedoniji, Vaseva objašnjava da je država odviše zaokupljena sobom, što posebno dolazi do izražaja poslednjih desetak godina, i otuda kao da ni ne stiže da primeti šta se dešava u drugim zemljama. “Oni (sadašnja vlast) opsednuti su makedonskim pitanjem. Otišli su tako daleko da tvrde da mi vučemo korene i poreklo još od Aleksandra Makedonskog i antičke Makedonije, što je suludo. Nacionalističke tendencije su izuzetno izražene, aktuelna vlast zbog toga menja i gradsku strukturu, Skoplje je potpuno izmenjeno, promenili su celu istoriju, u istorijskim udžbenicima su stavili nove, falsifikovane podatke...” Svakako, veze između Makedonije i ostalih zemalja regiona postoje jer civilni sektor sarađuje, umetnici takođe. Važno je samo da se shvati, ističe Vaseva, da je politički smisao te saradnje na kulturnom polju veliki jer se time otvaraju neki novi prostori za zajedničko delovanje.

Konačno, koliko je zaista obrazovni sistem taj koji udaljava, odnosno zbližava zemlje regiona? Još od raspada bivše Jugoslavije “svi stvaraju svoju istoriju”, pa su istorijski udžbenici krcati drugačijim interpretacijama i pogledima na prošlost.

Daliborka Uljarević kaže kako u Crnoj Gori nema mnogo prilika da se razgovara na tu temu, iako je tako nešto potrebno. “Pretpostavljam da nema mnogo regiona kao što je naš, u kojem se više živi u istoriji i za istoriju, a manje u sadašnjosti i za budućnost, a gde se tako malo činjenično zna o toj istoj istoriji i njome se vrlo sistematski manipuliše”, naglašava ona. U nedavnoj studiji o tome šta otkrivaju ili skrivaju crnogorski udžbenici kada je reč o novijoj nacionalnoj istoriji, jedna od ključnih stvari je u tome da se veliki deo događaja iz devedesetih, sudeći po udžbenicima, nije ni dogodio. “Rezultat toga je da postoji vrlo široko polje gde možete da čujete različite informacije koje su možda draže uhu i jednostavnije, jer svi mi bežimo od neprijatnih činjenica i suočavanja sa sobom, ali onda vrlo lako podležemo popularnom govoru. Otuda naši studenti društvenih nauka koje smo anketirali nisu u stanju da nabroje ni koje su republike i pokrajine bile u sastavu bivše SFRJ.”

Istorija je važna, ali ona treba da se uči i izučava na pravi način, a ne da se falsifikuje i koristi za dnevnopolitičke svrhe.

Kako Uljarević primećuje, “mi živimo u društvu nerazvijene političke kulture gde političke elite upadljivo nemaju kapacitete da sprovedu potrebne društvene reforme, da odgovore na složene zahteve koji se pred njih postavljaju. Onda im je lako otići u jedan nacionalni narativ i populistički pristup, a istorija je zahvalna za manipulaciju.” Zato i postoji u javnom prostoru to često i stalno insistiranje na razlikama. Region bi trebalo da uspostavi iskrenu komunikaciju i saradnju, naglašava Uljarević, da ne bi odnosi zavisili od političkih vođa i njihovih (ne)slaganja.

JUGO-EVROPA

Gledajući današnju Evropu, odnosno Evropsku uniju, donekle se nameću paralele sa nekadašnjom Jugoslavijom – čuveno je pitanje kako uskladiti različitosti, a opet postići jedinstvo.

Dubravka Uljarević, kada govori o Jugoslaviji, smatra da je eksplozija nacionalnih identiteta došla kao potreba za nadoknađivanjem, za nečim što je bilo potisnuto tokom socijalizma. U tom smislu, bogatstvo EU i treba da bude u njenoj različitosti i biće pogrešno ako se bude išlo ka centralizaciji to jest stvaranju evropskog identiteta nauštrb nacionalnih. Važno je, međutim, da svi zajedno neguju evropske vrednosti, što se odnosi i na region, bez obzira na to da li će brzo postati deo EU ili će dugo biti u čekaonici.

Pitanje identiteta je klizav teren, naglašava Milan Aleksić, dodajući da jesmo društva koja previše žive u istoriji i žive odviše (pojedinačna viđenja sopstvene) istorije, ali smo takođe i društva koja su veoma okrenuta ka onome što im serviraju političke elite. I politika se na takav način u većini slučajeva i shvata – nešto što nam se servira, što konzumiramo i u čemu ne učestvujemo, već eventualno komentarišemo. “Nemamo afirmativan, kreativan odnos prema različitim politikama. Zaglibljeni smo u identitetima. A vidimo da je to sfera vrlo podložna za manipulisanje.” Manipuliše se veroispovešću, jezikom, politika ima upliva u previše segmenata društva, politizuju se pitanja istorije, lingvistike...

Bavljenje identitetskim pitanjima je na ovim prostorima poslednjih četvrt veka uspelo da nam skrene pažnju sa loše ekonomske situacije, sa činjenice da i dalje jurimo i nikako da dostignemo onaj nivo privredne aktivnosti iz 1989. “Sve vreme dok traje priča o istoriji, identitetu, mi imamo probleme na ekonomskom planu, za razliku od mnogih drugih zemalja bivšeg istočnog bloka koje su bile desetak godina u tranziciji, uspešno je završile i prisajedinile se EU”, kaže Aleksić. Dok se bavimo istorijom, ne razmišljamo o potrošačkoj korpi, dok govorimo o identitetu, ne bavimo se nezaposlenošću, dok govorimo o sukobima u regionu, ne razmišljamo o tome kakva je ekonomska i

trgovinska saradnja između naših zemalja, koliki su deficit i suficit, da li su performanse bolje nego prethodne godine.

Kada je reč o raspadu bivše Jugoslavije, Aleksić primećuje kako "projekat i prve i druge Jugoslavije očigledno nije uspeo da prevaziđe suštinske razlike na pravi način i da stvori jedan novi integralni element", pa su se ljudi devedesetih vratili starim-novim identitetima, zakopavši se u identitetske rovove. Upoređujući ono što se dešava u EU i ono što se događalo u Jugoslaviji, Aleksić kaže da sličnosti ima, da se u EU ne radi dovoljno na jačanju zajedničkog integrativnog elementa i na promovisanju zajedničkih vrednosti. EU je poslednjih godina opterećena različitim problemima i ne zna da se uhvati u koštac sa njima, ali su to stvari koje ne smeju da se guraju pod tepih jer je upravo to potiskivanje, pravljenje da problema nema skupo koštalo Jugoslaviju.

IMA LI BALKANSKOG IDENTITETA

Postoji li nešto što se zove balkanski identitet? Ili, kako je napisao jedan ovdašnji filozof, ima li Balkana bez balkanizacije, koja opet region povezuje kroz siromaštvo, ratove, primitivizam? Drugim rečima, šta nam je sve u regionu danas zajedničko?

Milan Aleksić govori o postjugoslovenskom identitetu, primećujući da je sve što je bilo vezano za Jugoslaviju na neki način danas tabuizirano – iz popisa u popis se negira činjenica da se nemali broj ljudi i dalje izjašnjava kao Jugosloveni, u Srbiji je bilo čak pokušaja da se osnuje jugoslovenski nacionalni savet: "Možda ne možemo nominalno da kažemo, odnosno da nabrojimo šta sve tačno čini taj identitet, ali mi se čini da on postoji jer ne želim da ovo ovde (Podgoricu) ili bilo koju drugu bivšu Ju-republiku doživim kao inostranstvo. Postoji nešto što me veže za sve te ljude koje ne mogu da doživim kao klasične strance, i zbog jezika i zajedničke istorije, kulture..."

Daliborka Uljarević smatra da su stvari koje su nam zajedničke u regionu počele da se kristališu, kako one dobre tako i negativne. Posle ratnih dešavanja, prvu saradnju u regionu su uspostavili kriminalci, a i danas su jake te regionalne kriminalne mreže. Na neki način, smatra Uljarević, činjenica da su kriminalci bili brži u saradnji i spajanju jeste poraz građanskog društava postjugoslovenskih republika, koje saradnju nisu odmah prepoznale kao sopstveni interes i oplemenile je vrednostima koje nose. "Međutim, mislim da su umetnici pokazali najveći potencijal da prevaziđu te razlike. Nezavisno od toga u kojoj od bivših jugoslovenskih država živimo, vrlo rado gledamo neke glumce. Ali isto tako se radujemo i uspesima nekih sportista." Umetnost i »

“Veze između zemalja regiona postoje, sarađuju civilni sektor, umetnici. Važno je samo da se shvati da je politički smisao te saradnje na kulturnom polju veliki, jer se time otvaraju neki novi prostori za zajedničko delovanje”

– Ivana Vaseva

sport imaju snažniju moć koja brže povezuje, a politika ostaje ta koja nas deli jer to, smatra Uljarević, odgovara našim političkim liderima koji na tim razlikama uspevaju sebe da drže na određenim pozicijama. “To je odgovor na pitanje kako treba da menjamo postojeću situaciju – moramo da pritiskamo političke elite da one menjaju svoj pristup, od donošenja odluka do istorijskih čitanki, promene klime u društvu, oštro sankcionisanje govora mržnja do uključenja manjina u sve pore društva.”

Govoreći o balkanskom identitetu, Ivana Vaseva smatra da je početkom 2000. region imao šansu da izađe iz negativne stereotipne slike kroz koju ga Zapad posmatra, kao haotičan i vulgaran, i da se, recimo preko umetnosti, prikaže kao prostor koji je u stanju da ponudi neke drugačije poglede na svet. Ipak, nakon tranzicijskog perioda, u Makedoniji su preovladale veoma jake nacionalističke tendencije. I danas bi taj balkanski identitet trebalo da bude nešto što mi na sličan način doživljavamo i protiv čega treba da se borimo – nacionalizam, korupcija, kriminal u samim državnim strukturama. Nadovezujući se na to, Ivanji je primetio da region spajaju negativne sličnosti – problemi sa korupcijom, razvojem demokratije, medijska cenzura, problemi u zdravstvenim i penzionim sistemima te nerešeni međuregionalni odnosi.

ALBANCI U SRBIJI, MAKEDONIJI I CRNOJ GORI

Govoreći o odnosima Srbije, Makedonije i Albanije, kao i o odnosima manjina

i većina u ovoj zemlji, Aleksić se osvrnuo na odnos Srbije sa albanskom nacionalnom manjinom. On naglašava da je problem između Srba i Albanaca kompleksan jer možemo da ga posmatramo kroz prizmu odnosa između Srbija i Albanije, Srbije i Kosova, a pritom u Srbiji govorimo o odnosu konstitutivnog naroda i manjinske zajednice, na Kosovu većinske i manjinske zajednice, dve manjinske zajednice od kojih je jedna dominantno veća u Makedoniji i obrnuto u Crnoj Gori. "Dugo vremena nije ni pokušano da se to pitanje reši na adekvatan način. Zato smo imali i konflikt na Kosovu i konflikt 2000. i 2001. na jugu Srbije. Tek krajem oružanog sukoba, ovo pitanje prestaje da se zanemaruje i Vlada Srbije prestaje da žmuri na značajno prisustvo jedne etničke zajednice koja ni na koji način nije bila integrisana i uopšte nije ni želela da živi u srpskom društvu", kaže Aleksić, pominjući da sad postoji čitav niz institucija koje je država osnovala da se bave ovim pitanjem. Postojao je Koordinacioni centar za KiM, pa onda i Koordinacioni centar za tri opštine na jugu Srbije, Bujanovac, Preševo i Medveđu, koji i dalje radi. A kako to biva, čitav niz stranih aktera je morao da bude uključen da bi se to pitanje pokrenulo sa mrtve tačke.

Mahom je nepoznato šta se do sada dešavalo kada je reč o razgovorima između Srbije i Kosova u Briselu, a Aleksić smatra da ni jedna ni druga strana nisu iskreno zainteresovane za to, dok EU pokazuje te razgovore kao jedan od velikih spoljnopolitičkih uspeha. Čitav korpus sporazuma je od 2011. do danas postignut, čak više desetina njih, ali se o tome malo zna. "Zato što ni jedna ni druga strana ne žele o tome da govore, a i kada govore, čine to potpuno oprečno u odnosu na drugu stranu, i to je problem koji mi živimo – ta dihotomija, mi ili oni. Mi nikako ne možemo da se pomerimo sa tih dveju litica gde se popreko gledamo i da pokušamo da nešto zajednički radimo. Glavno šta se dešava u srpsko-albanskim odnosima je briselski proces, ali ne znam da li će on i koliko biti uspešan zato što vidimo da sve što je dogovoreno, dogovora se ponovo, sve što je navodno potpisano je ponovo podložno izmenama. Bojim se da kako bude slabio pritisak ili politika uslovljavanja od strane Brisela, s obzirom da je Brisel opterećen sopstvenim problemima, tako će, nažalost, i taj proces gubiti na značaju. A to je jedino za šta sad možemo realno da se uhvatimo i kažemo da bi to moglo u pozitivnom smeru da pogura odnose između Srba i Albanaca", zaključuje Aleksić.

U Makedoniji, kako Ivana Vaseva naglašava, situacija je takođe kompleksna i zavisi od toga iz koje se perspektive govori. U politici postoje dve glavne makedonske partije, kao i dve albanske. Na kulturnom polju, odnosi su dobri, umetnici i kulturni radnici sarađuju jedni sa drugima. Ipak, zanimljivo je da, kako Vaseva pominje, pošto je deo mreže koja je nastala devedesetih, a koja dodeljuje nagradu za najboljeg umetnika do 35 godina, da se na te konkurse veoma retko prijavljuju Albanci. "Ja to ne mogu da objasnim", kaže Vaseva, naglašavajući da ne može da tvrdi da podele između Makedonaca i Albanaca ne postoje, ali da one kroz zajednički rad mogu i treba da se prevaziđu.

Konačno, kada je reč o odnosu Crne Gore i albanske manjine, situacija deluje opuštenije i bolje u odnosu na, recimo, Srbiju ili Makedoniju. Kako Dubravka Uljarević primećuje, nikada nije postojao otvoreni sukob između crnogorskog i albanskog etničkog dela društva, tako da to svakako jeste dobra osnova. S druge strane, dobrim odnosima je doprinela i činjenica, tvrdi Uljarević, da je Crna Gora priznala Kosovo. "Međutim, ono što meni kao građanki Crne Gore smeta jeste činjenica da mi nemamo dovoljno interakcije, ne postoji dovoljno Albanaca koje ćete videti u medijima, nevladinom sektoru, u državnoj administraciji." Drugim

Odnos prema manjinama

Govoreći o odnosu prema manjinama u Crnoj Gori, Dubravka Uljarević je kao sveprisutnu pojavu navela činjenicu da se na crnogorskoj političkoj sceni (a to može da se primeni i na zemlje regiona) manjine koriste poput ikebane – hvalimo se kako imaju dobar položaj, ali im u suštini ne dajemo moć odlučivanja i ne menjamo njihov osećaj da su isključene.

"Dokle god se manjine u našim društvima ne osećaju kao njihov integralni deo, jaz se produbljuje." Iako u Crnoj Gori gotovo da nije postojao bilo kakav sukob sa manjinama, Uljarević taj odnos naziva kohabitacijom – sukobi nisu otvoreni, ali postoji obostrana, jako izražena etnička distanca, što pokazuju istraživanja. Kao kruna toga, u Vladi Crne Gore određeni resori su rezervisani za manjine. "Ako govorimo o resoru ljudskih i manjinskih prava, po definiciji na to mesto dolazi neko iz manjinske zajednice... čime se samo nastavlja getoizacija manjina. Jer bi pravi pokazatelj toga da Crna Gora želi da uključi manjine bio da na čelu resora ljudskih i manjinskih prava bude, na primer, Crnogorac, a da se pripadnici manjina uključuju na bazi svoje stručnosti. Znači, ne na način kako kod nas, u Crnoj Gori, uključujemo žene u politički život: ako je žena sa severa Crne Gore, ako je pripadnica manjine, ako je još i osoba sa invaliditetom, eto nama Kviska – tri u jedan! Idealna kandidatkinja za javnu funkciju. Mi smo veoma daleko od toga da, recimo, Albanac bude ministar finansija, a Bošnjakinja ministarka unutrašnjih poslova – ukoliko su oni dovoljno stručni za te pozicije." Uljarević dodaje da je to način na koji se mora graditi održiva kultura razumevanja jer je u suprotnom potrebno veoma malo da se odnosi pokvare.

Govoreći o odnosima Srbije prema manjinama, Milan Aleksić smatra da sve prethodne vlade, a posebno ova sadašnja, imaju potpuno pogrešnu politiku u odnosu na manjine, te da bi se ona mogla nazvati politikom aktivne segregacije. "Država potpuno prepušta sferu bavljenja nacionalnim manjinama takozvanim nacionalnim savetima, kojih u Srbiji ima dvadesetak, omogućava se u potpunosti obrazovanja na manjinskim jezicima što dovodi do toga da danas imate brojne pripadnike manjina koji ne znaju srpski jezik i koji zbog toga ne mogu, recimo, da se zaposle u državnim institucijama." Aleksić kaže kako veliki deo njih zapravo odlazi u inostranstvo, pa tako mnogo mladog sveta sa juga Srbija, iz Bujanovca, Preševa i Medveđe, odlazi nakon završetka srednje škole, a isto je i sa mađarskom nacionalnom manjinom: "Srbija se jeste obavezala, potpisujući različite konvencije kao i akcionim planom za nacionalne manjine za poglavlje 23, da će štititi manjine i unapređivati njihov položaj, ali mislim da je to što se radi jedna suluda politika gde se svaki pripadnik manjine gura od ove zajednice."

rečima, suštinska vrednost ovog odnosa je u tome da ne postoji predistorija sukoba, ali se to ne sme uzeti zdravo za gotovo, pogotovo imajući u vidu probleme u regionu: "Moramo da negujemo i radimo na produbljivanju odnosa. Moj je utisak, na primer, da su Staropodgoričani mnogo bolje znali albanski jezik nego današnji mladi Podgoričani. A jezik je ponekad važan, on je poruka da se manjina uvažava." Uljarević zaključuje da bi za Crnu Goru bilo pogrešno ako bi se u nekom trenutku, što su određene opozicione partije zahtevale, poništilo njeno priznanje nezavisnosti Kosova.

EVROPSKE GREŠKE

Najmanje intenzivan odnos između pomenutih država je onaj između Makedonije i Crne Gore. Zašto je to tako?

Daliborka Uljarević ističe da je tome možda doprinela i činjenica geografske distance, jer ove dve države iako su blizu, nisu susedi u formalnom smislu. Međutim, kao važan element ona ističe situaciju u Makedoniji: "Sećam se perioda kada je Makedonija započela svoj proces EU integracija i kada je praktično bila najnaprednija od svih država koje su sada u tom procesu. Mi smo u nevladinom sektoru imali predavače iz Makedonije, učili smo mnogo od kolega. A onda, kako je taj proces u Makedoniji zaustavljen, tako je prestala i ta vrsta razmene. Ona se mogla unapređivati da smo išli zajedno napred i mislim da je u tome Evropska unija napravila veliku grešku", naglašava Uljarević, dodajući da je taj postupak EU samo zakomplikovao već složenu situaciju u Makedoniji te je istovremeno isključio mogućnosti intenziviranja saradnje sa ostalim republikama u okruženju.

Konstatujući da su države regiona u različitim fazama procesa pristupanja EU, Milan Aleksić takođe smatra da je Evropska komisija pogrešila kada je razdvojila zemlje regiona, jer dosadašnje iskustvo evropskog proširenja govori da se EU širila u krugovima, dakle da je primala nekoliko zemalja odjednom. S tim u vezi su postojali pretpristupni pregovori gde su u velikoj meri zemlje pomagale jedna drugoj da uhvate korak i da zajednički stignu na cilj. "Prvi put sada imamo slučaj da se zemlje primaju pojedinačno, jedna po jedna... Sada je kasno da se nešto ispravi, ali mislim da je ta odluka Evropske komisije ujedno i ograničila saradnju zemalja regiona koja bi mogla da bude na obostranu korist društava u celini, a i civilnog sektora. Evropska perspektiva jeste nešto što nas spaja, ali bojim se da su različiti ulozi u igri. Makedonija je zaglibljena već toliko dugo, od sticanja samostalnosti, sa identitetskim pitanjem, odnosno pitanjem imena. Evropska komisija i drugi organi bi trebalo mnogo aktivnije da se uključe u proces koji bi mogao da minimizira značaj ovog pitanja i, ako ono već ne može da se reši, da se prosto stvari poguraju sa mrtve tačke. Jer što se duže bude čekalo, a ovo je bio jedan

“Dok se bavimo istorijom, ne razmišljamo o potrošačkoj korpi, dok govorimo o identitetu, ne bavimo se nezaposlenošću, dok govorimo o sukobima u regionu, ne razmišljamo o tome kakva je ekonomska i trgovinska saradnja između naših zemalja, koliki su deficit i suficit, da li su performanse bolje nego prethodne godine”

– Milan Aleksić

od najboljih okvira da se naša društva reformišu, Makedonija će nažalost biti u sve lošijem stanju”, zaključuje Aleksić.

Vaseva večiti status Makedonije kao EU kandidata naziva lutanjem u začaranom krugu, ali kaže i da je saradnja između organizacija nezavisne kulturne scene naših zemalja ipak dobra.

CIVILNO DRUŠTVO – PARTNER ILI NEPRIJATELJ

Tokom razgovora bilo je reči i o odnosu država regiona prema civilnom društvu. Andrej Ivanji smatra da je razlika između zemalja regiona i stabilnih, razvijenih zapadnih demokratija i u tome što je u zapadnim demokratijama veza između civilnog društva i države veoma tesna, dok u Srbiji, Crnoj Gori i Makedoniji, država civilno društvo u najmanju ruku ne doživljava kao saradnika, a često kao neprijatelja.

Milan Aleksić smatra da je ovakva situacija rezultat višedecenijskog iskustva koje postoji u saradnji civilnog društva i države na Zapadu, dok su ovdašnja civilna društva mlada, kao i demokratije u kojima deluju, i otuda državne strukture mahom na civilno društvo gledaju sa animozitetom. Ono se doživljava kao neka vrsta nužnog zla sa kojim mora da se sarađuje i koje, eto, mora da postoji. Aleksić primećuje kako je Srbija osnovala čitav niz institucija koje treba da se bave saradnjom sa civilnim društvom, ali smo zapravo još uvek daleko od tačke gde bi se civilno društvo doživljavalo od strane državnih struktura kao partner u bilo kojem procesu.

“Mi smo nedavno imali slučaj, pošto je moja organizacija članica koalicije nekoliko organizacija koje se bave praćenjem pregovora Srbije i Evropske unije u poglavljima 23 i 24, dvama najznačajnijim poglavljima, da su naši nezavisni izveštaji doživljeni od strane pojedinih državnih funkcionera kao pretnja, s obzirom na to da smo mi izneli kritički osvrt na ono što je država do sad uradila u pregovaračkom procesu. Činjenica je da se ne dozvoljava da civilno društvo postane aktivni partner”, kaže Aleksić i dodaje da uloga civilnog društva nije shvaćena na pravi način jer ona treba da podrazumeva kritiku da bi se problemi u državi uspešnije zajednički rešili.

Daliborka Uljarević smatra da odnos prema civilnom društvu koje se doživljava još uvek kao strano telo, posebno kada je kritički orijentisano, jeste zajednički imenitelj zemalja regiona, kao i da je saradnja koja postoji između civilnog sektora i države više izraz pritiska koji dolazi od evropskih integracija nego iskrene želje donosilaca političkih odluka da sarađuju.

Kada je reč o Crnoj Gori, ona je opisuje kao situaciju sa dve krajnosti: “Jedna je uspešna priča, u smislu apsolutnog uključenja civilnog društva u proces oblikovanja javnih politika, zakona, strategija, prisustva u radnima grupama... i to jeste snaga civilnog društva ovde, uključeni smo u sve radne grupe koje rade na izradi bilo kojeg zakona, u radne grupe za pregovore, u različitim savetima, čak i u upravljačkim telima poput Saveta javnog servisa RTCG. Statistički to može vrlo impresivno da izgleda.”

Međutim, postoji i druga strana medalje. “Kada ste unutra, u tim telima, državne strukture ulažu mnogo napora da vam maksimalno ograniče pristup informacijama, fluktuaciju vaših inicijativa, predloga... Istovremeno, Crna Gora je sad već prepoznata i u regionu po najprljavijim kampanjama protiv lidera civilnog društva. Možete se dnevno naći na udaru samo zato što kritički iznosite stav prema nekom procesu donošenja odluka ili donosiocu odluke.” I to je, kako ističe Uljarević, kontekst koji bi trebalo sve da nas poveže jer uglavnom svi imamo sličnu situaciju. U nekim kriznim momentima takva vrsta povezivanja i postoji: “Imali smo dosta zajedničkih inicijativa na regionalnom nivou kada je trebalo reagovati, stati uz nekoga, kada su bile ugrožene kolege iz različitih država.”

Takođe, impuls saradnji civilnih društava pružili su i evropski programi koji region “teraju da sarađuje”.

Ivana Vaseva objašnjava da je civilni sektor u Makedoniji bio zanemaren, ali sada se situacija pomalo menja, te su pojedinci iz civilnog sektora postali kandidati na sledećim parlamentarnim izborima. A to što su država i civilno društvo daleko jedno od drugog ne mora nužno da bude loše – na kraju, kaže Vaseva, ono treba da bude korektiv, da daje smernice i upućuje na nove stvari, pa bi i druga krajnost bila opasna, da se civilno društvo “utopi” u državne institucije i njihovu logiku.

Odgovarajući na pitanje da li je Evropska unija tačka susreta za naše zemlje, sagovornici su odgovorili da ona trenutno jeste jedini izlaz i tačka koja nas spaja, kao i da u slučaju da se evropski proces i približavanje ka članstvu u EU nastave, činjenica je da bi sve zemlje regiona imale mnogo bolju poziciju unutar same Unije kada bi mogle zajednički da nastupaju.

Poručili su i da se vidimo u Evropi, ali da bi bilo dobro da se vidimo i pre toga jer će taj put dugo trajati. A da bismo se susretali, potrebno je da nam se putevi ukrštaju i da možemo da dođemo jedni do drugih. Ovo nije simbolička poruka, već nažalost i vrlo konkretna – to zna svako ko se vozio pet stotina kilometara po Nemačkoj i pet stotina kilometara po zemljama regiona. Ma kako banalno zvučalo, jedni smo drugima bliži ako put između nas nije izranavljen rupama, ako vozovi idu i avioni lete. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

Tekst je realizovan u okviru projekta “Tačka susreta” koji podržavaju forum ZFD i Fondacija za otvoreno društvo, Srbija

Rani razvoj za svako dete

Prvih nekoliko godina života najvažnije su za rast i razvoj svakog deteta, jer se u najranijem detinjstvu postavljaju temelji za sve životne uspehe, a propusti u brizi i stimulaciji razvoja deteta u ovom periodu ostavljaju dugoročne posledice

Foto: Marko Rupena

Dečji fond Ujedinjenih nacija UNICEF ove godine proslavlja 70. rođendan i obeležiće ga širom sveta nizom manifestacija. Davne 1946, 11. decembra, počela je sa radom prva kancelarija UNICEF-a, već sledeće godine počela je da funkcioniše i na teritoriji tadašnje Jugoslavije. U prvim dekadama rada UNICEF-a po završetku Drugog svetskog rata harale su razne bolesti, među njima i tuberkuloza, i bilo je neophodno najpre osnažiti sistem zdravstvene zaštite Jugoslavije, podržati programe imunizacije i smanjiti stopu mortaliteta odojčadi (sa 140 na 18 od 1000 novorođene dece za svega 18 godina rada). Tokom raspada Jugoslavije, UNICEF je ostao u zemlji tokom rata i bombardovanja, zalagao se za dečja prava i prikupljao sredstva za izbeglice, siromašnu i svu drugu ugroženu i isključenu decu pogođenu sankcijama.

Projekti UNICEF-a u Srbiji danas se takođe najviše odnose na ugroženu decu, ali i temom koja je dospela u fokus stručne javnosti u poslednje vreme – rani razvoj deteta. Koliko je važno ulaganje u razvoj deteta do treće godine života, kako podržati razvoj deteta u tom uzrastu, kako podržati siromašnu i decu romske nacionalnosti i koliko je važna podrška društva i države deci sa teškoćama i smetnjama u razvoju i njihovim porodicama, razgovarali smo sa Jelenom Zajeganović Jakovljević, rukovoditeljkom programa za rani razvoj deteta kancelarije ove organizacije u Srbiji.

“VREME”: Osnova delatnost UNICEF-a su ugrožena, siromašna, izolovana, marginalizovana i deca sa smetnja u razvoju.

JELENA ZAJEGANOVIĆ JAKOVLJEVIĆ: Fokus našeg rada je posebno na ugroženu populaciju – romska deca, deca sa smetnjama u razvoju, odskora deca migranata, deca koja su na bilo koji način ugrožena u odnosu na ostalu decu. Istraživanjem višestrukih pokazatelja stanja žena i dece u Srbiji iz 2014. godine, utvrđeno je da su stope smrtnosti odojčadi i dece uzrasta ispod pet godina koja žive u romskim naseljima dva puta veće od nacionalnog proseka. To nas opominje da naši programi moraju da pomognu državi da obezbedi jednaku zdravstvenu zaštitu za svu decu i pravo na zdravlje. Kad je reč o uhranjenosti dece, velika je razlika između romske i ostale dece, svako peto dete zaostaje u rastu zbog neadekvatne ishrane i opštih uslova života.

Petnaest procenata dece iz romskih naselja imalo je manju telesnu težinu na rođenju (za razliku od nacionalnog proseka od 5 procenata), a 19 procenata je zaostalo u rastu (prosek je 6 procenata). Takođe, niska je imunizacija – samo 13 procenata dece koja žive u romskim naseljima pravovremeno, to jest do navršene druge godine, primilo je sve predviđene vakcine (u poređenju sa nacionalnim prosekom od 71 procenta), a taj broj se penje na 44 procenta do navršene treće godine, što je takođe veoma nisko. Istraživanje je potvrdilo da deci koja žive u siromaštvu nedostaje adekvatna ishrana i da imaju manji pristup zdravstvenoj nezi i manja obrazovna postignuća. Kada govorimo o stimulaciji i učenju, istraživanje je potvrdilo da tek svako deseto dete koje živi u romskim naseljima ima tri ili više dečjih knjiga u svom domaćinstvu, a trećina dece nema dovoljnu podršku odraslih u razvojnoj stimulaciji i učenju.

Kada je reč o deci sa teškoćama i smetnjama u razvoju, njihov broj raste, a u našim sistemima nemamo dovoljno usluga koje će podržati i dete i porodicu. Sa druge strane, teškoće u razvoju se još uvek ne prepoznaju na vreme i time se gubi dragoceno vreme za delovanje u najranijem uzrastu kada su intervencije najefikasnije. Ako znamo da čak 20 odsto ima neki oblik teškoća ili smetnji tokom života, onda moramo da osposobimo i sisteme da se ovim pitanjima bave na pravi način.

Šta nam govore ti podaci?

Ti podaci govore da moramo da nastavimo da unapređujemo naš sistem da dosegne i odgovori na potrebe najosetljivijih. Naši programi, posebno u poslednjih pet godina, upravo su usmereni ka jačanju i poboljšanju zdravstvenog sistema i jačanju kapaciteta da na ove potrebe odgovore. Sa Ministarstvom zdravlja još od 2009. godine radili smo na podršci razvoja usluge zdravstvenih medijatora, to su žene, Romkinje koje rade u zajednici i u tesnoj saradnji sa zaposlenima u domovima zdravlja. One su smeštene u patronažnoj službi i predstavljaju produženu ruku zdravstvenog sistema prema romskoj populaciji. Ministarstvo zdravlja finansira njihove plate i rukovodi njihovim radom, a mi pomažemo da medijatorke dobiju znanja i opremu koji će im pomoći da dođu do svih, i do onih koji nisu registrovani u sistemu.

Zašto je važan rani razvoj deteta?

U poslednje vreme znatan broj naših programa odnosi se na rani razvoj deteta, jer se smatra da su prve tri godine najvažnije za razvijanje odnosa roditelja i deteta, za stimulisanje svih domena razvoja, govorni, emotivni, kognitivni, ne samo motorički kao što je možda ranije bilo najvažnije. Prvih nekoliko godina života najvažnije su za rast i razvoj svakog deteta. U najranijem detinjstvu postavljaju se temelji za sve životne uspehe, a propusti u brizi i stimulaciji razvoja deteta u ovom periodu ostavljaju dugoročne posledice, koje se kasnije teško mogu nadoknaditi.

Fokus na rani uzrast deteta je značajan iskorak, veoma je važno da se te godine deteta nikako ne zanemaruju jer u tom uzrastu mogu da se uoče kašnjenja u razvoju, ali i da se reaguje na vreme. Za decu koja imaju rizike ili teškoće u razvoju unapredili smo kapacitete razvojnih savetovališta. U sistemu zdravstvene i socijalne zaštite, pa i u obrazovanju i pravosuđu, UNICEF je znatno doprineo razvoju i primeni protokola za zaštitu dece od nasilja. Za samo nekoliko godina, u zdravstvu su formirani stručni timovi za zaštitu dece od nasilja i zanemarivanja, i veliki broj zdravstvenih radnika obučen je da prepozna i reaguje na nasilje.

UNICEF je organizovao obuku za patronažne službe i pilot-projekat u domovima zdravlja. Da li možete da nam kažete nešto o tome?

Naša patronažna služba je primer dobre prakse u regionu, i ponosni smo na to. Patronažna sestra je ta koja u kućnim uslovima može da pomogne, ali i da uoči probleme na koje treba reagovati, nekad su to zdravstveni problemi, a nekad su problemi u porodici na koje treba da reaguju drugi sistemi.

Važno je naglasiti da u studijama pedijatrije nema dovoljno sadržaja koji se odnose na sveobuhvatan razvoj deteta, tako da naši pedijatri vape za znanjem u domenu razvojne pedijatrije, stimulacija razvoja, razvojnih odstupanja, o tome kako prepoznati ta odstupanja i reagovati. To je bio glavni razlog za pilot-projekat podrške deset domova zdravlja gde smo u saradnji sa Ministarstvom zdravlja pokušali da podržimo razvoj pedijatrijske službe. Uvedeni su upitnici za roditelje da bi pedijatri dobili ranu informaciju o tome u kojoj razvojnoj oblasti treba više da podrže roditelje da stimulišu razvoj deteta.

Kad je reč o deci sa poremećajima iz spektra autizma, da li su razvojna savetovališta prilagođena njima?

Jedno od 68-ro dece ima poremećaj iz spektra autizma, to su svetski podaci. Nema razloga da su podaci drugačiji kod nas, s tim što kod nas postoje i problemi sa prepoznavanjem. Zato je veoma važno da pedijatri i razvojna savetovališta imaju dovoljno znanja da rano prepoznaju odstupanja u razvoju i kako da rade s njima i njihovim roditeljima. UNICEF je podržao obuku u razvojnim savetovališta, pomogli smo kod opremanja "po meri deteta" – nameštaj, igračke – i u tome da roditelji nauče kako da u svom domu stimulišu razvoj deteta kroz komunikaciju i igru sa detetom sa problemima u razvoju. Pre dve godine revitalizovali smo devet razvojnih savetovališta u Srbiji. Međutim, zbog nedostatka adekvatnih usluga ranih intervencija na svim nivoima i u svim sredinama, roditelji dece sa teškoćama i smetnjama u razvoju često pribegavaju uslugama u privatnom sektoru bez provere kvaliteta i zasnovanosti na dokazima. ¶

BILJANA VASIĆ

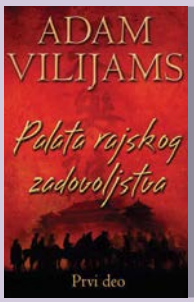
Program "Baby friendly" u Srbiji je počeo 1994, sa ciljem da se na vreme uspostavi dojenje, praksa prvog kontakta "koža na kožu" i zbližavanja majke i deteta. Evaluacija je pokazala da se majkama nedovoljno pruža podrška u dojenju u prvim, bolničkim danima, pa i kasnije, i da su nezadovoljne tretmanom. Takođe, analiza neonatološke zdravstvene zaštite ukazuje na razlike u perinatalnom mortalitetu, pogotovo na jugu i istoku Srbije, gde je stopa smrtnosti dva do tri puta veća od nacionalnog proseka. Ministarstvo zdravlja prepoznalo je unapređenje neonatološke zdravstvene zaštite kao prioritet delovanja, a u susret tome usvojeni su novi standardi za akreditaciju porodilišta i neonatološku zdravstvenu zaštitu čiju je izradu podržala Agencija za akreditaciju zdravstvenih ustanova sa timom stručnjaka uz podršku UNICEF-a.

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

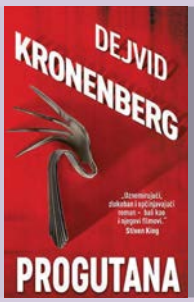
Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 18. novembra do 16. decembra 2016.

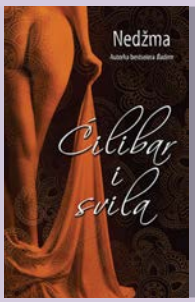
Adam Vilijams:
PALATA RAJSKOG ZADOVOLJSTVA

Početkom XX veka Kinesko carstvo je u rasulu, a grupa Zapadnjaka se zatiče usred haosa Bokserskog ustanka podignutog protiv evropskih sila. Izvrstan roman o dramatičnim događajima koji su obeležili istoriju Kine.

Dejvid Kronenberg:
PROGUTANA

Roman slavnog kanadskog reditelja o dvoje novinara koji žive od tabloida i opsednuti su kamerama i krvlju. Brz, napet triler s bizarnim zapletom u kome se prepliću savremeno novinarstvo, medicina, geopolitika, filmska industrija, trgovina organima, seks i zločin.

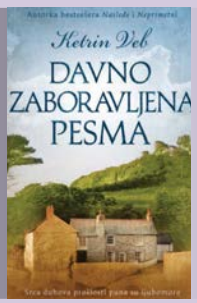

Nedžma:
ĆILIBAR I SVILA

Nedžma je pseudonim pod kojim je nepoznata autorka iz jedne od zemalja Magreba ušla u istoriju književnosti kao prva Arapkinja koja je napisala jedan erotski roman. Kroz susret junakinje njenog prvenca s jednim marokanskim studentom u Parizu preispituje se odnos prema tabuu seksualnosti u islamskom svetu

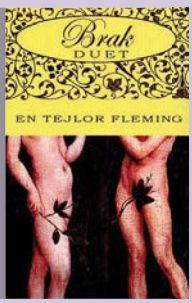
Ketrin Veb:
DAVNO ZABORAVLJENA PESMA

Letovanje poznatog slikara u selu na dorsetskoj obali 1937. zauvek će promeniti život jedne tamošnje devojčice. Još jedan ljubavni roman popularne autorke ovog žanra o sećanju i opsesiji.

En Tejlor Flemin
BRAK - DUET

Dve priče o neverstvu u braku i njegovim posledicama, namenjene podjednako onima koji na brak tek pomišljaju, onima koji su već u njemu i onima koji pokušavaju da se domognu razvoda.

Kristofer Mur:
SVETA PLAVA

Maštovit i zabavan roman o umetničkom Parizu s kraja XIX veka. Van Lisjen Lesar i Anri Tuluz Lotrek sumnjaju u zvaničnu verziju smrti svog prijatelja Vinsenta Van Goga i pokreću sopstvenu istragu.

Majkl Kalahan:
U POTRAZI ZA GREJS KELI

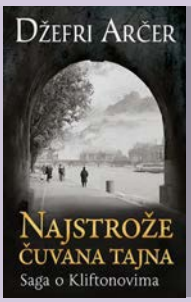
Retro-roman o pedesetim godinama XX veka u Njujorku. Tri devojke iz slavnog hotela „Barbizon" kreću u pustolovinu otkrivanja tajni „Velike jabuke", od penthausa na Park aveniji do bitničkog Grinič Vilidža.

Feliks Baumgartner:
OSVAJAČ NEBA

Godine 2012. Austrijanac Feliks Baumgartner je skočio iz stratosfere, s visine od 38 km, slobodno padao 36 km, u padu dostigao brzinu od 1.357 km/h i živ se prizemljio. U ovoj knjizi opisuje šta doživljava čovek koji brže od zvuka naglavačke leti u susret Zemlji.

Džefri Arčer:
NAJSTROŽE ČUVANA TAJNA

Deo serijala „Saga o Kliftonovima", epske sage o istoriji jedne porodice tokom XX veka. Autor je bivši britanski kontroverzni političar koji je napisao niz bestselera prodatih u preko 125 miliona primeraka širom sveta.

Pol Fišer:
PRODUKCIJA : KIM DŽONG IL

Da bi unapredio filmsku produkciju Severne Koreje, ministar propagande i budući diktator Kim Džong Il naredio je otmicu najpoznatije južnokorejske glumice i njenog muža, čuvenog reditelja. Neobična i istinita priča koja još jednom potvrđuje da je stvarnost fantastičnija od fikcije.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižara "Momo Kapor", Stanoja Glavaša br. 1, Beograd
Delfi knjižara, Immo Outlet centar, Gandijeva br. 21, Beograd
Delfi knjižara "SKC", Kralja Milana br. 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara, Knez Mihailova br. 40, Beograd
Delfi knjižara, Makedonska br. 12, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar kralja Aleksandra br. 146, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar kralja Aleksandra br. 92, Beograd
Delfi knjižara, Vareška br. 4, Beograd
Delfi knjižara, Požeška br. 118a, Beograd
Delfi knjižara, TC Zira, Ruzveltova br. 33, Beograd
Delfi knjižara, Terazije br. 38, Beograd
Delfi knjižara, Glavna br. 20, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar Mihajla Pupina br. 181, Beograd
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Živka Davidovića br. 86, Beograd
Delfi knjižara "Miloš Crnjanski", Vase Čarapića br. 2-4, Beograd
Delfi knjižara, TC Zemun park, autoput za Novi Sad br. 124-126, Beograd
Delfi knjižara "Borča", Zrenjaninski put bb, Beograd
Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd
Delfi knjižara, TC Big Shopping Center, Sentandrejski trg br.11, Novi Sad
Delfi knjižara, Zmaj Jovina br. 12, Novi Sad
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića br. 12, Pančevo
Delfi knjižara, TC Rodić, Sremska Mitrovica
Delfi knjižara, TC Aviv park Zrenjanin Ul. Bagljaš Zapad br. 5, Zrenjanin
Delfi knjižara, Trg Sv. Teodora Vršačkog br. 5, Vršac
Delfi knjižara, Korzo br. 8, Subotica
Delfi knjižara, TC Shoppi, Segedinski put br. 88, Subotica
Delfi knjižara, Voždova br. 4, Niš
Delfi knjižara, TC Kalča, lam. E, lok. 11, Niš
Delfi knjižara, Kralja Petra I br. 12, Kragujevac
Delfi knjižara, Kneza Miloša br. 33, Valjevo
Delfi knjižara, Omladinska br. 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara, Gradsko šetalište bb, Čačak
Delfi knjižara, Stari korzo br. 2, Požarevac
Delfi knjižara, Mirka Tomića br. 88, Kruševac
Delfi knjižara, Trg Svetog Save br. 46, Užice
Delfi knjižara, TC VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb, Jagodina
Delfi knjižara, Vojvode Milana br. 4, Gornji Milanovac

LJUBOMIR ŽIVKOV

Otvoreno pismo Telekomu

Nosio sam se mišlju da sročim peticiju te da je jedno dve nedelje nudim na potpis svima koje sretnem, ali sam se opredelio za preteće pismo u svoje lično ime

1. Zahtevam od Pošte da vrati sanduče na ugao Baba Višnjine i Njegoševe (još na zidu stoje nosači!), ali i da ceo gl. grad ponovo ukrasi ovim korisnim izumom, starim ne znam ni koliko godina. 2. Zahtevam od Pošte da na određeni broj stanovnika (predlažem osamsto) obavezno bude jedno poštansko sanduče koje će se, kao večna vatra kod Heraklita, s merom paliti i s merom gasiti: puniće se shodno potrebama žitelja, a redovito će ga prazniti ovlašć. terenac cenj. Telekoma. 3. Rastojanje između najbližih poštanskih sandučića ne sme biti veće od 1km (ponegde su mojih osamsto adresanata raštrkani na ko zna koliko kvadr. km).

To što čovek mora otići do pošte da bi poslao pismo zar nije protivno samoj ideji pošte i zar nije šamar svima koju su ovu korisnu mrežu godinama gradili, čuvali i unapređivali!

Nekada, ako si i išao u poštu da kupiš marku i kovertu (koju smo mi u selu zvali "pismo"), mogao si pismo punonadežno odneti do najbližeg poštanskog sandučeta, u bilo koje doba dana, noći, ili godine, radnog dana ili baš kad je crveno slovo. Pošten čovek će u određeno vreme doći i pisma će odneti u poštu, ne beše li tako?

Mi koji pisma šaljemo iz pošte brojčano ćemo uskoro nadmašiti stolpotvorenie pred slavnim šalterima za uplatu i isplatu. A zašto?! Da se ne bi poštar pretrgao obilazeći pet ili deset sandučića u svom delokrugu! Ako pismonoša nije stvorenje pod zaštitom pošte, onda mora svakog rad. dana u određ. vreme da isprazni sandučiće, koji su zvanične i svečane ispostave pošte i njezina su još kako lepa reklama! Kad ne bih morao svaki put da čekam u redu pred šalterom, pisao bih više pisama nego što sada pišem, obradovao bih možda i dvadesetoro ljudi mesečno, jer nisu sva moja pisma preteća i tutorska kao ovo koje sad pišem, a pošta bi od te moje navade da se okušam u epistolarnoj književnosti imala vajdu.

Gde uopšte zapinje sa tim sandučićima? To najpre nije preskupo, drugo, isplatilo bi se, što sam maločas naučno i dokazao, a u samoj pošti bilo bi lakše i klijenteli i šalterskom radništvu. Ne bih da unosim razdor u redove pripadnika PTT-a, ali pismonoše ispadoše neka vrsta radnih profitera.

Za većinu nevoljnika koji dolaze po neuručene pošiljke i pakete potpisujem da inkrim. dana (kad se poštar ukazao u njihovoj zgradi) nisu bili u kafiću, ni u solarijumu; ako nisu bili u domu zdravlja, bili su kod kuće, ama im niko nije ni zvonio: raznosaču pošte zgodnije je da gurne cedulju u sanduče, nego da se penje na ne znam ti koji sprat (izvor koji neću da odam veli da Telekom zapošljava privremeno mladež i amatere koji ne smeju da posluju sa živim novcem, te da im je i zadatak da nikoga ne nađu u stanu, nego: "Pošto niste tad i tad bili kod kuće, dođite u poštu br.+*?=, u ulici #&&/" do "# h, ili u narednih pet dana dođite u poštu br.č u ulici /&%)."

Nikada nisam dobio besmisleniju poruku od one koju mi ostavi pismonoša: sve što je opšte i što se podrazumeva odštampano je, a sve što je srce obaveštenja napisano je neshvatljivo aljkavim, nehajnim i bezobraznim rukopisom. Da sam sačuvao sve cedulje nađene u sandučetu, da sam na poleđini beležio rešenja (do kojih sam dolazio tumarajući od pošte do pošte), mogao bih da objavim enigmu, zanimaciju kakvu ljud. rod od pojave pismenosti još nije video.

U pošti se, gde im mesto nije, izigrani adresati nikad ne bune: pa nisu im ovi na šalteru ništa nažao učinili, oni će, dapače, popraviti ono što je pošlo naopako, najzad, isuviše su umorni klijenti da se hvataju u koštac sa silama nemerljivim, a te su sile običan nehaj rođen iz duha monopola. ("Žali se upravi pošte!", zar se nije tako govorilo, i, evo, dođe vakat da to baš radim!).

Već sam pisao o američkom gradiću gde pismonoša, kad god donese poštu, pokupi sva pisma koja (sa odgovarajućim markama) stanari zadenu za drveni ram gde su njihovi sandučići: ne moraš u grad, nego si pismo pustio u svom rođenom haustoru i ono će stići kud treba.

Takođe zahtevam: da poštanske marke ne mogu nikada izgubiti ni delić svoje vrednosti! Ako sad kupim marke od 23 dinara (koje su za pismo standardnog formata i propisne težine, a za teritoriju naše države), hoću da ih sve iskoristim, da svako pismo gde sam zalepio tu marku bude uručeno, makar poslednje poslao 2029. godine. Kupio sam hartiju od vrednosti, platio sam uslugu koja neće ni tada biti teža za izvedbu nego što je danas, stoga moraće po toj ceni da bude obavljena kad meni bude zgodno, a ne da mi, kad god propadne koja država, ili kad god inflacija iskezi svoje gadno lice, propadne poštanskih maraka za brat bratu 20 eura.

U Beču sam na buvljaku zamalo kupio krasnu mesinganu poštansku vagu za pisma, da nju kojom srećom imam, znao bih koliko mi maraka treba za koje pismo, slao bih, kažem, više tih poslanica nego što šaljem, i ne bih u pošti pravio gužvu koje se onda sam ja prvi grozim.

Dakle: a) mreža sandučića po svim naselj. mestima; b) obuka i navikavanje stanovništva da unapred kupuje marke (koje neće nikad gubiti vrednost) te da pisma pušta nadomak kuće u svoje slob. vreme; c) povišica plate pismonošama: zarada Pošte će ubrzo po hitnom usvajanju ovog besplatnog zahteva skočiti toliko da će i sama veleuprava biti prijatno iznenađena. ¶

DOBRA VOLJA

Ili da sami gradimo zajednički depo za muzeje, ili da se sa Kunsttransom nađe vansudsko rešenje, da se prekine sa arbitražom i da se postigne razuman dogovor – predlaže ministar kulture Vladan Vukosavljević kao dobro rešenje problema zaštite nacionalnih vrednosti

Predsednica Skupštine Srbije Maja Gojković, u svojstvu predsednice Odbora za kulturu i informisanje, iskoristila je prisustvo ministra kulture Vladana Vukosavljevića na osmoj sednici ovog Odbora i zainteresovala se za pravni spor države protiv Kunsttransa, "ili Kunsttransa protiv države, mislim da je Kunsttrans tužio državu", precizirala je.

Da podsetimo: prvo je 2003. godine povučena stalna postavka Narodnog muzeja u Beogradu zbog "katastrofalnih uslova, mikroklimatskih i bezbednosnih", kako piše na njihovom sajtu, s namerom da bude vraćena nakon rekonstrukcije zgrade. Zatim je 2006. godine zaključen ugovor o poslovnoj saradnji između Narodnog muzeja i Kunsttransa Beograd (evropska firma specijalizovana za čuvanje i transport kulturnih dobara po najvišim svetskim standardima), o uslovima čuvanja kolekcije Narodnog muzeja tokom rekonstrukcije zgrade.

Kako piše u izveštaju koji je iz Kunsttransa dostavljen "Vremenu", potpisanim ugovorom sa Narodnim muzejem "Kunsttrans je preuzeo obavezu da za potrebe Narodnog muzeja i u skladu sa muzeološkim uslovima određenim od strane Narodnog muzeja u Beogradu pre zaključenja ugovora obezbedi prostor za deponovanje kulturnih dobara za vreme adaptacije zgrade Narodnog muzeja u Beogradu. Istim ugovorom Narodni muzej je preuzeo obavezu da plaća mesečnu zakupninu Kunsttransu Beograd od cca 35.000 EUR, kao i druge prateće troškove. Trajanje tog ugovora je vezano za završetak radova na adaptaciji zgrade Narodnog muzeja u Beogradu, a najkraće do kraja 2011. godine. Vlada Republike Srbije je donela zaključak 20. 7. 2006. godine kojim je podržala zaključenje navedenog ugovora i konkretan trošak po istom, te naložila Ministarstvu kulture da blagovremeno zahteva sredstva u budžetu za potrebe izmirenja obaveza u skladu sa tim ugovorom. U novembru 2007. godine, stručna lica Narodnog muzeja i Ministarstva kulture Republike Srbije zapisnički su konstatovali da je Kunsttrans ispunio sve svoje obaveze po ugovoru. Međutim, od tog momenta Narodni muzej prestaje da se ponaša u skladu sa ugovorom, tako što ne plaća ugovorenu zakupninu, niti započinje sa selidbom kulturnih dobara, pod izgovorom da Ministarstvo kulture ne dozvoljava selidbu. Istovremeno, Ministarstvo kulture menja ulogu u opisanom poslu, tako što umesto ranijeg aktivnog učešća u cilju zaključenja i izvršenja ugovora, započinje sa aktivnim sprečavanjem njegovog izvršenja i negativnom kampanjom kroz medije."

Za deset godina koliko postoji, u beogradski depo Kunsttransa nikada nije unet nijedan eksponat Narodnog niti bilo kog drugog muzeja, biblioteke ili arhiva iz Srbije, što državu nije oslobodilo plaćanja kirije određene ugovorom. Zato, od ovog aprila odnose između Kunsttransa i Narodnog muzeja rešava međunarodna arbitraža u Vašingtonu.

"Činjenica je sledeća: Beogradu i Srbiji nedostaju depoi za muzeje, biblioteke, arhive", odgovorio je ministar kulture Vladan Vukosavljević predsednici Odbora za kulturu Maji Gojković. "Ja sam svojevremeno, kao gradski sekretar, ohrabrio direktore muzeja da sa stručnjacima daju svoje mišljenje o kvalitetu i smeštajnim mogućnostima depoa Kunsttransa. Oni su ga ocenili visokom ocenom. Sličnu stvar ćemo uraditi i kad su u pitanju republičke ustanove kulture, pa ako i njihova ocena bude pozitivna, ohrabrićemo i druge subjekte da zauvek odustanemo od priče o Kunsttransu i da krenemo ili u investiciju izgradnje depoa, ili da se sa Kunsttransom – što nije naš posao već kabineta predsednika Vlade i Ministarstva finansija i javnog pravobranioca – nađe vansudsko rešenje, da se prekine sa arbitražom i da se postigne razuman dogovor bilo o kupovini, bilo o lizingu, zakupu, ili bilo kom drugom pravnom poslu. Mi vapimo za depoom, to je izuzetna potreba, naši se artefakti u pojedinim slučajevima čuvaju u nemogućim uslovima, i to je opasnost po naše kulturno bogatstvo. Dakle, nama su depoi neophodni, ali moramo imati na umu da s druge strane ni Kunsttrans bez saradnje sa gradom i državom ne može da koristi taj prostor, da je njima to promašena

NEUSELJENO:
Enterijer depoa

Foto: Zoran Bulović

GUŽVA:
Depo Narodnog muzeja

Foto: Aleksandar Anđić

investicija s obzirom da niko neće tamo da drži stvari zbog spora", zaključio je ministar Vukosavljević.

Kolika je potencijalna šteta po državu koju bi eventualno mogla da proceni međunarodna arbitraža, ministar Vukosavljević nije znao, zato što nije uspeo da dobije odgovor na to pitanje od resornog kolege. A spor je nastao, rekao je ministar Vukosavljević, "zbog nekih okolnosti koje nama izmiču, a koje su posledica posebnih odnosa između ljudi koji su tada zaključivali ugovor".

Đorđe Branković, direktor Kunsttrans Beograd, kaže za "Vreme" da "muzeji i institucije kulture odavno uviđaju da nije neophodno držati kolekcije u gradu, pa ih izmeštaju u bolje opremljene prostore izvan grada koje rentiraju od privatnih kompanija sa tradicijom u tom poslu. Prema nedavnim podacima, preko 40 procenata evropskih muzeja svoje depoe odavno izdvojilo (outsource), prepustivši tehničke detalje, modernizacije sistema i svakodnevne brige, posebnim, specijalizovanim firmama. Kunsttrans je u Himbergu blizu Beča, čak 12.000 m² iznajmio muzejima. Drugi depo sa još 12.000 m² u blizini iznajmljen je muzeju koji sam njime upravlja. Na centralnoj lokaciji u Beču, 7000 m² od raspoloživih 8500 m² depoa iznajmljeno je institucijama, bibliotekama, muzejima, arhivima... Najstariji depo u širem centru Beča čuva kolekcije dva važna bečka muzeja na 2500 m² dok je još toliko iznajmljeno privatnim kolekcionarima. U Nemačkoj, najveći operater, firma Hasenkamp, ima oko 40.000–50.000 m² depoa, od čega je oko 10–15 procenata iznajmljeno institucijama. U Lihtenštajnu je prošle nedelje otvoren depo sa vise od 10.000 m² namenjen privatnim i kolekcijama velikih institucija kulture u regionu. Muzeji tim firmama ispostave stroge uslove i zahteve za smeštaj eksponata, predaju im svoje kolekcije, i jedina njihova obaveza oko čuvanja eksponata postaje ispostavljanje mesečne fakture", kaže Đorđe Branković.

Moderni *fine art* depoi su po svojoj tehničkoj prirodi, objašnjava Branković, "između strogih zahteva farmaceutske industrije i industrije hrane. Po specifičnim zahtevima zaštite su jedinstveni jer potencijalna šteta na delima nije nadoknadiva kao u slučaju bilo koje druge komercijalne robe koja se može ponovo proizvesti. U Evropi i svetu o tome brinu posebne *fine art* osiguravajuće kuće čije polise koštaju manje ukoliko je depo bolji. U Srbiji je ta tema nekako slobodnije shvaćena, pa ne postoje posebna osiguranja namenjena muzejima nego se ona podvlače pod mnogo skuplje uobičajene polise primenjivane u privredi i transportu." O ugovoru sa Narodnim muzejom Đorđe Branković kaže da iako je "u sporu pred međunarodnom arbitražom, beogradski depo bi mogao da bude na raspolaganju drugim muzejskim kućama, kojima je neophodan. Traži se dobra volja nadležnih državnih čuvara baštine."

Kad su početkom ovog jula konačno počeli radovi na restauraciji zgrade Narodnog muzeja, logično se postavilo pitanje šta sa muzejskom kolekcijom, kako se čuva i štiti nacionalno kulturno blago dok su majstori u zgradi.

Bojana Borić Brešković, direktorka Narodnog muzeja, kaže za "Vreme" da aktuelni projekat sanacije, adaptacije i restauracije zgrade Narodnog muzeja u Beogradu, kao ni prethodni projekti rekonstrukcije, "sami po sebi nisu u vezi sa izmeštanjem ili neizmeštanjem kulturnih dobara. Naime, da li je neophodno da kulturna dobra tokom realizacije budu ili ne budu izmeštena iz objekta Muzeja, umnogome je povezano sa definisanom dinamikom realizacije projekta. Projekat sanacije i adaptacije ili projekat rekonstrukcije koji podrazumevaju radove na nekom objektu, može biti realizovan na različite načine, te tako njegova realizacija može biti fazna, etapna i sl. Realizacija prvog projekta rekonstrukcije zgrade Narodnog muzeja jeste predviđala kompletno izmeštanje fonda iz objekta muzeja, a u odnosu na ovu odluku sklopljen je i trojni Ugovor sa firmom Kunsttrans. Međutim, kako do realizacije ovog projekta nikada nije došlo, Narodni muzej nikada nije ni došao u posed objekta depoa niti je u isti preselio bilo koje kulturno dobro iz svojih zbirki. Drugi projekat rekonstrukcije Narodnog »

Sudski sporovi

Juna 2008. godine Kunsttrans je podneo tužbu protiv Narodnog muzeja. Konačna visina tužbe i vrednost spora iznosila je 2.044.558 evra u dinarskoj protivvrednosti. Spor je prekinut 2009. godine zato što je Republika Srbija podnela posebnu tužbu radi utvrđenja ništavosti predmetnog ugovora, zbog nepravilnosti u postupku javne nabavke, tvrdeći i da je visina zakupnine previsoka i da ista vredi najviše oko 20.000 evra mesečno. Tužba je došla do Vrhovnog kasacionog suda, koji je potvrdio nižestepene presude da se tužba odbija. Time je potvrđen stav prvostepenog i drugostepenog suda da je ugovor stupio na snagu.

Nakon toga, 2012. godine, prekinuti postupak je nastavljen. Nižu se suđenja na raznim nivoima, sve presude su bile negativne po Kunsttrans. Krajem septembra 2015. godine, kako piše u izveštaju koji je "Vreme" dobilo od Kunsttransa, aktuelizovana je "ranije podneta ustavna žalba i podneta nova protiv rešenja Vrhovnog suda, a o svim žalbama je odlučivao Ustavni sud Republike Srbije i odbio je žalbe".

Tako se stiglo do arbitražnog postupka u Vašingtonu. "Kunsttrans holding je prethodno, u avgustu 2014. godine podneo obaveštenje svim relevantnim organima Republike Srbije o tome da ima nameru da podnese zahtev za arbitražu pred ICSID u Vašingtonu, a radi eventualnog mirnog rešenja spora, kao obavezne faze arbitražnog postupka. Nakon što je mirno rešenje spora izostalo, podnet je zahtev za arbitražu ICSID u Vašingtonu 14. marta 2016. godine. U ovom postupku će se, pored utvrđivanja da je Republika Srbija povredila prava austrijskog i nemačkog investitora, odlučivati i o naknadi štete. Usmena rasprava je zakazana za april 2018. godine", piše u izveštaju Kunsttransa.

muzeja ostao je na nivou idejnog rešenja, te u tom smisli nema potrebe govoriti o pitanjima iseljavanja ili neiseljavanja kulturnih dobara."

Dinamika i modalitet realizacije projekta sanacije, adaptacije i restauracije Narodnog muzeja po kome se u ovom trenutku izvode radovi na zgradi Narodnog muzeja, naglašava Bojana Borić Brešković, "jesu fazni i predviđaju najpre završetak radova u jednoj vertikali, a potom početak i realizaciju radova u drugoj vertikali objekta Muzeja. Imajući u vidu da je tokom prethodne decenije pitanje privremenog smeštaja kako kulturnih dobara tako i zaposlenih iz Narodnog muzeja u Beogradu znalo da bude kamen spoticanja, procenjeno je da je najbezbednije i najprihvatljivije rešenje smeštaja kulturnih dobara ono koje podrazumeva njihov smeštaj u okviru gabarita objekta. U skladu sa ovim stavom definisani su i prema vrstama materijala opredeljeni prostori privremenih depoa u koje su tokom priprema za početak radova na sanaciji, adaptaciji i restauraciji preneta kulturna dobra iz zbirki Narodnog muzeja u Beogradu."

TRANSPORT: Polazak za Budimpeštu Foto: Zoran Bulović

Rekonstrukcija zgrade Muzeja savremene umetnosti, na koju se čeka od 2007. godine, počela je ovog avgusta. Slobodan Nakarada, v.d. direktora, kaže da će njihove kolekcije do kraja rekonstrukcije biti "u trezoru Narodne banke Srbije. Naši kustosi i konzervatori su se uverili da su uslovi za čuvanje u trezoru izuzetno dobri. U muzejskom depou su samo gipsani odlivci skulptura i velike skulpture, i pod stalnim su stručnim nadzorom." Inače, ocenjuje Slobodan Nakarada, "depo je više nego potreban. Depo našeg muzeja, iako je rekonstruisan tako da odgovara savremenim standardima, neće moći da primi sve predmete koje ćemo dobijati otkupom, legatima i na slične načine. Mi smo više puta naglašavali potrebu za zajedničkim depoom svih muzeja. Takav depo bi bio otvoren i za posetioce, uostalom takva praksa već postoji u svetu. Depo Kunsttransa u ovom momentu je u

Deset dana od 10 do 10

Manifestacija "Muzeji Srbije, deset dana od 10 do 10" biće održana treći put od 11. do 20. maja sledeće godine u muzejima i srodnim institucijama širom Srbije. O temi manifestacije "Muzej u gostima", direktorka Narodnog muzeja u Beogradu Bojana Borić Brešković kaže da je "posvećena nečemu što muzeji inače rade, ali to nije dovoljno naglašeno. Muzeji iz Beograda često gostuju sa svojim izložbama u drugim gradovima Srbije, ali imamo manje prilika da u Beogradu vidimo šta naše kolege rade po Srbiji. Ova tema omogućava nam da se u jednoj sredini ne samo predstavi institucija iz druge sredine putem izložbe koja gostuje, već da se predstavi i baština određenog podneblja."

Manifestacija "Muzeji Srbije, deset dana od 10 do 10" svojim programom obuhvata Međunarodni dan muzeja, Evropsku noć muzeja i Nacionalnu nedelju muzeja, što muzejsku zajednicu čini vidljivijom i omogućava otvoreniju i bolju saradnju između muzeja. Podsetimo da je prve godine učestvovalo 67 muzeja i srodnih ustanova iz 39 gradova, a treće godine će biti 80 institucija iz 50 gradova.

sporu pa je zato neiskorišćen, što je šteta."

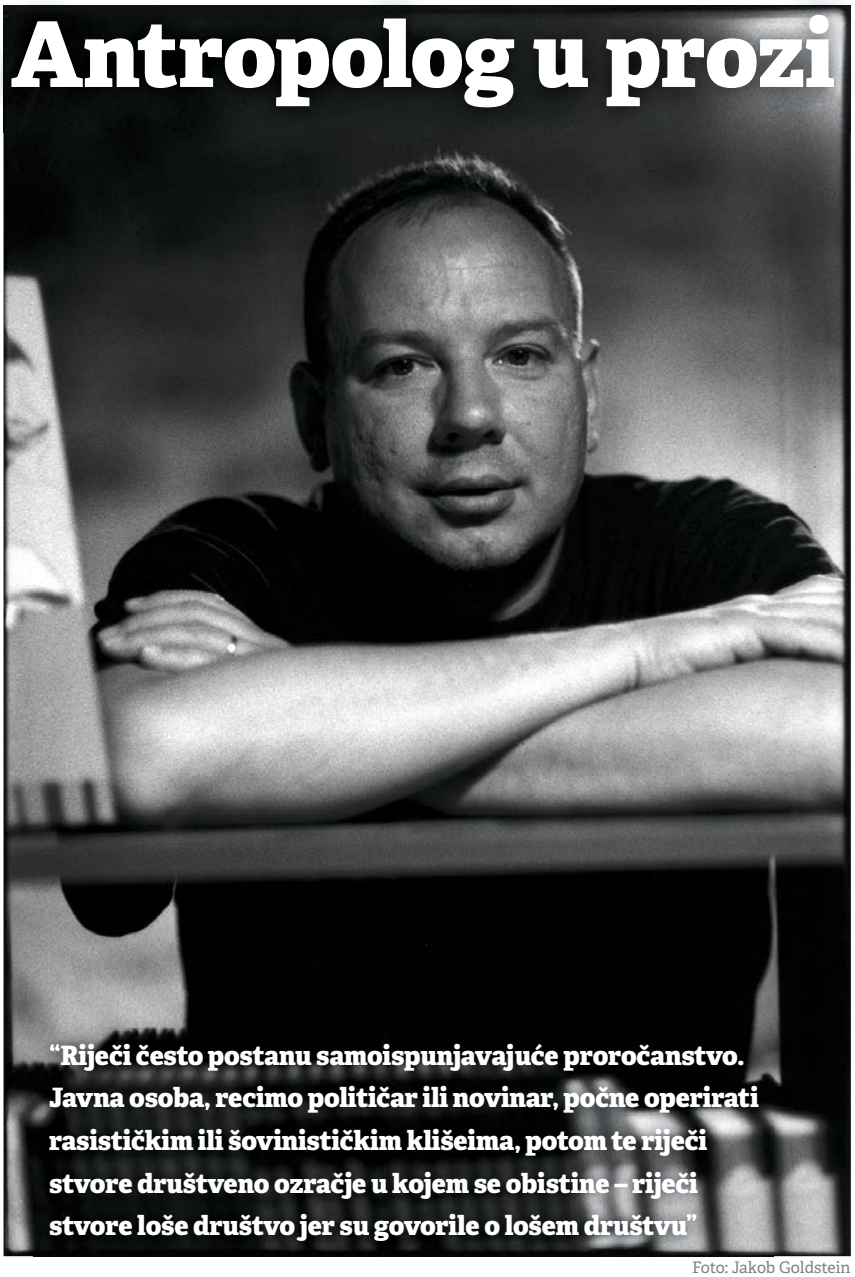
Da je našim muzejima potreban depo, slaže se i Neda Knežević, direktorka Muzeja Jugoslavije: "Bolje je reći da je neophodan. Razlozi su brojni: gostujuće izložbe, sanacija objekata i depoa, savremeni muzeološki standardi... Muzej Jugoslavije, nažalost, ne raspolaže adekvatnim brojem depoa. Savremena muzeološka struka nameće nove standarde, a svi težimo boljem čuvanju predmeta, i boljoj brizi o njima. Takođe, broj predmeta se uvećao u odnosu na trenutak kada je Muzej osnovan pre 20 godina."

Etnografski muzej je 2014. godine započeo proces detaljne analize fizičkih odlika zgrade. Rezultat je, kaže za "Vreme" direktorka Mirjana Menković, "disbalans u korišćenju prostora. Naša zgrada ima oko 8600 kvadratnih metara, što je čini drugom muzejskom zgradom po veličini u Srbiji. Od te površine, samo 2000 kvadratnih metara koristimo za izložbeni prostor, i 1500 za depo. S obzirom da je jasno da velikih investicija, kakve su pokrenute povodom rekonstrukcije Narodnog i Muzeja savremene umetnosti neće uskoro biti, pripremamo se za potencijalnu parcijalnu rekonstrukciju zgrade. Sad završavamo kompletnu dokumentaciju potrebnu za dobijanje građevinske dozvole i za izvođenje radova. Prenamenom prostora dobićemo oko 1000 kvadratnih metara za depo. Međutim, i pored tog uvećanja, smatram da je zajednički depo o kome razmišlja ministar Vladan Vukosavljević, našim muzejima neophodan." Tokom parcijalne rekonstrukcije, koja će se po rečima direktorke Menković raditi po spratovima, "zaštita eksponata neće biti problem zato što imamo dovoljno prostora da pomeramo stvari". Etnografski muzej ima preko 50.000 predmeta, a 2014. godine popisane su 123.594 muzealije. Direktorka Menković podseća da je "Manakova kuća u potpunosti završena bez problema i uprkos nedobronamernim izveštajima, pa je primer kako institucije mogu da urade rekonstrukciju svojih zgrada".

Pomaka ka razrešenju ove priče nedvosmisleno ima. Ispostavilo se da je utisak, star koliko i čekanje na stalnu postavku Narodnog muzeja, tačan: potrebno je da država pokaže dobru volju, pa će i svi ostali. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Antropolog u prozi

"Riječi često postanu samoispunjavajuće proročanstvo. Javna osoba, recimo političar ili novinar, počne operirati rasističkim ili šovinističkim klišeima, potom te riječi stvore društveno ozračje u kojem se obistine – riječi stvore loše društvo jer su govorile o lošem društvu"

Foto: Jakob Goldstein

Jurica Pavičić je rođen u Splitu gde i danas živi. Objavljuje filmske kritike i kolumne u "Nedjeljnoj Dalmaciji", "Jutarnjem listu" i drugim novinama, kao književnik debitovao je romanom *Ovce od gipsa* po kome je napisao scenario za film Vinka Brešana *Svjedoci*, taj scenario je dobio Veliku zlatnu arenu na festivalu u Puli a film Ekumensku nagradu na Filmskom festivalu u Berlinu. Zatim, napisao je i romane *Nedjeljni prijatelj*, *Minuta 88*, *Kuća njene majke*, *Crvenkapica*, i zbirke priča: *Patrola na cesti* po čijoj naslovnoj priči je snimljena mini-serija u režiji Zvonimira Jurića, i *Brod u dvorištu*. *Žena s drugog kata* je najnoviji roman Jurice Pavičića, izdavač je zagrebački "Profil". U Beogradu će ga promovisati 12. decembra u "Parobrodu" na tribini posvećenoj hrvatskoj pop-kulturi, a moguće da će tom prilikom pričati i o nekim temama iz intervjua koji sledi.

"VREME": "Da nismo otišle na Zoranin rođendan, sve bi bilo drukčije, i tvoj život, možda i moj", piše na početku vašeg romana *Žena s drugog kata*. Šta određuje pravac kojim će krenuti nečiji život?

JURICA PAVIČIĆ: *Žena s drugog kata* je roman o inteligentnoj i socijalno "normalnoj" ženi koja postane ubojica. Postane ubojica ne zato jer je psihopat ili zla, nego zato što ima sasvim normalne, društveno prihvatljive i klasno tipične aspiracije: želi sretan život, posao, brak, djecu, standard srednje klase... Kad sam pisao roman, nastojao sam taj proces prikazati dvojakim. S »

jedne strane, junakinja ga sebi nastoji racionalizirati kao niz slučajeva, slijepih okolnosti: da nije tog dana na tulumu susrela budućeg muža, da nije pronašla kanticu mišomora, sve bi bilo drukčije. Istodobno, nastojao sam u samu priču unijeti mehanizam skoro pa marksističke "nužnosti". Junakinjin put determiniran je ekonomski i klasno – poslom muža pomorca, ekonomskom krizom, obiteljskom dinamikom.

Šta bi bilo sa ovim delom Balkana da se 1990. godine nije desilo što se desilo?

Davno, u 80-im, studirao sam povijest i jedna od stvari koje vas na povijesti uče je da nikad ne postavljate takva pitanja. U povijesti nema "što bi bilo..." zato jer je bilo baš ovako kako jest bilo. Očito je ono što se dogodilo rezultat činjenice da smo bili (ili jesmo) onakvi kakvi jesmo.

Na početku romana rečenica "rekla je riječi koje su imale posljedice" asocira na nepoštovanje reči, na zloupotrebu, ali i na mnoge posledice olako datih izjava javnih ličnosti. Molim vas za komentar.

Riječi često postanu samoispunjavajuće proročanstvo. Javna osoba, recimo političar ili novinar, počne operirati rasističkim ili šovinističkim klišejima, potom te riječi stvore društveno ozračje u kojem se obistine – riječi stvore loše društvo jer su govorile o lošem društvu. Ta vrsta "riječi s učincima" sada je nešto što otkrivaju SAD s Trampom ili Mađarska s Orbanom, no nama ovdje nisu ništa otkrili. Mi to znamo. Naučili smo kako to funkcionira kroz iskustvo Srbije 80-ih nakon 8. sjednice ili Hrvatske 90-ih, kad je buknuo medijski nacionalizam. Sve ovo što danas uokolo gledamo za nas je visokobudžetska repriza lošeg filma koji smo davno gledali.

"Zatvor zapravo prija", napisali ste da oseća glavna junakinja vašeg romana i objasnili: "Ovdje nema iznenađenja, nema promjena, nema donošenja odluka." Kakav je to stadij u kome nedešavanje i nedelanje prija? Otkud potreba za njim?

Potreba za strukturiranim redom i predvidivošću duboka je ljudska potreba, jer je ta potreba ujedno i potreba za sigurnošću. Nije čudo da se u eri prekarnog rada, mobilnosti, stalne nesigurnosti i stalnih mijena ljudi užele fašizma, jake države i pokroviteljskih lidera, kao što se sada događa posvuda. Ali, stalno morate imati na umu da ja roman pripovijedam iz blago naративno odmaknute junakinjine perspektive, tako da sve što ona o sebi misli ne mora biti ni istina. Junakinja romana izgorjela je i ljudski propala jer je imala aspiracije i težnje. Stoga, na neki način kao kontru, sada odbija imati ikakve aspiracije, ikakve ambicije, nade.

Malo dalje, Bruna poistovećuje zatvor sa kućom u kojoj živi sa mužem i svekrvom. Zbog zla u toj kući, u toj porodici, Bruna postaje zločinac. Ubijanjem svekrve, glave svoje porodice, Bruna ubija porodicu pa samim tim i njeno zlo. Molim vas za komentar.

Žena s drugog kata je roman o mediteranskoj familiji. To je model obitelji u kojoj sam i ja odrastao, jako povezanoj, obitelji koja traži jaku privrženost, lojalnost, posvećenje. Takva obitelj može biti jako, zdravo uporište u životu, daje vam sigurnosnu mrežu i osjećaj da niste sami. Ja je zapravo volim. Istodobno, u južnoeuropskim društvima takva obitelj je i sociopolitički problem – od nepotizma do obiteljskog kapitalizma. U Hrvatskoj, pogotovo u Dalmaciji, takav model obitelji ima i svoje prostorno opredmećenje, a to su kuće koje roditelji grade tako da svako dijete ima svoj kat i svi žive zajedno. Srednja Dalmacija puna je takvih kuća, a ja moram priznati da su mene uvijek fascinirale. Zamislite da ste dijete takve obitelji, vi biste eto htjeli razbijati atome u Ženevi ili biti koktel majstor u Londonu, ali eto vas "tamo" čeka "vaš kat" i već vam je netko organizirao vašu budućnost. Što se mene tiče, ideja *Žene s drugog kata* počela je od slike jedne takve kuće. S tim da je jako bitno, bar meni, to što ja nisam uzeo najgoru moguću obitelj. Svatko tu, i muž i svekrva, ima neke svoje razloge i svoje svijetle strane. Htio sam da u času kad se čin ubojstva dogodi mi već tri-četvrt žalimo ubijenu.

Kad god prvi put uvodite lik u roman, vi kao da za scenario precizno opisujete njegov fizički izgled. Šta govori izgled čoveka o čoveku?

Mene ne zanima izgled lika kao fizička datost, dakle genotip: visina, boja očiju i slično. Zanima me ono u izgledu što nataloži kultura: dakle, odjeća, frizura, ono što nam govori o klasi, kulturi, ideologiji. Ja i u filmu i u književnosti volim "antropološke" pripovjedače, ljude koji nam detaljno predstave svijet kojim se bave: što ljudi rade, što jedu, kakvi su im društveni rituali... dio toga je ugrađen i u izgled.

Opisujete seks kao da izveštavate: nepristrasno, pomoću činjenica. U kontekstu nedavnog izbora britanskih kritičara za najlošiji opis seksa u književnosti ove godine, o čemu ste vodili računa ispisujući te scene?

To je također dio tog mog nastojanja da u prozi budem "antropolog". Zanima me što precizniji opis nekog društvenog mikrosvijeta, a dio tog opisa života je i seksualnost. Inače, zanimljivo je da me pitate za seks, a ne za hranu, što me pitaju svi novinari. U knjigama uvijek imam puno opisa kuhanja i hrane, pa i u ovoj. Moja zagrebačka lektorica mi je rekla da sam trebao objaviti uz knjigu i kuharicu *Žene s drugog kata*.

Vaši romani i priče imaju precizne toponime, *Žena s drugog kata* na primer dešava se u Splitu. Možete li pojasniti vašu spisateljsku fascinaciju rodnim gradom?

Moja beogradska kolegica novinarka Julijana Mojsilović živjela je kratko u Splitu i jednom je rekla da nikad nije srela grad u kojem su njegovi stanovnici toliko opsjednuti identitetom pripadnosti gradu kao što je Split. Split je svim Splićanima predmet bolne fascinacije, opsesivnog samopreispitivanja, a često je to *love/hate* odnos iz kojeg šiklja mržnja koja je zapravo neuzvraćena ljubav. Ja sam se Splitom puno bavio kao novinar, možda više nego ičim drugim. S druge strane, postojao je jedan period kad sam se u prozi manje bavio njime. *Žena s drugog kata* dijelom je i napisana kao nakana da se nakon deset godina vratim Splitu u duljoj prozi.

I u ovom romanu, a i u novinskim tekstovima koje potpisujete, sugerišete da Split nije više onakav kakav je bio nekad. Zašto nije?

Zato jer živimo u vremenima globalizacije, pa ništa više nije "kako je bilo nekad". Ali i zato što Split dijeli sudbinu Dalmacije, koja je prostor sinkopa i diskontinuiteta u kojem se svakih 50 godina počinje iznova. Prvo imate bum vinogradarstva, potom filoksera ubije sve vinograde, a stotine tisuća isele u Čile, Australiju i Kaliforniju. Onda dođe socijalistička industrijalizacija, pa stotine tisuća usele u Titove nebodere u gradovima. Potom industrija

propadne. Sada je došla monokultura turizma i svi opet mislimo kako će onda zavazda biti naša sudbina, kao što su ljudi mislili za vinograde i tvornice. Tako je i sa Splitom. Za mog života, a ja nisam Jeremija, grad je prošao tri ciklusa. Pamtim ga kad je bio grad plavih ovratnika, dimnjaka, industrije i zagađenja, kao Sheffield ili Zenica. Pamtim ga kad je 90-ih bio na dnu, grad heroina, nezaposlenosti i Lore. Sad je miljenik *Trip advisora* i *Ibiza za hipstere*.

Ovaj vaš roman je okarakterisan kao triler koji je psihološki roman. Šta mislite o žanrovskim definicijama?

Moji najdraži pisci su pisci koji plešu na rubu žanra, kao Patriša Hajsmit, Le Kare, Grejem Grin, Rut Rendel ili Leonardo Šaša. Volim da je knjiga narativna, da ima suspens i da čitatelj hrli prema raspletu. Istodobno, ne volim ni čitati ni pisati žanrovske knjige koje imaju previše kodificiranu kompoziciju. U tom smislu, pisati klasični detektivski roman mi je jednako nezanimljivo kao pisati sonet: pravila su previše zadana. Kad je *Žena...* izlazila, ja sam tražio od izdavača da je objavi u "Profilovoj" crnoj ediciji u kojoj izlaze žanrovski pisci (Kamiljeri, Rankin, Le Kare, Akunjin...). Dakle, htio sam da je ljudi čitaju kao žanr, ali sam svjestan da ih time malo i varam jer ona nije tipično žanrovska.

Smatra se da ste se kao novinar zamerili i levima i desnima. Sa koje pozicije kritikujete nečije postupke?

Ideološki bih sam sebe definirao kao vrlo staromodnog socijaldemokrata. Moj politički idol je Klement Atli. Što samim tim znači da sam dinosaur: pripadam ideologiji koja umire kao ptica dodo, ja sam kao oni rimski pisci koji su u doba carstva slavili i žalili za republikom. O konzervativnom nacionalizmu sam napisao stotine tekstova i kod njega mi je najzanimljivije to kako on odmah proizvede kulturnu regresiju – on prvo uništi ono što tobože slavi, a to je identitet. Što se liberala tiče, mislim da mi (bar u Hrvatskoj) nemamo posla s liberalima, nego s liberalnim lenjinistima. Liberal bi ako je liberal morao biti oprezan prema ideološkim velenaracijama. Današnji liberali misle da mogu istu recepturu provoditi u Singapuru, Srbiji i Čileu, kao što su lenjinisti mislili da socijalizam mogu na isti način kreirati u Mozambiku i Češkoj. Pravi liberali bi na to morali kolutati očima. Moj problem s jednim dijelom hrvatske ljevice je to što je to ljevica potpuno otuđena od svijeta rada. Riječ je o pametnim i obrazovanim ljudima koji žive od budžetskog novca, koji nisu u životu ugazili u privatnu firmu, a nisu analizirali ni pogreške povijesnih socijalizama, dijelom i zato što "naš" socijalizam ne pamte, pa o njemu imaju romantiziranu sliku. Romantiziranu čak i za mene, koji tom društvu, kako vrijeme teče, vidim sve više vrlina.

Dokazali ste da građanska inicijativa može da dejstvuje, zaustavili ste Željka Keruma da uništi prirodu zbog gradnje hotela. Pa ipak, građani nikako da poveruju u sebe, da poveruju da ako se pokrenu mogu da spreče ono što je loše. Da li to znači da im, u stvari, nije loše?

Građane se ne diže na ulice apstrakcijama. Oni će se dignuti ako ih žulja nešto konkretno – recimo, kao što je bio slučaj nedavno sa školskim kurikulumom koji traumatizira desetke tisuća roditelja u Hrvatskoj. Marjan je bio odličan "case study" gdje ste mogli na konkretnom primjeru nečeg što se može vidjeti i opipati ljudima pokazati nešto što je inače apstraktno – zloporabe urbanističkih planova, te funkcioniranje političkih klijentizama. Osim toga, Marjan je bio tako zapaljiv, emocionalno afektivan simbol starog Splita da je oko teme mogao ujediniti jako različite ljude: od mladih ljevičara do pasatističkih konzervativaca koji su prestravljeni time "na što je Split spao". Uspješna građanska akcija je uspješna ako ima sposobnost ideološkog iskoračenja, ako je inkluzivna. To nas je na koncu naučio i najuspješniji inkluzivni aktivistički pokret u povijesti Južnih Slavena- onaj partizanski. Da su u šumu primali samo lenjiniste, partizani bi završili kao FARC u Kolumbiji.

Pre godinu dana napustili ste "Slobodnu Dalmaciju" u znak protesta zbog cenzure. Međutim, ni taj vaš gest, dakle opipljiv dokaz da cenzura postoji nije bio dovoljan da društvo prestane da tvrdi da medijska cenzura ne postoji. Da li bi se nešto promenilo da su vaš primer sledeli drugi?

Ja nisam iz "Slobodne" otišao zbog onog što u njoj NIJE izlazilo, nego zbog onog što JEST izlazilo. Moj je glavni razlog bila činjenica da su te novine angažirale neke autore za koje ja mislim da su medijski toksični otpad. U "Slobodnoj" je manje problem ono što NE izlazi, a više ono što izlazi.

I u Srbiji i u Hrvatskoj su nedavno bili izbori. Zašto ljudi glasaju za nekog ko se pokazao nedostojan njihovog glasa?

U Hrvatskoj su ljudi mogli birati između nečeg što su već probali – Milanovića, i nečeg novog – Plenkovića. Naravno da su izabrali novo. Plenković je došao na vlast sa duboko kompromitiranom strankom koja je triput okrala svoje građane i još im sudski duguje novce. Istodobno, on je došao kao neka vrsta europskog stečajnog upravitelja kojem je posao bio spriječiti orbanizaciju ili putinizaciju koja je već bila započela. On je po političkom stilu nekonfliktan i smiren, pa je i političko ozračje dijelom postalo takvo: kao da se cijela Hrvatska nagutala ksanaksa. Stalno se zafrkavam da je Plenković najveći apaurin na svijetu. Ali, on sad treba početi vladati, a to je uvijek teži dio. ¶

SONJA ĆIRIĆ
TEOFIL PANČIĆ

Spektakularni spektakli

Dragan Todorović hroniči (period 2014–2016), putujući bliže i dalje po Serbiji, i peške i autobusom i vozom, obilazeći pa smesta opisujući manifestacije različitih namer(enij)a i dostignuća

Klapna kaže da je ovo peta knjiga sabranih reportaža, iz zemlje Serbije, Dragana Todorovića, dičnog novinara nedeljnika "Vreme". Nuto (ne) kaže i da je kao i u prethodne četiri knjige, ona svojevrsna satirička hronika zemlje Serbije i njenih *poslednji(je)h vremena*. Ali i ne mora da kaže, jer to čitaoci "Vremena" i znaju i čekaju, skoro pa svake nedelje, a onda i svake otprilike treće godine, u okviru knjige – kakva je ova.

Knjigu otvara lepo predgovorno slovo Ljube Živkova, a zatvara pogovor R.B. Markovića, mnimog literate.

Između njih je smešteno šest poglavlja u kojima Dragan Todorović hroniči (period 2014–2016), putujući bliže i dalje po Serbiji, i peške i autobusom i vozom, obilazeći pa smesta opisujući manifestacije različitih namer(enij)a i dostignuća. U prvom od poglavlja "Raširi po putu", naš ti novinar kreće od poslepoplavnog košmara, od Krupnja, Obrenovca, Koceljeve, kolubarskih kopova – posvećujući pažnju performansima g. premijera Vučića i "napredne" okoline "s terena". Govori, asfaltiranja, davanje aplauza, parking samoorganizovanih autobusa prepunih "meštana", još aplauza, adhokne (inače svakodnevne) konferencije za štampu premijera – delić su ovih zbivanja "bilateralnog razumevanja" vlasti i premijernog vođe. Iliti: "Vučić delegacija nastavi, uđoše u omanju prostoriju fiskulturnu, Vučić dozva Marka, ovaj istrese, potpuna rekonstrukcija, krov, stolarija, direktorka sa krzno boje sivog zeca reče: Bićemo srećni, Vučić iskomunicira, vaš pogled sve govori!"

U drugom poglavlju, sa ne manje dinamike i dramatike, Dragan Todorović prati aktivnosti Vučićevih ministara i drugih aktivista na istom, na terenu. U nosećim ulogama javljaju se Velja Ilić, Vulin, Blagojević, Dačić, pa pred kraj poglavlja i sam predsednik Nikolić. Nasuprot njima i sa njima su opet lokalni saborci, a uz njih često i organizaciono organizovani "meštani" iz autobusa. Neke od manifestacija te duhovnosti, kao valjevska čvarkijada, oplenačka berba iliti rajačka kosidba prosto odnose čitaoca ka sličnim manifestacijama trećeg poglavlja, s naslovom "Dizanje lestvice". Boksijada pred g. Palmom u Končarevu, recimo, i sletijada u Makišu, a pred puno ministara i sekretara, pridružuju se čuvenim i antologijskim reportažama našeg hroničara iz starih "Vremena" i predašnjih knjiga. I taman kad pomisliš da nema dalje i da se dalje ne može u tom"uspehu i razvoju", stiže četvrto poglavlje "Vozom i peške" otvoreno atraktivnim opisima "uživo" rađene TV "Šarenice" g. Žike sa javnog servisa, što subotom što nedeljom pre podne, sa Tešnjara (a moglo je i sa Kablara!). Tu se i plivanje za krst časni i ledeni, a pred g. Irinejom patrijarhom, antologijski nadmeće sa opisima mačkatske pršutijade, ova sa saborovanjem povlenskim a ono sa zimnicijadom u Koceljevi, koja je u ovoj hrono-kolekciji isprednjačila u akciji i aktivnosti.

Iz vidovdanskog Andrićgrada, sa sve zvanicama, lako se preskoči u na(p)redno, brzo pristiglo, peto poglavlje, u legendarnu i takoreći brendiranu Guču, iz koje ćemo omiljenim citatom i da završimo ovaj osvrt, na kraju, kad mu bude vreme i mesto. A od Guče "nacionale" do vaseljenske Tucijade samo je korak, sa sve "pitoresknim" popom Grozdanom, koji se ozbiljno nameće kao junak budućih Todorovih reportaža. Još da prođu energetska polja iz sela Drenajića, i čitalac (a i pisac) su spremni za Sajam knjiga, sa sve sabranim Dobricom, Bećkovićem, Karajlićem, Kustom i drugim "najboljim srpskim piscima današnjice i sutrašnjice", ako bog da!

Šesto, poentno poglavlje najkraće je, a iz naslovnog članka "U tri lepe..." evo citata koji objašnjava o čemu se tu, u našem životu i hronici njegovoj radi poslednjih, pa skoro trideset (il' možda i četrdeset) godin(ic)a: "Moglo bi se reći da se sve zna, znalo, o Miloševićevoj Srbiji, i onoj boljoj, Drugoj Srbiji, koja ju je ukinula. Sve se znalo, ali se zaboravilo, i kao što biva u tom nazad napredovanju, dogurali smo da budemo gde jesmo, da i Treća Srbija dođe po svoje. Mada, ako se stvar pogleda bolje, i u toj celini i celosti, more se rekne da je taj škart ovde uvek bio na ceni, da se samocenio..."

Pisalo se i pisao sam već o jezičkim i stilskim manevrima pomoću kojih Dragan Todorović svoje opise *spektakularnih spektakla* serbskih dinamizuje, satirizuje, koloriše – predstavljajući haos odgovarajućim "okrljaštenim" rečima, sintagmama i rečenicama i čineći tako da lakše gledamo u njega i razaznajemo suštu prirodu ovih "jada" (dugouzlazni na prvo "a"!), pa da se često u muci i smejemo – kada u sebi, a kada na sav glas, čim Todor "montažom atrakcija" ulovi karnevalski haos od koga se pada na "du-...gačku priču" ali i na glavu, zavisi od rakursa, iz kojeg ih majstor ovdašnji(je)h portreta i sadašnji(je)h pejzaža, hvata. Mene od smeha nikad ne zaboli glava, čak i kada Todorov opis kreščendira, kao u živolaznom opisu gučevštine: "Opšte teranje, samo drma i preskače, muzika se odvrnula, sve karleuše ovog sveta se pomešale, u jednoj točionici rusvaj i potop, jedna, a to takvo ko da su dve, so dugačke noge, bez šipke se vlada ko da nastupa na tri šipke, ne da izvodi umetnost, hoda uzbrdo, nogama dohvata konstrukciju krova, prelazi iz tiho u tiše, iz žestokog u žešće, to sve diglo glave, sve to baldiše i tiltuje..."

Bezbeli, Todore! ¶

VASA PAVKOVIĆ

O mrtvima sve najbolje

Poželi čovek, čitajući ove tekstove, da umre na kratko, samo da bi Pančić o njemu pisao, pa da se onda povrati, kao onaj Lazar, i mirno pročita šta je ovaj hroničar naših života i naših smrti imao da kaže o njemu

U stvari, nije jasno zašto bi se o mrtvima uvek govorilo dobro? Zašto bi se o mrtvima uopšte govorilo dobro, kada, humanizmu & renesansi uprkos, ubedljiva većina mrtvih to nije zaslužila? Ima licemerja u toj praksi, naravno. Još češće reč je o pukom konformizmu ("valja se"). Najčešće, to je politički impuls koji sa svakom smrću uvek iznova utemeljuje zajednicu: dobar čovek, dobar život, dobra smrt, dakle dobro mesto za život. Ali postoji u posmrtnom govoru nešto još važnije: govoreći o mrtvima govorimo, u osnovi, o tome šta je to do čega držimo u sopstvenim životima. "Pišući o onima koji su napustili naš svet, uvek pišemo i o sebi, o svojoj relaciji s njima, čak i ako ona nije ni na koji način privatna, ili možda utoliko pre ako je tako. Jer, značajni pojedinci utiču na nas i naše živote, menjamo se i sazrevamo pod njihovim uticajem ili čvrsnemo baš u totalnom otporu njima i onome što predstavljaju. Nekrolog u kojem nema ničeg autobiografskog više je birokratski *izveštaj o smrti* nego bilo šta drugo, a ja nisam komunalni mrtvozornik", piše Teofil Pančić u svojoj zbirci izabranih nekrologa *Pilule protiv zaborava* (Vreme 2016, str. 60). Smrti su neka vrsta paradoksalnog đubriva života: život se hrani zaboravom smrti koja klija u njemu samom, ali to radi (eto paradoksa) tako što neguje sećanje na umrle. O tome, pak, kako ćemo umrlog pamtiti manje zavisi od krhkih sećanja i naših osećanja – dobrih ili rđavih, svejedno – a više od piščevog majstorstva. Tu sledi novi paradoks koji Pančić ne propušta da uoči: "objektivni" opis, dakle prikaz koji pretenduje na to da pokaže kakav je neko *zaista* bio za života, pretvara se u *izveštaj o smrti*. Takav osvrt, utoliko, nije drugo do kolac kojim se umrli definitivno upokojava. Ali ako se ne libimo da, imajući poverenja u sopstveni jezik, pišemo o tome zašto je *nama* umrli bio važan, ako, dakle (i eto paradoksa), govoreći o umrlom kažemo štošta i o nama samima, izveštaj o smrti pretvara se u tekst, u hroniku, u igru sećanja, u otpor zaboravu.

Iako je posmrtni govor (posmrtni tekst) žanr star koliko i istorija, kod nas zbirke nekrologa jedva da postoje, a ovakvu kakvu je napisao i sklopio Teofil Pančić teško je pronaći i u većim kulturama. Jer, "o mrtvima sve najbolje", naravno, osim o onima koji se za dobro slovo nisu kvalifikovali, ali za nekakvo slovo ipak jesu. U jednu grupu sakupljeni su tekstovi o ljudima koji su ostavili debeo i dobar trag u našim životima, o intelektualno moćnima i moralno neukaljanima. To je, dabome, prirodno Pančićevo okruženje: s kim si takav si. Nežan tekst Mirku Đorđeviću i Jozefu Škvoreckom, reči dubokog poštovanja Bogdanu Tirnaniću, reski i rezignirani oproštaj od Zorana Đinđića, divljenje Tarasu Kermauneru i Aleksandru Tišmi, dozivanje duha Duška Radovića, pozdrav Janu Djuriju, Džou Strameru i sopstvenom muzičkom ukusu, poslednji izlazak Bate Stojkovića i Arsena Dedića na scenu... Potom, tu su oproštaji od stvari, prostora, situacija. Malo neobično, ali beskrajno zanimljivo. Oprašta se Pančić od redakcije "Vremena" u Ulici Mišarskoj (dakle od prostora, da ne bude zabune; ljudski su resursi i dalje, dobrome bogu hvala, živo, zdravo i u odličnoj formi). Pamti, nad razorenim Sarajevom, jedan drugi i drugačiji grad, ali pamti i njegove ubice. Iz sećanja izvlači jedan davno preminuli hrvatski nedeljnik, jednu zabranjenu pozorišnu predstavu, piše o jednom umrlom Radiju (B92), a po malo se, u najknjiževnijem tekstu ove zbirke ("Drahma i ništa"), seća i mladosti zagrebačke svoje. No, kako to već biva, posebnu pažnju privlače tekstovi o ljudima koji, najblaže rečeno, nisu kružili istom umetničkom, građanskom, ili moralnom orbitom kao Pančić, oni koji su, recimo to nežno, vukli debelu senku za sobom. Ako bismo rekli da im nekrologa pisac ne zaboravlja ništa, ovo bi "ništa" valjalo shvatiti doslovno. Dobrici Ćosiću posvećena su, recimo, dva teksta i to ne zato što je ovaj dva puta umro – nije, umirao je on i oživljavao mnogo puta – već zato što je u životu uradio dosta toga vrednog i još više bezvrednog i štetnog, a da ono neoprostivo nije poništilo ni "Deobe" ni "Bajku", što, čini se, čitači lošijeg pamćenja nekako previđaju. Zapanjujuće je s kakvom lucidnošću razume Pančić tog čoveka i njegove lomove koji su, na žalost, lomili i svet koji je on nastojao da oblikuje prema sopstvenoj meri. Ne zaboravlja Pančić ni da (nam) je Momo Kapor, pre nego što je otkrio čari ljubavi prema sopstvenom narodu, bio važna, gotovo nezaobilazna književna figura. Nema, međutim, u ovim nekrolozima nikakve dvosmislenosti ili kolebanja. Ocrtao je robustnu figuru Aleksandra Tijanića sa sve pukotinama: ljudi su, naime, i pukotine. Nije se dao fascinirati Miloradom Pavićem: odveć je ovaj poverovao u sliku o sebi. Sve je čisto. Sve je majstorski zapisano.

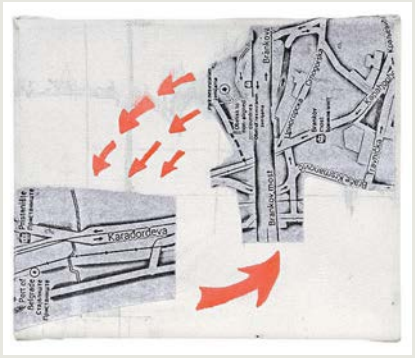
Poželi čovek, čitajući ove tekstove, da umre na kratko, samo da bi Pančić o njemu pisao, pa da se onda povrati, kao onaj Lazar, i mirno pročita šta je ovaj hroničar naših života i naših smrti imao da kaže o njemu. Ako je zaslužio, to jest. U suprotnom, bolje je ne umirati. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Danak bogatima

Lepo je kada se neko iz inostranstva zanima za umetnike iz Srbije, ali ne kao Beneton

Krajem novembra niz mojih kolega umetnika postavio je na društvene mreže obaveštenje o svom uključivanju u Benetonovu međunarodnu kolekciju svetske umetnosti "Imago Mundi". Na prvi pogled, prava vest za lajkovanje. Lepo je kada se neko iz inostranstva zanima za umetnike iz Srbije, i njih 136 predstavi u katalogu pod zvučnim nazivom *Srbija: ponovo razmotrena* (*Serbia Reconsidered*). Međutim, ja sam odbio da moj rad bude uvršten u pomenutu kolekciju.

AUTORI: Distruktura

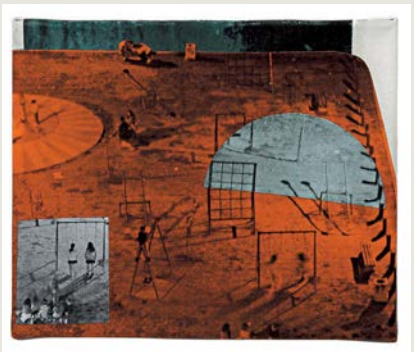
Poziv da priložim rad kolekciji "Imago Mundi" stigao je 2015. godine. U njemu je pisalo da je reč o obimnoj kolekciji u kojoj će na jednom mestu biti predstavljeni radovi umetnika iz celog sveta. Ali, kako mi je ubrzo postalo jasno, u pitanju nije kolekcija umetničkih dela koja je kolekcionar kupio. Naprotiv, njen pokretač, italijanski milijarder Lučano Beneton (jedan od osnivača modne imperije Beneton), zamislio je da mu svaki umetnik pokloni "sitnicu" – minijaturnu sliku dimenzija 10x12 cm – kako bi sebe i svoju kompaniju mogao da predstavi kao kolekcionare. Većina domaćih umetnika, koji se inače stalno žale kako u Srbiji nema tržišta, odmah je pohitala da bogatašu iz inostranstva pokloni svoj mali znak pažnje. On im je zauzvrat obećao izlaganje kolekcije po svetu i po dve strane u katalogu, koji će se deliti "svim velikim muzejima, najznačajnijim kustosima, galerijama, kolekcionarima i aukcijskim kućama". Umetnicima je obezbeđeno i predstavljanje na sajtu kolekcije, na kojem posetilac može da lista umetnička dela čak i po omiljenoj boji, verovatno po ugledu na džempere u onlajn prodavnici Benetona.

Onima koji se, poput mene, nisu odmah odazvali ovom "velikodušnom" pozivu, nakon par meseci je stigao podsetnik sa obaveštenjem da je rok za predaju radova produžen, uz napomenu da je određeni broj naših poznatih umetnika i profesora na akademijama već uzeo učešće u projektu. Ovo je mehanizam koji su do sada koristili pojedine privatne galerije, tzv. kolekcionari, strane korporacije i organizatori sličnih poklanjanja, jeftinog otkupljivanja i "trange-frange" poslovanja s radovima domaćih umetnika. Postupak je jednostavan: prvo ubediti poznate umetnike da učestvuju, a zatim to upotrebiti kao adut za uveravanje mlađih i manje poznatih umetnika da po svaku cenu treba da obezbede svoje mesto među odabranima. Niz naših poznatih umetnika je pristao na ovo, po svemu sudeći, bez ikakve nadoknade – za razliku od svojih kolega, poznatih umetnika iz austrijskog dela kolekcije "Imago Mundi". Naime, kako saznajemo iz teksta u bečkom dnevnom listu "Kurier", kustos austrijskog dela kolekcije "Imago Mundi" Peter Noever potrudio se da na neki način nagradi barem poznate umetnike, arhitekte i dizajnere koji su Lučanu Benetonu poklonili svoje radove, pa je trinaestoro najpoznatijih (Vito Akonči, Zaha Hadid, Herman Nič, Kiki Smit i dr.) prošle godine nagrađeno sa po 11.000 evra za troškove izrade velikih instalacija koje su pokazali na izložbi austrijskog dela kolekcije "Imago Mundi". U ovom veoma kritičkom tekstu navodi se sa žaljenjem da je samo nekoliko pozvanih austrijskih umetnika – poput Ervina Vurma ili Arnulfa Rajnera – odbilo da isporuči svoj rad Lučanu Benetonu.

Aleksandar Rafajlović

U katalogu *Srbija: ponovo razmotrena* u kome su predstavljeni umetnici iz Srbije, naša zemlja je opisana kao beznadežno mesto, uz već čuveno kukumavčenje kako u njoj nema dovoljno izlagačkog prostora, razvijenog tržišta ili državne podrške umetnicima. Nije sporno da je procenat koji se izdvaja za kulturu iz državnog budžeta nizak, ali naša država od umetnika barem ništa ne traži besplatno. S druge strane, Benetonovo sakupljanje besplatnih sličica opisano je u katalogu kao "plemenit" i "utopistički" poduhvat koji "može da pomogne" srpskim umetnicima. Nije samo jasno na koji način poklanjanje radova može da podstakne tržište umetnosti? Zašto bi bogati kupovali, kada su umetnici spremni da im poklanjaju?

Milena Putnik

Pozivam kolege umetnike da "ponovo razmotre" svoj postupak. Jedini dobitnik u ovoj priči je Beneton koji jeftino pribavlja sebi imidž društveno odgovorne kompanije. Ono što umetnici iz Srbije dobijaju jeste još jedna zvučna, ali u suštini irelevantna stavka u biografiji. Dobijaju i lažni osećaj da su ravnopravno tretirani u inostranstvu, odnosno jalovu nadu da će neki zaista veliki svetski kolekcionar, muzej ili aukcijska kuća, odabrati baš njih listajući Benetonovu kolekciju, valjda, prema omiljenoj boji. ¶

NIKOLA PEŠIĆ

Četiri lica traže producenta

Foto: filmstado.com

Film *Stado* je pokušao da sa dosta humora i još više gorčine ukaže na katastrofalan položaj u koji su tranzicija i tobožnja demokratija odgurale sve naše umetnike i njihovu umetnost

Iako je sasvim moguće površno posmatrati film *Stado* kao donekle uspelu i smešnu priču na čijoj su se realizaciji iza kamere udružili jedan iskusan i renomiran dramski pisac (Nebojša Romčević) u funkciji scenariste i verovatno jedno od najpopularnijih glumačkih imena savremene srpske kinematografije (Nikola Kojo) kao pomalo neočekivani reditelj debitant, nema nikakve sumnje da su prave kreativne i idejne pobude na kojima je niklo ovo delo daleko ozbiljnije, dublje i složenije. Jer, kada se slegne prašina za zahuktalo farsičnim i uslovno uverljivim kolopletom događaja koji čine ovaj film, ali i kada utrne jednodimenzionalna i instantna efektnost pojedinih replika i gegova koje ispaljuju njegovi junaci, *Stado* će bez mnogo dilema ostati upamćeno kao rad koji je pokušao da sa dosta humora i još više neizbežne gorčine ukaže na zaista katastrofalan položaj u koji je danas i ovde neman tranzicije i tobožnje demokratije odgurala sve naše umetnike i njihovu umetnost zajedno sa njima.

Zamišljen i izveden kao ne baš srećna kombinacija domanovićevske alegoričnosti i pirandelovske persiflaže, ovaj film pripoveda o rizičnoj avanturi u koju ulete četiri ugledna glumačka lica u nastojanju da realizuju genijalan scenario koji im je pao u šake. Ovo, naravno, nije ni prvi ni poslednji put da se domaća kinematografija određenim produktom okreće sebi samoj i da introspektivno esejizira o vlastitoj sudbini, no nakon što je to u prošlosti pokušavano zaodevanjem u ruho trilera (*Bolje od bekstva*, 1993), melodrame (*Senke uspomena*, 2000) ili drame (*Turneja*, 2008) sa krajnje diskutabilnim ishodima, *Stado* je zanimljivo i zato što nastoji da po prvi put učini isto ili slično u prividno veselijem žanrovskom ključu. Razume se, dotična ideja se nikako ne može okarakterisati kao originalna i nova, jer smešni doživljaji glumaca i njihovih trupa zabavljaju narod i polemišu sa stvarnošću još od srednjovekovnih vremena, a utisak je da Romčević i Kojo nisu ni imali nameru da ma koga fasciniraju autohtonošću odabrane forme i sadržaja, nego da su svu svoju energiju okrenuli ka opravdanoj potrebi da konačno i otvoreno progovore o činjenici da u mučnom okruženju koje svi delimo umetnički hleb ima i mnogo više od sedam proverbijalnih kora.

Ne velikom platnu, međutim, ta plemenita i hrabra pobuda umesto da teži suglasju sa tragikomičnim eskapadama junaka *Stada* uporno vuče na svoju stranu, pa nužan sinhronitet burlesknog zapleta i satirične angažovanosti ostaje samo pusta želja, a moć čitavog filma postepeno kopni pod teretom tako krupne kreativne nedorečenosti. Van pozorišta znatno poznatiji kao televizijski nego kao filmski autor, Romčević nije svojim iskustvom doprineo izgradnji motivacije nosećih karaktera, već se zadovoljio sitkomovskim pretrčavanjem iz scene u scenu i od šale do šale, dok ni Kojo kao reditelj nije uspeo da iz sebe i svih drugih glumaca (koje predvode Vesna Trivalić, Nataša Ninković i Zoran Cvijanović) izvuče išta više od očekivanog šarma i povremene žanrovske ubedljivosti. Arhetipovi i karikature koji dominiraju tim komičnim slojem *Stada* preslikavaju se, nažalost, i na onaj njegov plan koji je trebalo da bude ideološki prodoran, ubojit i beskompromisan, usled čega mogući poetski obračun sa temeljnim uporištima ovdašnje stvaralačke marginalizacije i beznađa (političari, finansijski moćnici, kriminalci i aparatčici) ekspresno gubi veći deo argumentacije i uverljivosti, pretvarajući kompletno ovo ostvarenje u mlaku humoresku.

Na kraju, uprkos svemu, ispada da ovakvo *Stado* ipak ostavlja za sobom i neka kinematografski i društveno vrlo važna i dalekosežna pitanja. Da li je, pre svega, uopšte i realno očekivati da u apsolutno nekomercijalnom i samostalno neodrživom sistemu kakav je moderan srpski film bilo ko može da žigoše i raskrinka njegove oveštale mehanizme s jedne strane, dok je na drugoj strani primoran da ih dosledno poštuje ne bi li nekako zatvorio produkcionu i finansijsku konstrukciju onoga što bi voleo da snimi i kasnije porine u bioskope? Da li je, osim toga, opravdano i logično tražiti od istaknutih predstavnika glavne struje naše kinematografije (što Romčević i Kojo svakako jesu) da silovitim kreativnim zaokretima ustalasaju žabokrečinu u kojoj i sami tavore, odnosno da li su nasušne revolucionarne promene podvig koji iznose oni zadovoljni i etablirani ili oni nezadovoljni i osujećeni? I, najzad, ako je čistokrvni angažman i frontalni sukob sa dosadašnjom proizvodnom praksom misija koju do kraja mogu da ispune samo pojedinci koji rade ispod radara, kada će neko od takvih isplivati na površinu, sabrati i sklopiti skupocene kockice, iskoristiti prednosti modernih tehnologija i načiniti film koji ćemo pamtiti kao međaš i početak nove, pravičnije stvaralačke epohe? ¶

ALEKSANDAR D. KOSTIĆ

Utisci sa koncerta

Lete patike i telefoni

Beogradski bend Repetitor u Domu omladine Beograda predstavio novi album *Gde ćeš*, koji domaća i svetska kritika hvale već drugi mesec

Postoje manje-više dobri, isti takvi loši, zatim koncerti koji su generalno okej ali vas ostavljaju ravnodušnim, oni koji su svirkom loši ali vas energijom oduševe. Međutim, tu su i oni rijetki vanserijski u svim segmentima, kakav je bio koncert garažnog-postpunk-noise trija Repetitor u subotu u Domu omladine Beograda na koncertnoj promociji njihovog trećeg album *Gde ćeš* u izdanju slovenačke kuće Moonlee Records. Koliko god puta ih slušali, bilo na samostalnom koncertu, festivalu, klupskoj svirci, energija koju odašilju beogradski Repetitori (Boris Vlastelica – glas i gitara, Ana-Marija Cupin – glas i bas, i Milena Milutinović – bubanj) u stanju su da vas raspamete. Žestoko, moćno, divlje i u trajanju od, čini se, sekund.

Tek je nekoliko prvih taktova bilo dovoljno da "Amerikana" krene da pršti od energije koja je stizala sa bine, a koja je uzvraćena od vjerovatno svake osobe u publici. Uvod u predstavljanje novog albuma bile su pjesme sa prethodna dva – *Sve što vidim prvi je put* (2008) i *Dobrodošli na okean* (2013). Sledile su *Kralj ničega* i *Ako te ikada sretnem* sa novog albuma koji, kao nešto novo, ima ljubavne pjesme koje su u prethodnim izdanjima bile na nivou incidenta. Pjesmu za pjesmom dok nije odsvirana i poslednja sa novog albuma, publika je ispratila glasom i tijelom – činilo se da im je album star tek dva mjeseca najpoznatiji na svijetu. Pokazalo se da publika dijeli mišljenje naših i komšijskih, te kritičara uglednih muzičkih blogova u Evropi (posebno u Velikoj Britaniji) i Americi koji ne prestaju da hvale album. Uprkos srpskom jeziku, koji Repetitor isključivo koristi, pjesma koja je prije nekoliko dana predstavljena kao spot – *Suženi snovi*, puštena je na BBC Radiju 6, a izvrsna recenzija stigla je i sa uticajnog britanskog muzičkog portala *Louder Than War*.

U subotu u "Amerikani" ipak nismo razmišljali o tome da Repetitor muzikom probija granice, da svira u Kini, Rusiji i svakoj evropskoj zabiti, već smo si dali oduška i uživali u onome što su to veče Boris, Milena i Ana-Marija dijelili samo sa nama – u Beogradu. Letjele su patike, telefoni i tjelesne izlučevine, dodirivali smo jedni druge, članove benda i njihove instrumente. Na momente su oni bili *u* a još češće *na* publici, dok su pojedinci iz mase uspjeli da se nađu i na stejdžu.

Kada je odsvirana svaka pjesma sa novog albuma, dobar dio pjesama sa prethodna dva, a potom i dva izmoljena bisa, bili smo sebični i htjeli smo još. Tek ujutru (čitaj: po podne) bol u mišićima probudio je saosjećanje te pomisao na to koliko li su tek umorni oni koji su nam dali najbolje od sebe te subotnje večeri a koji su večerima prije toga imali niz vjerovatno jednako energičnih koncerata, te će ih tek imati, jer promocija novog albuma bezuvjetno se nastavlja. ¶

JOVANA PREŠIĆ

DRAGAN ILIĆ

Zamračeni vidici

Ovo nije bila emisija populističkog tipa, baš naprotiv, ali je bila jedina u Srbiji, a verovatno i u regionu

Trinaestog maja na nekadašnji Dan bezbednosti, na Drugom programu RTS-a je emitovana poslednja emisija "Vidik", autorke Jasmine Vujnović Milošević.

Posle pet godina emitovanja, svakog drugog petka u mesecu, u kasnim večernjim časovima, izgubljena je jedina emisija u Srbiji gde se na kritičan način promišljalo i govorilo o važnim društvenim temama. Provociran je kritički pristup, odbacivanje stereotipa i favorizovan individualni stav naspram kolektivnih obrazaca mišljenja. Vrhunski intelektualci, uz zanimljivu upotrebu citata, kao inspiracije za razgovor, bavili su se univerzalnim pitanjima pojedinca i društva – od z bomore, preko vere i pohlepe do medija i slobode.

Ovo nije bila emisija populističkog tipa, baš nap bila jedina u Srbiji, a verovatno i u regionu, nakon uk nih emisija polemičkog tipa na 3. Programu HRT-a.

Bilo je nešto od "stare televizije" u ovom izdanju, šali zanimljive aktere kako na televiziji govore o ter se ne smatraju "televizičnim". U doba kada se u medijima vre me meri sekundama, razgovor koji traje sat vremena smatra se potpunom egzotikom. Nadalje, potvrđuje se da su mnoge dileme današnjeg čoveka i društva univerzalne, od nastanka filozofije, od antičkih vremena, samo se njima u medijima bavimo sve površnije.

Zato nije bilo mnogo reakcija kada novi urednik Obrazovno-naučnog programa Ilija Cerović nije potpisao odobrenje za nastavak emitovanja novih epizoda "Vidika". Nije Čvorović, ali je na Dan bezbednosti pobedila potreba RTS-a da nam ponudi nove i "modernije" TV formate. Naravno, nismo dobili ništa, što je opet simbolično jer ili imate program širokih vidika ili ga nemate.

Tako je teret društvene kritike ostao na emisiji "Čas anatomije" na RTS-u 2, gde su gosti akteri kulturne scene Srbije, tako da su autori ujedno kritičari i analitičari. Emisiju uređuju Marija Nenezić i Jasmina Vrbavac. Pošto je filozofija sahranjena, ostala je kultura, pa se kroz tu prizmu još diskutuje o stanju u društvu. Reditelj Filip Čolović je pokušao da kroz kreativnu scenografiju i uglove snimanja doda dinamiku emisiji i bolje je vizuelno uobliči. Ipak, dok gledam "Čas anatomije" neprekidno imam utisak da se emisija snima gerilski, kada se na RTS-u izređaju politika, sport, doktorska ordinacija, muzika, pa ako ostane sat vremena prazan studio – daj ga onima iz kulture. Isti osećaj sam imao kada sam gledao razgovore u "Trezoru", a onda su se u jednoj emisiji usred razgovora zaista otvorila vrata i neko se zapitao šta se tu snima. Bojana Andrić je očigledno namerno ostavila taj deo emisije, jer kultura i istoriografija moraju da snimaju "iz prve" kao na samom početku televizije na magnetoskopima.

U "Času anatomije" se desila slična stvar kada je nekom iz ekipe gotovo pola minuta zvonio mobilni telefon dok se nije vratio i ugasio ga. Ne zanima čoveka tema.

Na kraju, postoji još jedna emisija na RTS-u koja se bavi sličnom tematikom a nosi naziv "Socijalizam ili kapitalizam", gde autor Nenad Milošević kroz portrete savremenika pokušava kontinuitet naše kulturne scene.

sam upamtio portret Dimitrija Tasića, čoveka koji o časopis "Vidici" (gle tužne reprize gašenja vidika iji), izdao dela Slobodana Jovanovića, zatim Milo skog, urednik u BIGZ-u, a pre toga bio deo redak turu Televizije Beograd gde je predstavljao dela e i društvene teorije. Već nedeljama mota mi se po glavi njegova priča o odlasku sa televizije. Bio je na Televiziji Beograd u vreme njenog uzleta, ali je brzo ostao zatečen pred činjenicom da se njegov lik i ime zahvaljujući masovnom mediju pojavljuju na celom ekranu. Što je bilo obrnuto proporcionalno značaju tema o kojima je izveštavao. Znate, nekada se u Dnevniku opširno govorilo o svim aktivnostima drugova i drugarica u oblasti kulture kao važnom delu društveno-političkog rada. Nekako u isto vreme, Dimitrije Tasić se prisetio kako je jedan slovenački filozof na 20 stranica u jednom stručnom časopisu analizirao Hajdegerov tekst i na kraju se potpisao inicijalima. Kada ga je upitao zašto ne puno ime i prezime, filozof mu je odgovorio kako to ne bi bilo u redu jer nije iznosio sopstvene ideje već se bavio Hajdegerovim delom. Tog trenutka je Dimitrije Tasić shvatio kuda vode masovni mediji i postideo se svog lika preko celog ekrana sa imenom i prezimenom dok izveštava o nekakvim zaključcima sa kongresa pisaca-samoupravljača. Čovek je shvatio da želi da se bavi izdavaštvom i danas verujem da je doneo pravu odluku.

Na sreću, tada je postojala kakva-takva mogućnost izbora, a ja se plašim da danas nakon gašenja jedine emisije koja se bavi Filozofijom nema alternative. A "Čas anatomije" možemo posmatrati i kao autopsiju kulturne scene, njeno seciranje, jer se i tu prostor u medijima drastično sužava. Zameniće je izveštaji sa crvenih tepiha i zaključci o našoj nacionalnoj kulturi – najboljoj na svetu. ¶

šaljem ti naslovnu i PDF broja, je l tebi to treba, šta ti treba u stvari?

Evropa: Strah od desnog populizma

SAVRŠENA OL

Proevropski kandidat dobio je predsedničke izbore u Austriji, antievropski populisti pobedili su na referendumu u Italiji. Fudbalskim rečnikom rečeno: u 3. kolu Zapadne demokratske lige odigrane u nedelju 4. decembra Umerene snage i Populisti odigrali su nerešeno 1:1

Posle Brexita i predsedničkih izbora u SAD, među političkom nomenklaturom zapadnog sveta zavladao je strah od demokratije. Svaki izlazak građana na birališta pretvorio se u ogorčenu bitku "sistemskih" i "antisistemskih" snaga, za i protiv Evropske unije.

Ova borba preselila se i u Austriju, gde su se u nedelju 4. decembra posle mnogo peripetija održali ponovljeni, odloženi predsednički izbori, koji u normalnim okolnostima jedva da bi nekoga zanimali. Izbori su se pretvorili u plebiscit o pogledu na svet i pravac u kome Austrija treba da se kreće: energični desničarski kandidat Norbert Hofer (45) zagriženo je zastupao zatvaranje zemlje, "manje Evrope", slabljenje institucija Evropske unije, nacionalizam na granici šovinizma, protivio se prihvatanju izbeglica; sa druge strane, smireni profesor u penziji, bivši šef Zelenih Aleksander van der Belen (72) zastupao je građanske ideje, ravnopravnost različitosti, otvaranje zemlje, jačanje EU i dobrodošlicu izbeglicama sa Bliskog istoka i iz Afrike.

Nametnulo se pitanje: da li se desni populizam i ksenofobija (reč godine 2016) šire nezaustavljivo kao prerijski požar?

Zaustavljeni su, makar privremeno. Van der Belen je dobio sa solidnom razlikom od preko tri procenta. "Čitavoj Evropi pao je kamen sa srca", izjavio je potpredsednik nemačke vlade i šef socijaldemokrata Sigmar Gabrijel i dodao da je rezultat "jasna pobeda razuma nad desnim populizmom".

Posle pobede Van der Belena slavlje u Briselu i "sistemskih snaga" diljem Evrope nije dugo trajalo. Takođe, u nedelju 4. decembra održan je i referendum o reformi ustavnog sistema u Italiji, koji je prerastao u plebiscit "za" i "protiv" premijera Matea Rencija, a stilizovan u okršaj "proevropskih" i "antievropskih" snaga. Renci, socijaldemokrata koji se zalaže za jačanje EU, ubedljivo je poražen sa preko dvadeset procenata razlike, njegov predlog ustavnih reformi je odbačen. Shodno svom obećanju, Renci je u ponedeljak ponudio svoju ostavku.

Ubedljiv poraz Rencija svodi se na istu jednačinu kao u slučaju Brexita i pobede Donalda Trampa: Italijani su ekstremno nezadovoljni državom, vlašću i svojim životom. Kriza koja traje decenijama progutala je nekada jaki srednji sloj. Privredna globalizacija podelila je društvo na malobrojne bogate dobitnike i širok sloj gubitnika. Socijalni mir trajao je dok je bilo nade da će budućim generacijama biti bolje. Ta nada se u međuvremenu izvitoperila jer je u mnogim zemljama nezaposlenost mladih blizu pedeset odsto. Izveštači govore o besu mladih Italijana usmerenom prema državi i etabliranim partijama, referendum o ustavnim promenama u takvoj atmosferi pretvorio se u plebiscit "protiv političke kaste".

Politička nestabilnost u Italiji i sama mogućnost dolaska populista na vlast koji u igru ubacaju mogućnost referenduma o izlasku Italije iz EU i/ili evrozone mogla bi da ima kobne posledice po inače veoma lošu privrednu situaciju: javni dug Italije premašio je 2000 milijardi evra, iznos trulih bankarskih kredita procenjuje se na blizu 400 milijardi evra, privreda stagnira decenijama. Posle izlaska Velike Britanije treća ekonomija EU je na kolenima.

LUJA

EVROPSKI KONTRASTI: Novoizabrani austrijski predsednik Van der Belen i italijanski premijer u ostavci Renci
Fotografije: AP

U EU unutrašnja politika više ne može da se posmatra izolovano: svaki izbori, svaki nacionalni referendum postali su deo opšte frontalne borbe "sistemskih" i "antisistemskih" snaga, "proevropskih" i "antievropskih", "otvorenih" i "ksenofobičnih", tradicionalnih političkih partija i pre svega ultradesnih, tek ponegde levih, populističkih partija i pokreta (Mađarska, Poljska, Grčka, Brexit, duga senka Donalda Trampa).

Ovaj okršaj predstoji naredne godine na parlamentarnim izborima u Holandiji, Francuskoj i Nemačkoj, tu negde su na redu i parlamentarni izbori u Austriji. Jaz u evropskom društvu postaje sve veći. Raste netrpeljivost, govor mržnje sve je glasniji, strasti su uzburkane, sve je manje dijaloga, a sve više nesuvislog, neargumentovanog prepucavanja. Trend je jačanje desnih populista. U uspehu Van der Belena traži se recept za zaustavljenje ovog trenda.

Između Putinove Rusije i Erdoganove Turske, uz najezdu izbeglica, sa finansijskom krizom koja ne prolazi, Evropi 2017. godine, kako neko reče, preti "savršena oluja". ¶

ANDREJ IVANJI

Predsednički izbori u Austriji: Poraz desnog populiste

Prvo poluvreme

"Još ćete se začuditi šta je sve moguće." Ovu izjavu kandidata desničarske Slobodarske partije Norberta Hofera jedna polovina austrijskog društva doživljavala je kao obećanje, druga kao pretnju. Rezultati izbora su pokazali da je baš Hofer "doživeo svoje plavo čudo", to je izreka koja se na nemačkom koristi za neprijatno iznenađenje

Za "Vreme" iz Beča

Beč, Mariahilfer štrase. Na jednom plakatu Aleksandera van der Belena neko je na njegovom čelu crvenim flomasterom napisao *Nazi* (nacista). Ispod toga crnim flomasterom je dopisano *Jude* (Jevrejin). U predizbornim periodima nije neobično da su bilbordi i plakati išarani, ali nekom turisti koji nije pratio ovu neobično dugačku i relativno prljavu kampanju za predsedničke izbore verovatno neće biti jasno kako je moguće da neko dođe na tako sumanutu ideju da napiše "nacista" na čelu zelenog kandidata, koji pritom čak nije rođeni Austrijanac. Stvar je u tome da su slobodarci Van der Belenu prebacivali da je njegov otac, Rus sa holandskim korenima, koji je kao politički izbeglica došao u Austriju 1944, sarađivao sa nacistima u Estoniji.

Nacističko doba u austrijskoj istoriji još uvek je bitno za razumevanje aktuelne političke situacije. Tako je s druge strane 89-godišnja *Frau Gertrude* (gospođa Gertrude) postala as u rukavu zelenog kandidata: ta gospođa je na sopstvenu inicijativu u kratkom videu upozorila austrijske birače da nipošto ne smeju glasati za desničarskog kandidata, jer ona pamti nacističku diktaturu i ne bi želela da buduća generacija oseti išta od toga na svojoj koži. Gospođa Gertrude je kao jedina iz svoje porodice preživela logor u Aušvicu i neki analitičari tvrde da je njen stejtment umnogome doprineo pobedi zelenog kandidata.

"Prvo Brexit, onda Tramp, a kao sledeće biće Hofer. A onda Le Pen u Francuskoj i AfD u Nemačkoj, i tako dalje, i tako dalje..." – takav horor scenario širio se Austrijom nekoliko sedmica pre izbora, pa se 4. decembar iščekivao sa napetošću i dobrom dozom straha. Poznati austrijski kabaretista Jozef Hader tvrdio je, ipak, da "Hofer nije ni nalik Trampu. Jer, dok je Tramp otvoreno agresivan, Hofer krije svoju agresiju ispod maske (...) kod nas na selu za takve ljude, koji se prave da su fini i blagi a zapravo su agresivni, kaže se da su progutali sveću".

NEPODNOŠLJIVA NAPETOST

Samog 4. decembra u 17 sati napetost pred ekranima postala je skoro nepodnošljiva. Moderator na državnoj televiziji ORF bio je prinuđen da vuče vreme do objave prvih rezultata. To nije bila greška redakcije, nego je imalo veze sa činjenicom da su izbori 22. maja bili anulirani, pored ostalog i zato što su novinari o rezultatima izbora bili informisani još pre zatvaranja birališta. Ovaj put sve je bilo odrađeno korektno, pa je moderator bio uključen pre nego što se pojavio prvi dijagram sa rezultatima. A onda se, opet neočekivano za gledaoce koji su na prošlim izborima dugo čekali konačan rezultat, odmah znao pobednik izbora: Aleksander van der Belen. Mnogi gledaoci su se spontano rasplakali od olakšanja. Prvo sam pomislila da su to samo neki moji sentimentalni prijatelji, ali kasnije se u novinama i na društvenim mrežama pokazalo da je bilo puno takvih slučajeva. Očigledno je kolektivna napetost poslednjih nekoliko sedmica bila jako intenzivna. Aktuelni rezultat glasi 48,3 odsto za Hofera i 51,7 odsto za Van der Belena. Kao i na prethodnim, poništenim »

izborima Van der Belen je dobio veću podršku u gradovima, dok je Hofer osvojio seoska područja.

POLARIZACIJA I KONFRONTACIJA

U predizbornim konfrontacijama na televiziji, oba kandidata su prebacivala jedan drugom da lažu, Hofer je čak prebacio svom protivniku da se nekad bavio špijunažom. Van der Belen je tvrdio da Hofer planira da direktno ili indirektno učestvuje u procesu uništavanja Evropske unije.

Predsednički izbori pokazali su neverovatno visok stepen polarizacije i rascepljenosti u društvu, kao i visoku spremnost kandidata da spadnu na niske grane što se tiče nivoa političke diskusije. Hofer se predstavljao kao borac protiv establišmenta, mada je njegova parti-

ja već dva puta bila u vladi, ističe austrijski politolog Anton Pelinka i tvrdi da se radi o pogrešnoj interpretaciji, jer, recimo, "sam Van der Belen dolazi iz partije koja nikada nije bila u saveznoj vladi, a ipak su ga mnogi videli kao predstavnika mejnstrima i esteblišmenta".

Liberalni, levičarski nastrojeni segmenti austrijskog društva vole da misle o sebi da su oni "drugačija Austrija" i ti ljudi su posle ovih izbora zaista osetili veliko olakšanje. Međutim, bilo bi pogrešno ne uzimati ozbiljno izjavu šefa Slobodarske partije Hajnca Kristijana Štrahea, koji uprkos činjenici da je kandidat njegove partije izgubio, sa velikim optimizmom gleda u budućnost: "Godina 2017. biće godina Slobodarske partije! Naše vreme dolazi!", napisao je na Fejsbuku, s obzirom na to da će se parlamentarni izbori verovatno održati naredne godine. Predsednički izbori bili su tek prvo poluvreme.¶

MAŠA DABIĆ

Italijanski gambit

Posle ostavke Matea Rencija pitanje je šta očekuje treću najveću ekonomiju Evropske unije kojoj političke krize nisu nepoznanica

Organizujući referendum o ustavnim promenama, kojima je želeo da ojača centralnu vlast i ograniči uticaj Senata, italijanski premijer Mateo Renci politički se kockao i izgubio. Nakon što je 60 odsto birača odbacilo predlog vlade da reformiše zastareli i komplikovani sistem vlasti, koji u toj zemlji traje još od 1948. godine i usvajanja italijanskog Ustava, mladi i agilni Renci, preuzimajući odgovornost za referendumski poraz, predao je ostavku šefu države Serđu Matareli. Time se – na način neodoljivo sličan onome koji je zade-

DVA REZULTATA, DVE EMOCIJE: Austrijski kandidat Hofer i italijanski populista Grilo
Fotografije: AP

sio bivšeg britanskog premijera Dejvida Kamerona nakon Brexita – makar privremeno okončala uspešna politička karijera rođenog Toskanca i najmlađeg premijera u istoriji te zemlje.

DVE MUVE JEDNIM UDARCEM

Plan Matea Rencija bio je jednostavan. On je želeo da pobedom na referendumu "smanji nestabilnost političkog sistema", kako je nagoveštavao uoči građanskog izjašnjavanja, i da na taj način pokrene institucionalne i zakonodavne reforme, koje je obećavao još od kada je u februaru 2014. postao prvi čovek vlade. S druge strane, Renci je želeo da ovom pobedom zacementira svoju moć i ućutka sve glasnije i politički uticajnije populiste sa desnog i levog političkog spektra. Među njima, svakako najveći politički takmaci Rencijevoj vlasti bili su pripadnici populističkog pokreta Pet zvezdica, koji predvodi evroskeptik i bivši komičar Bepe Grilo, koji je na junskim lokalnim izborima do nogu potukao Rencijevu Demokratsku stranku u čak 18 od 20 gradova Italije.

Italijanski premijer, koji je odveć samouvereno vezao svoju političku sudbinu sa uspehom na referendumu, želeo je da gornjem domu parlamenta (Senatu) onemogući blokiranje zakona i pravo da pokrene postupak izglasavanja nepoverenja vladi. Takođe, dosadašnjih 315 izabranih senatora reformom je trebalo da bude zamenjeno sa 100 regionalnih većnika i gradonačelnika koji bi bili posredno birani. Reforma Ustava imala je za cilj i da ojača stabilnost vlade, jer je slabost dosadašnjeg sistema bila najvidljivija upravo u nestabilnosti vlada, imajući u vidu da je Italija u poslednjih sedamdeset godina imala čak 63 različita kabineta. Iako su se gotovo sve stranke u Italiji zalagale za takvu reformu, građani su, uz veliki odziv od čak 68,5 odsto, odbili ovaj predlog.

ŠTA ČEKA ITALIJU

Primajući ostavku premijera, italijanski predsednik Serđo Matarela ipak je zamolio Rencija da odloži planiranu ostavku na tu funkciju, barem dok parlament ne odobri budžet za 2017. godinu, što bi moglo da se dogodi već u petak. U saopštenju iz predsedničke kancelarije navodi se da bi čim budžet bude usvojen premijer mogao da podnese ostavku. Nakon toga najverovatniji scenario je formiranje prelazne tehničke vlade, koja bi imala podršku sadašnje, ili pak neke nove proširene većine u parlamentu. Kabinet u tehničkom mandatu imao bi zadatak da sprovede reformu izbornog zakona, jer će u Italiji 2018. biti održani opšti izbori. S obzirom na to da se sa svih strana, i zdesna (Severna liga) i sleva (Pet zvezdica) traži raspuštanje parlamenta i raspisivanje prevremenih izbora, pitanje je da li će prelazna vlada izgurati mandat do februara 2018, kada ističe mandat sadašnjeg parlamenta. ¶

UROŠ MITROVIĆ

Četvrtak, 15. decembar 2016. | 09.00h | Dom Narodne skupštine Republike Srbije, Beograd

Microsoft HEINEKEN ЕПС СРБИЈАГАС AMS OSIGURANJE Saruna wellness & fitness clubs Coca-Cola

PROGRAM KONFERENCIJE

08.30 - 09.45	Registration and Welcome Coffee
09.45 - 10.30	**Otvaranje konferencije:** **Aleksandar Vučić**, predsednik Vlade Republike Srbije **Ivica Dačić**, potpredsednik Vlade Srbije i ministar inostranih poslova **Zorana Mihajlović**, potpredsednica Vlade Republike Srbije **Ana Brnabić**, ministarka državne uprave i lokalne samouprave **Igor Mirović**, predsednik Vlade Vojvodine
10.30 - 11.30	**Panel br. 1 - Izbeglička kriza, godina druga**
Uvodničar:	**Aleksandar Vulin**, ministar za rad, boračka i socijalna pitanja
Moderator:	**Saša Gajin**, vanredni profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta Union u Beogradu
Učesnici:	**Hans Friedrich Schodder**, **Michael Saint-Lot**, **Ivan Lalić**, **Radoš Đurović**, **Aleksandra Joksimović**, ambasadori susednih država
11.30 – 11.45	Coffee Break
11.45 - 12.10	**Rusija u 2017.** **Aleksandar Čepurin**, ambasador Ruske Federacije
12.10 - 12.35	**Case Study 1 - #GlobalBritain** **Denis Keefe**, ambasador Velike Britanije u Beogradu
12.35 - 13.00	**Case Study 2 - Godina opasnog življenja** Geopolitički rizici u Evropi u 2017. **Laza Kekić**, The Economist Intelligence Unit, London
13.00 – 13.20	**Case Study 3** **Evropska prestonica kulture 2021.** **Miloš Vučević**, gradonačelnik Novog Sada
13.20 - 14.20	**Panel br. 2 - Exit Throug the Gift Shop** Kakvi idemo u Evropu i kakva nas Evropa čeka
Uvodno izlaganje:	**Maja Gojković**, predsednica Narodne skupštine Republike Srbije
Moderator:	**Aleksandar Simurdić**, Evropski pokret
Učesnici:	**Giuseppe Manzo**, **Jelena Milić**, **Tanja Miščević**, **Dejan Jović**, **Vedran Džihić**, **Ana Drašković**
14.20 - 15.20	Lunch Break
15.20 - 15.45	Case Study 4
15.45 - 16.10	**Case Study 5 - Nova tehnološka revolucija i globalizacija na raskršću** **Nebojša Katić**, ekonomski analitičar, London
16.10 - 17.00	**Profesional View:** **Energetska budućnost regiona u 2017.** **Dušan Bajatović**, generalni direktor Srbijagasa i **Aleksandar Jakovljević**, direktor Sektora za strategiju EPS
17.00 - 17.15	Coffee Break
17.15 - 17.40	**Case Study 6 - Pozitivan uticaj wellness-a na društvo i ekonomski razvoj** **Marko Aleksić**, operativni menadžer wellness kompanije ''Saruna''
17.40 - 18.40	**Panel br. 3 - Pink Economy** Uticaj LGBT prava na razvoj turizma i strana ulaganja
Moderator:	**Vanja Kovačev**
Učesnici:	**H.E. Dr Alona Fisher Kamm**, **Boris Milićević**, **Mina Srećković**, **Anita Novaković**, **Jasmina Blagojević**, **Ian Johnson**, **Miroslav Đorđević**
18.40 - 19.40	**Panel br. 4 - Beograd suzama (ne) veruje** Izazovi demetropolizacije Srbije
Moderator:	**Ivan Lalić**, Mikser House
Učesnici:	**Vesna Burojević**, **Aleksandar Šapić**, **Branislav Grubački**, **Milivoje Jovanović**, **Aida Ćorović**, **Nebojša Kuzmanović**
19.40 - 20.00	Zatvaranje konferencije
20.00 - 21.00	After Work Cocktail Party

Detaljan program i informacije o kotizacijama: www.color.rs/svetu2017

Ne verujemo ni mi njima

Na pitanje šta misli o problemu Krima, Lavrov kaže: "Jesam li propustio nešto iz geografije? Krim nije problem, Krim je teritorija Rusije", i dodaje da se realna i nezavisna politika obezbeđuje ne samo lepim rečima, već da je potrebno imati i revolver

U zapadnoj javnosti se sa slatkom jezom piše i tvituje o Putinovom ministru spoljnih poslova Sergeju Lavrovu, koji uskoro dolazi u posetu Srbiji (prvenstveno na ministarski sastanak Organizacije za crnomorsku ekonomsku saradnju, koja postoji još od tzv. Bosforske deklaracije 1992, a kojom je Srbija prethodnih šest meseci predsedavala). Francuski konzervativni "Figaro" ga je 2014. čak nazvao Taleranom ruske spoljne politike, koji personifikuje povratak Rusije na međunarodnu scenu. Levi "Liberasion" ga je 2013. nazvao Makijavelijem Putinove spoljne politike.

Lavrovu su na Zapadu nadenuli nadimak "Mister Njet", koje je svojevremeno bilo dato i Andreju Andrejeviču Gromiku, koji je pak tvrdio da su njegovo "njet" u UN ipak ređe slušali nego zapadnjačko "nou".

Gromiko, koji je sa Zapadom sklopio važne sporazume o ograničenju strateškog naoružanja, inače je bio taj ko je za generalnog sekretara KPSS-a predložio Mihaila Gorbačova.

Kasnije se pokajao, zamerivši Gorbačovu što je zbog diletantizma i površnosti težio da ostavi povoljan utisak na partnere po cenu slabljenja pozicije SSSR-a.

Moglo bi se reći da taj stav sada deli i Sergej Viktorovič Lavrov, koji obavlja dužnost u Smolenskoj plošćadi duže nego svi prethodnici – osim Gromika (koji je bio ministar spoljnih poslova SSSR od 1957. do 1985).

"UČITI POHLEPNO I PITI DO KRAJA"

Lavrov je, međutim, vidno drugačiji i koloritniji tip od Gromika, sovjetskog diplomate seljačkog porekla iz Belorusije, koji je pamtio tragediju rata (poginula su mu braća Aleksej i Fedor).

Sergej, čiji su se roditelji bavili spoljnom trgovinom, jeste, što bismo mi nekad rekli, šesetosmaško dete "crvene buržoazije". Njegova supruga Marija Aleksandrovna (filolog po obrazovanju) ispričala je za jednu rusku reviju kako je Sergej, koji je pisao stihove (na jednoj slici iz studentskih dana ima kratku bradu), sve obarao s nogu pevajući uz gitaru pesme Visockog.

Da bi razumeli poentu, naši mlađi čitaoci bi trebalo da znaju za Vladimira Semjonoviča Visockog (1938–1980), Hamleta u pozorištu na Taganjki Jurija Ljubimova; pevača čije su se pesme o životu, kontrabandi, "poginulima od ljubavi" – i o piću – slušale na prenosivim magnetofonima, jer su ga zvanične diskografske kuće u početku ignorisale. Pošto je Visocki teško izlazio iz SSSR-a, francuska glumica ruskog porekla Marina Vladi, laureat Kanskog festivala, čak se učlanila, kažu hronike, u Francusku komunističku partiju da bi mogla da putuje u SSSR i viđa Vladimira.

Kad je umro od pića i opijata, pored njegovog odra u pozorištu na Taganjki prolazio je veoma dug mimohod, a hiljade ljudi napustile su stadion u Moskvi, na kojem su se tada održavale Olimpijske igre, kako bi prisustvovale njegovom pogrebu na koji je došlo milion ljudi.

Kažu da je Sergej Lavrov tvorac neformalne studentske himne Moskovskog državnog instituta za međunarodne odnose (MGIMO) koji je Sergej, koga je zapravo zanimala fizika, završio 1972. Himna počinje stihovima "Učiti pohlepno i piti do kraja...".

Dok je studirao, raspust bi provodio u studentskim radnim odredima (nešto slično našim omladinskim radnim akcijama) u Hakasiji, Tuvi, na Dalekom istoku, u Jakutiji. Kažu da je bio zadužen za drva i vatru, koju je jednom, ne govoreći drugovima da je slomio prst na nozi, tokom jakog dažda u tajgi zapalio poslednjom šibicom.

Bavio se skijanjem i splavarenjem, voli fudbal, navija za moskovski Spartak. Opisuju ga i kao strasnog pušača. Na Ist Riveru je ostala anegdota o tome kako ga je 2003. generalni sekretar Kofi Anan zamolio da poštuje zabranu pušenja u prostorijama UN, a Sergej je odgovorio da ta kuća pripada svim članovima UN, koje Anan samo privremeno vodi.

IZGUBLJENO U PREVODU

"Američki buldožer" Ričard Holbruk ga je opisivao kao "diplomatu bez premca, koji služi svoje gospodare u Moskvi, sa inteligencijom, energijom i znatnom arogancijom".

Neki ga opisuju i kao šarmera na ivici mačo seksizma. "Njujork tajms" opisuje kako je austrijsku ministarku spoljnih poslova Ursulu Plasnik dočekao s buketom žutih ruža na ulazu u kafe "Puškin",

a da je Austrijanka rekla da se nada da je neće "buldožerisati".

Državna sekretarka Kondoliza Rajs je svedočila da Lavrov ume da nađe tačku koja će iznervirati sagovornika. Hilari Klinton je tvrdila da je Lavrov nekoliko puta odbio da s njom razgovara telefonom, a da joj je jednom rekao da je histerična.

Britanski "Dejli telegraf" je pisao kako je 2008. u razgovoru o konfliktu u Južnoj Osetiji s britanskim ministrom Milibandom, Lavrov podviknuo: *Who are you to f... lecture me?* Lavrov je kasnije objašnjavao da je izraz *fucking lunatic* upotrebio da bi okarakterisao gruzijskog predsednika Sakašvilija.

U intervjuu za CNN, na pitanje Kristijane Amanpur šta misli o tzv. *pussy riot* situaciji Donalda Trampa koji je snimljen kako govori mačo-bezobrazluke, s obzirom na to da je u Rusiji svojevremeno nastala takozvana *pussy riot* situacija (kada su osuđene tri žene iz benda *Pussy Riot* zbog performansa u Crkvi Hrista spasa u Moskvi, zbog čega je došlo do varnica čak i u SB UN), Lavrov je odgovorio šeretski – da engleski nije njegov maternji jezik, ali mu se čini da u američkoj predizbornoj kampanji ima mnogo *pussies* na svim stranama.

Lavrov inače dobro vlada engleskim, francuskim i sinhaleškim, jezikom koji se govori na Šri Lanki, gde je u ambasadi SSSR-a službovao kao ataše od 1972. do 1976.

Radeći na Ist Riveru od 1994. do 2004, Lavrov je dobro upoznao Amerikance, s čijim je predstavnicima kao ministar "boksovao" mnogo rundi: Uprkos odličnim ličnim odnosima mlađeg Buša i Putina, odnosi su se spustili na veoma nizak nivo. Tvrdnju Džordža Buša da Rusi nisu neprijatelji SAD, pa da ne treba da se boje američkih antiraketnih instalacija i istočnoj Evropi, Lavrov je komentarisao citirajući rusku izreku: *Зачем попу наган, если он не хулиган?*

Kad mu je Hilari Klinton u Ženevi 2009. poklonila crveno-žuto plastično dugme na kome je na ruskom trebalo da piše "restartovanje" (*перезапуск*), a pisalo je "pretovarivanje" (*перегрузка*), uočivši grešku mrtav ozbiljan je rekao da će dugme čuvati u svom kabinetu. Saradnik Hilari Klinton je posle molio da se dugme vrati da bi se greška ispravila – kako ga Hilari ne bi poslala u Sibir. "Pomišljala sam na to", napisala je Hilari u memoarima.

Foto: Reuters

NAPAD JE NAJBOLJA ODBRANA

U vreme mandata Baraka Obame postignut je Dogovor o ograničenju strateškog naoružanja, o prijemu Rusije u Svetsku trgovinsku organizaciju, ali je jedna napetost smenjivala drugu. Amerikanci su, prema Lavrovu, izračunali da im više nije u interesu da primenjuju tzv. amandman Džeksona-Venika o sankcijama protiv zemalja koje ne poštuju ljudska prava zbog koga Rusija nije mogla da uđe u Svetsku trgovinsku organizaciju, ali "Amerikanci ne bi bili Amerikanci", da odmah nakon "reset dugmeta" nisu smislili "zakon Magnickog".

Onda je usledila oštra američka reakcija na to što su Rusi dali azil odbeglom američkom uzbunjivaču Edvardu Snoudenu, zbog čega je Obama najpre odložio posetu Rusiji, a posle ipak došao na samit Grupe 20 u Sankt Peterburgu, gde su Rusi s Amerikancima, prema Lavrovu, »

završili koristan posao sklopivši dogovor o hemijskom razoružanju u Siriji. Ratoborna štampa na Zapadu je tvrdila da je Lavrov nadigrao Obamu, a prema ruskom tumačenju Obama zapravo i nije želeo da uđe u rat u Siriji posle debakla nakon "francuskog rata" u Libiji, prema kojoj je veći deo njegove administracije (ne i Hilari Klinton) imao rezerve.

Na zapadnu propagandu da je Rusija kriva za "revizionizam" i da teži rušenju trenutnog međunarodnog sistema, Lavrov kaže: "Kao da smo mi bombardovali Jugoslaviju 1999, uz narušavanje Ustava OUN i Helsinškog zaključnog akta, kao da je Rusija ignorisala međunarodno pravo i upala u Irak 2003. i izvrtala rezolucije Saveta bezbednosti OUN, pa svrgla nasilnim putem režim Muamera Gadafija u Libiji 2011..."

Podseća i na godišnjicu Ruske revolucije 1917. koju, kao i građanski rat koji je posle nje sledio, opisuje kao tešku tragediju ruskog naroda uz dodatak da je to bio jedan od najvećih događaja koji su uticali na svetsku istoriju, svojevrsni eksperiment realizacije socijalističkih ideja tada raširenih u Evropi.

Priznaje da je sama Rusija u svojoj istoriji prošla kroz period podsticanja veštačkih preobražaja u inostranstvu, ali kaže da sada tvrdo daje prednost evolucionim promenama u skladu sa uslovima svakog društva.

O REČIMA I DELIMA

Nakon pobede Donalda Trampa, koji je najavljivao da se s Putinom može dogovoriti, a Putin rekao kako je Tramp talentovan političar, Lavrov je uzdržano rekao da Moskva više gleda dela nego što sluša reči.

Po njegovom tumačenju, približavanje NATO-a ruskim granicama je koren sistemskih problema od kojih stradaju odnosi Rusije sa SAD i Evropskom unijom.

On smatra da je danas očevidno da je neodrživa koncepcija "kraja istorije" američkog sociologa Frensisa Fukujame popularne devedesetih godina, prema kojoj se zadatak svih svodi samo na to "da shvate da samo Vašington može da naručuje muziku..." ili, američkom leksikom rečeno, da priznaju američko "globalno liderstvo".

Tvrdi da su Amerikanci Moskvu bukvalno bombardovali molbama i u vezi s rešavanjem pitanja izvoza iranskog obogaćenog uranijuma radi prerade u prirodni uranijum, a i da sada "vuku za rukav" da se pomogne da Severna Koreja poštuje svoje obaveze.

O UČITELJICI ŽIVOTA

Lavrov sadašnju rusku spoljnopolitičku platformu objašnjava polazeći od konstatacije da novi talas globalizacije dovodi do raspršivanja globalne ekonomske moći i odgovarajućeg političkog uticaja i do pojave novih krupnih centara moći, pre svega u Azijsko-Tihookeanskom regionu, o čemu najbolje govori primer Kine, sa kojom, kaže, Rusija sada ima najbolje odnose u istoriji.

Lavrov politiku SSSR-a opisuje kao izolacionističku u svojoj sferi uticaja i zastupa tezu da svet postaje multipolaran i da u njemu Rusija kao atomska sila treba da preuzme svoj deo odgovornosti. Govori i o Rusiji i asocijacijama u kojima je ona akter kao most između Evrope i Istoka, a za Evropu kaže da ne može da bude stabilna ako Rusija bude potisnuta na marginu.

Tvrdi da su Rusi više puta spasli Evropu od nje same i ponavlja pred novinarima ono što je 2007. na Minhenskoj konferenciji o bezbednosti rekao predsednik Rusije Putin: "Mi smo vama potrebni više nego vi nama."

Argumentaciju za tu tezu traži u istoriji, čije poznavanje smatra važnim za diplomatiju. U jednom članku, objavljenom na zvaničnom sajtu ruskog Ministarstva spoljnih poslova, Lavrov naglašava da istorijski fakti ne potvrđuju tezu o tome da je Rusija uvek bila autsajder u evropskoj politici i razrađuje tezu da se ruska spoljna politika ne može izdvojiti iz istorijske perspektive.

Podseća na značaj koji je u Rusiji dat obeležavanju sedamdesete godišnjice Velike pobede u Otadžbinskom ratu, stogodišnjice Prvog svetskog rata, dvestote godišnjice Borodinske bitke, četiristogodišnjice oslobođenja Moskve od poljskih zavojevača. Ističe rusku ulogu na uspostavljanju Vestfalskog sistema uvažavanja državnog suvereniteta uspostavljenog posle Tridesetogodišnjeg rata (1618–1648) i na to da je Rusija odigrala ključnu ulogu u okončanju opšteevropskog konflikta u Sedmogodišnjem ratu (1756–1763), kada je ruska vojska ušla u Berlin, prestonicu pruskog kralja Fridriha II, koji je smatran nepobedivim.

Podseća i na to kako je u vreme Katarine Velike kancelar Aleksandar Bezborotko govorio da se "nijedan top u Evropi bez dozvole naše ispaliti ne sme".

Iz tog eseja na zvaničnom sajtu može se naslutiti da Lavrov profesionalni uzor nalazi u diplomati i kancelaru Aleksandru Mihajloviču Gorčakovu (1798–1883), sinu generala, učeniku legendarnog Carskoseljskog liceja, ispisniku Puškina, koji je delovao u teškim ponižavajućim uslovima nametnutim Pariskim mirom (1856), zaključenim posle izgubljenog Krimskog rata (1853–1856). Gorčakov je, piše Lavrov, najpre držao krilatice: "Govore, da se Rusija srdi. Ne, Rusija se ne srdi, Rusija se fokusira", a već 1860. glasno je poručio: "Rusija izlazi iz položaja uzdržanosti, koji je smatrala svojom obavezom posle Krimskog rata"... I vratio rusku flotu na Crno more.

Lavrov konstatuje i da je knez Gorčakov na kraju života rekao da je Berlinski kongres 1878. nakon Rusko-turskog rata (1877) bio "najcrnja stranica njegove službene karijere" jer je "pošteni posrednik" nemački kancelar Bizmark počeo da vodi politiku koja ne odgovara ruskim spoljnopolitičkim interesima. To možda ima veze s Lavrovljevim odgovorom na novinarsko pitanje kako reaguje na to što na Zapadu Rusiji ne veruju: "Ne verujemo ni mi njima."

Na pitanje šta misli o problemu Krima, Lavrov je odbrusio: "Jesam li propustio nešto iz geografije? Krim nije problem, Krim je teritorija Rusije..."

Pozivajući se na iskustvo SAD, kaže da se realna i nezavisna politika obezbeđuje ne samo lepim rečima, već da je potrebno imati i revolver. Moskva je na Krimu postavila obalski raketni kompleks "Utes", u Kalinjingradskoj oblasti raketni kompleks "Bastion", na Južnim Kurilima raketne komplekse "Bal" i "Bastion".

Na pitanje da li to plaši susede, Lavrov hladnokrvno odgovara: "To je naša teritorija..."

I podseća da su SAD četvorostruko uvećale rashode na razmeštaj strukture NATO-a blizu ruskih granica, pa i najnovije avione F35, koji mogu da nose moderne atomske bombe. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

ZORAN STANOJEVIĆ

Nikolica s prikolicom

Ako želite da napravite uspeh u novim tehnologijama, zaboravite na mobilne telefone i aplikacije, čak donekle i na klaud i big data. Novi hit su – kamioni. Nije šala, pronalazači i preduzimači gladni uspeha u kamionima vide novi prostor za dokazivanje. A nama je posebno interesantna firma "Nikola" (nikolamotor.com) iz američke države Jute. Kao što joj i samo ime govori, "Nikola" nastoji da nastavi tamo gde je stao "Tesla" (motors). S tim da umesto automobila na baterije prave kamione koje pokreće hidrogen.

Vlasnik firme je 34-godišnji Trevot Milton koji i ne krije da mu je prvi čovek "Tesle" Elon Mask uzor. Trevor se opredelio za drumske krstarice iz dva razloga. Tu za sada nema ozbiljne konkurencije, a želeo je da radi sa motorima na hidrogen (suštinski električnim, samo sa drugačijim izvorom). Kaže da su podjednako efikasni kao turbo-motori koji rade na prirodni gas s tim da hidrogenski nema nikakvu emisiju gasova. Jedini problem je prostor. Hidrogenski motor zahteva poveliki rezervoar, veći nego električne baterije na "Tesli". Takođe, neophodne su i pumpe jer je, za razliku od struje za bateriju, nemoguće dopunjavati hidrogen iz šteka u garaži. Dok je za "Teslu" dovoljan šteker.

Prvi model kamiona logičnog naziva "Nikola One" promovisan je 1. decembra. Za sada postoji samo prototip i ogromno interesovanje, čak tri milijarde dolara je osigurano kroz narudžbine. Kamion sa jednim punjenjem može da pređe bezmalo 2000 kilometara i ima 1000 konjskih snaga. Testira se na visokim i niskim temperaturama, usponima i različitim nadmorskim visinama. Prvu fabriku počeće da prave početkom sledeće godine, a godinu dana kasnije planiraju širenje mreže hidrogenskih pumpi u SAD. Milton tvrdi da njegovi kamioni štede novac već na prvoj vožnji.

Ali, kamion nije dobar samo za prevoz robe, već vam može poslužiti i da svoju bazu podataka preselite u klaud. Bukvalno. To radi kompanija "Amazon" koja poseduje klaud servise, a odnedavno i bele šlepere kreativno nazvane Snežno vozilo (Snowmobile). To kamionče je, u stvari, jedan ogroman hard-disk koji prima egzabajt podataka (to je, valjda, milion terabajta). Ako ste voljni da svoju data bazu prebacite u "Amazonov" klaud, a naročito ako ste to pokušali internetom, shvatili ste da će to trajati čitavu večnost. U slučaju egzabajta preko najbržeg linka trajalo bi 26 godina. Ali ako pozovete Snežno vozilo koje se priključuje direktno na vaše servere, taj posao obaviće se za šest meseci i pet hiljada dolara. Onda će kamion da odveze sve te bajtove do "Amazona" gde će ih podjednako dugo prebacivati u klaud. "Amazon" je napravio deset ovakvih grdosija i kažu da im dobro ide. ¶

PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije **u redakciji**	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	**1500 RSD**	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	**2000 RSD**	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	**2900 RSD**	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	**3800 RSD**	50,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Tokom promotivnog perioda za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com,** faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Trg Republike 5, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Osam kila

Eto se završio Sajam knjiga i moj stančić bogatiji je, otprilike, za osam kila knjiga i skučeniji za osam kila prostora. Ako razumete šta hoću da kažem. Previše je u tom nevelikom prostoru i ljudi i knjiga. Zato sam nevolju pokušao (i uspeo) krišom da unesem u stan, noću, dok su svi spavali, a potom, sledeći savet Edgara Alana Poa, da je sakrijem na najočiglednije mesto: među knjige. Knjige sam, dakle, lukavo skrio među knjige. Čemu skrivanje, kao da sam unosio delove rasparčanog ljudskog tela, a ne hranu za dušu? Pa, na prvom mestu da bih izbegao gunđanje okoline, a potom da bih od samoga sebe odagnao nelagodu što zarad svoje ludačke strasti oduzimam ukućanima police, pod i slobodu kretanja, o prašini ni da ne govorim. Problem je, međutim, što je osam kila ipak osam kila. Paradoks količine da se opisati po analogiji sa jed-

Foto: M. Milenković

nim od jezivih mučenja na Golom otoku: zatvorenik se polegne i na grudi mu se stavi nosač kamenja (tragač), a onda se na nosač ređa kamenje. U početku se da podneti i relativno veliko kamenje, ali kako težina raste tako je svaki novi kamen poput betonskog bloka. U nekom trenutku nesrećnom čoveku popucaju kapilari u očima i on u nebo zuri krvavim, vampirskim pogledom pokušavajući da u zgnječena pluća usisa još malo vazduha. Sada mu i kamenčić uvećava paklene muke. Poređenje je, naravno, neumesno, ali hoću reći da se rast broja knjiga – a osam kila nije malo – u već zamašnoj količini opazi odmah i bez problema. Već u ranim jutarnjim časovima narednog dana prvi se ukućanin sapleo o vešto skrivenu gomilicu. "Gle, tata doneo nove knjige", oglasila se najmlađa ukućanka bez iznenađenja. Mama je samo prevrnula očima. Mamina se mama damski pravila da ne primećuje ništa. "Ti nisi normalan", primetio je sin u prolazu i sklonio knjigu s mašine za veš da bi napravio mesta četkici za zube.

Od kako pamtim sebe, u svaki su se prvi jutarnji pogled usecale knjige. Za dečjih dana prvo što bih ujutro ugledao bila su sabrana Tolstojeva dela u jarkocrvenom izdanju (ćirilica), svetloplavi Dostojevski (latinica), sabrane šahovske partije Aleksandra Aljehina (u dve divne knjige) i pripovetke Gija de Mopasana (za koje sam se naglo zainteresovao u pubertetu). Za studentskih dana sam, kao amajliju, kraj kreveta držao Kortasarove *Školice*, Kišovu *Enciklopediju mrtvih* i štošta drugo. Danas, kad ujutro otvorim oči, pogled mi se prilepi za knjige većeg gabarita, na najvišoj polici kredenca. Kada se okrenem na levi bok ugledam na stalaži pored kreveta barem pola metra visoku gomilicu knjiga koje najhitnije moguće, čim prije, odmah, sada, neizostavno moram da pročitam. Tik do nje je gomilica od takođe pola metra knjiga koje sam pre mesec dana morao najhitnije moguće, čim prije, odmah, sada, neizostavno da pročitam. A nisam. Pored knjiga se provlačimo vertikalno, gde-gde postrance, kao između zidova, ili horizontalno pošto one, poput stalagmita, rastu iz poda, ili se, kao stalaktiti, spuštaju odozgo, pa je nama ljudima ostao prostor između, naročito ako umemo da letimo. U redu, od osam kilograma knjiga unetih u kuću, pročitaću barem četiri. Dva kila ću najozbiljnije da konsultujem, a preostala dva će da pojedu skakavci vremena, ali ne i prostora. Zato je najbolje da ih kelner spakuje za usput. Uostalom, rezervni položaj u redakciju Trećeg programa Radio Beograda spremno me čeka, osim što ni tamo više nema mesta.

Čemu, dakle, sve to?

Reč je o klasičnom slučaju zavisnosti i tu se nema šta dodati. Neko zavisi od heroina, neko od čokolade, neko od cigareta, neko od seksa, neko od vinilskih ploča, ima onih koji drže prst u ustima i ne vade ga koliko god bio prljav, a ja, da prostite, zavisim od knjiga. Ali knjige, nekako, nisu uporedive ni sa čim drugim. Imaju čudnu osobinu da, uprkos tome što ih ljudi smatraju predmetima, one to nisu. Nezavisno od namene i sadržine, dovoljno je uporediti kako se ponašaju, naročito one na policama, za razliku od, šta znam, kutijica, bočica, fotografija, igračaka, saksija, labela ili laka za nokte moje ćerke. Sve su to mrtve stvari. Knjige se, međutim, neprestano kreću, menjaju mesta i odlomke, domunđavaju se, smuvavaju, svađaju, zajebavaju. Ovo nije metafora. Ozbiljno mislim. Koliko mi se puta dogodilo da otvorim knjigu koju znam gotovo napamet – Kantovu *Kritiku čistog uma*, na primer – i tamo otkrijem odlomak koji pre tog susreta kao da nije bio tamo. I nije. Zamenio je mesto s nekim drugim odlomkom, u nekoj drugoj knjizi, noću, krišom, verujući da to neću da primetim. Knjige su, ne dajte se zavarati, živa bića. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

BUDNI UZ KNJIGU
NOĆ KNJIGE

Noć koju ste čekali!

Noć knjige!

16.12.2016. 17–24h

Popusti na **Lagunina** izdanja:

1 knjiga **25%**

2 knjige **30%**

3 knjige **35%**

4 i više knjiga **40%**

Gift program **10%**

Strana izdanja **20%**

Naslovi domaćih izdavača **20%**

Uz kupovinu mnogo iznenađenja!

Laguna DELFI KNJIŽARE Laguna RADIO-93,7 DELFI SKVER

Kompletan spisak knjižara u kojima se održava Noć knjige potražite na sajtovima **www.laguna.rs** i **www.delfi.rs.**

Popusti važe i na sajtu **www.delfi.rs.**

NAVEDENI POPUSTI SE NE MOGU KOMBINOVATI SA DRUGIM POPUSTIMA I AKCIJAMA.

CROWNE PLAZA®
BELGRADE

MESTO GDE SREĆA POČINJE

IZGOVORITE SUDBONOSNO DA U NAJLEPŠEM HOTELU U BEOGRADU

Informacije i rezervacije:
T: +381 11 2204126, M: +381 64 8104015
A: Vladimira Popovića 10. 11070 Beograd, Srbija

WWW.CROWNEPLAZA.COM

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec